

קונטרס

מחודדים בפיך

סיכומי גפ"ת בהירים
על מסכת
בבא מציעא
אלו מציאות
המפקיד
השוכר את הפועלים
המקבל
הבית והעליה

קונטרס

מחודדים בפין

סיכומי גפ"ת בהירים במסכת

בבא מציעא

**להארות והערות
ולהשגת הקונטרס**

**אפרים יגודיוב
בלוך 17/2 טלזסטון**

050-4168378

E0504168378@gmail.com

בפתח השער

"ושננתם" - שיהו דברי תורה מחודדים בפיך, שאם ישאלך אדם דבר אל תגמגם ותאמר לו אלא אמור לו מיד. (קידושין דף ל.)

☞ החיוב המוטל על כ"א לשנן הלימוד עד שידע בידיעה ברורה נא

הנה כבר נכתב רבות על ענין חשוב זה כיצד לזכור את הלימוד היטב, ובלא לעבור למסכת הבאה ולשכח את קודמתה, וזהו אחד מיסודי לימוד התורה, דהא עיקר הלימוד הוא עמ"נ שיביא לידי מעשה, וכבר ידועים דברי הר"ן בנדרים (ח' ע"א ד"ה הא) וז"ל:

"שהרי חייב כל אדם ללמוד תמיד יום ולילה כפי כוחו, ואמרינן בפ"ק דקידושין (דף ל.) ת"ר ושננתם שיהו דברי תורה מחודדים בפיך, שאם ישאלך אדם דבר שלא תגמגם ותאמר לו וכו' [אלא אמור לו מיד]".

ומבואר בדבריו דיש חיוב ללמוד כל רגע יומם ולילה כ"א כפי כוחו, ומקור דבריו מהמימרא שהביא מהגמ' בקידושין שאדם מחויב ללמוד לשנן ולחזור על תלמודו עמ"נ שידע אותו על בוריו, וכשישאל אותו אדם ידע לענות 'מיד' בצורה ברורה, וחיוב זה דרשה הגמ' מקרא ד"ושננתם".

והמהרש"א עה"מ כתב, דדרשה זו הביאה הרא"ם בשם הספרי, ובאר הרא"ם דמקור הדרשה הוא מדכתיב 'ושננתם' ולא כתיב 'ולמדתם', אולם כתב המהרש"א דמסוגיין משמע שדרשו כן מדלא כתיב 'ושניתם' אלא 'ושננתם' דמשמע לשון חידוד ושנון (ויש לציין דהמהרש"א כתב זאת בחידושי הלכות ולא בח"א, דהיינו דס"ל דהוי חיוב להלכה, וכמש"כ הר"ן הנ"ל).

ונראה דבין הרא"ם למהרש"א איכא לא רק משמעות דורשין, אלא איכא נפק"מ בביאור הדרשה עצמה; דהנה בספרי איכא גירסא אחרת קצת, וז"ל הספרי (פרשת ואתחנן ז') "ושננתם - לעולם יהא אדם שוקד על תורתו עד שיהיו דברי תורה מסודרין בפיו שאם וכו'", ונראה דהא בהא תליא, דהספרי שדרש מהא דלא כתיב 'ולמדתם' אלא 'ושננתם' יליף דצריך שיהו דברי תורה מסודרים בפיו, דלא מספיק רק ללמוד אלא צריך גם לשנן והיינו לחזור שוב ושוב על תלמודו עד שיהא שגור בפיו, והגמ' שדרשה מהא דלא כתיב 'ושניתם' למדה דצריך להעמיק בד"ת עד שיהו מחודדים ומשוננים בפיו, והיינו דקאי על איכות ההבנה בלימוד עצמו עוד לפני החזרה.

אולם נראה דאע"פ שנחלקו בצורת הדרשה, מ"מ יסוד הדרשה אחד הוא, דע"מ להגיע לידיעה חזקה בד"ת עד שיהו שגורים בפיו שיוכל 'לשלוף' תשובה בקלות לכל שאלה, בעינן לא רק חזרה טובה אלא גם לימוד טוב, דכאשר לומדים לעומק ומבינים היטב את הלימוד ואינו כגירסא בעלמא - זוכרים יותר טוב, שהרי יותר קל לזכור דבר שמבינים אותו מאשר דבר שקראו בגירסא בעלמא.

ובאמת הוא מדויק ברש"י בקידושין, דכתב בזה"ל: "יהו מחודדין בפיך - חזור עליהם ובדוק בעומקם שאם ישאלך אדם לא תצטרך לגמגם אלא שתוכל לומר מיד", ובהכרח שרש"י התכוין לב' החלקים דלעיל.

והנה לא רק בלימוד עצמו יש מעלה בלימוד מתוך הבנה ובהירות לחזק כוח הזכירה, אלא גם בחזרה על הלימוד אינה דומה חזרה בגירסא לחזרה בבהירות תוך סידור הסוגיא נדבך ע"ג נדבך, ודבר זה אפשר לראות אף במילי דעלמא, דאם יאמרו לאדם לזכור רשימה ארוכה של מילים יתקשה לזכור הכל, אך אם יסדר הרשימה ויחלקנה לקבוצות לפי נושאים וכדו' ייקל עליו לזכורם, כן הוא הדבר אף בלימוד התורה דככל שהלימוד והחזרה הם בצורה מסודרת יותר כך קל יותר לזכור, וכבר אמרו

חז"ל (פסחים דף ג:) לעולם ישנה אדם לתלמידו דרך קצרה, וכפי שבאר רש"י שם "לפי שמתקיימת גירסה שלה יותר מן הארוכה".

ויש בנותן טעם להביא דברי המדרש שמואל באבות (ו', ו') בענין צורת הלימוד הראויה:

"בעריכת שפתיים - גם ירמוז שכאשר יחזור הדברים בע"פ לא יחזור אותם במהירות ובלבול רק יערוך ויסדר כל חלקיו כל חלוקה וחלוקה במקומה וסדרה וכל דבר דבור על אופניו וזה לשון עריכה כשולחן ערוך לפניו".

עצמה של רבינו היעב"ץ לזכור את הלימוד בקלות

היעב"ץ בספר מגדל עוז (חלון צורי אות ע"ד) כתב עצה טובה כיצד לזכור את הלימוד בנקל:

"גם צריך לדעת שהמרגיל כוח הזכרני להיות ער ולזכור ישוב קנין בנפשו לזכור כל דבר בנקל יותר הרבה מאד ממי שאינו מרגילו לחנך זכרונו בפעולת הזכירה תמיד, כי ההרגל בכל דבר שלטון, ואין השכחה מצויה אלא מי שאינו רוצה להשתמש בכוח הזכרון בתמידות ומניחו ללכת בטל, לכן יקשה להחזיק בו דבר, וכן אם יחזור אדם אפי' מאה פעמים לא יועיל לו לזכרו, שכבר הרגיל מוחו להיות ניעור וריק, והחזרה כמתעסק בעלמא אינו כלום, והרגיל בהנהגת כוח הזכור יספיק לו אפילו חזור רק פעם ושתים בכוונה".

וכע"ז כתב בספר חוסן יהושע (מאמר א' פ"ג):

"וכבר כתבו החוקרים הטבעיים, שכל שלושה כוחות האדם והם ההשגה והזכרון והבינה נקנים ביגיעה והרגל, אף למי שנולד ונוצר בכוחות מזעריים בהם".

מבואר בדבריהם יסוד גדול בענין הצורה לזכור את הלימוד, דאף שכבר ידוע כמה האריכו חז"ל במעלת החזרה על הלימוד, עד שקבעו דהלומד ואינו חוזר כזורע ואינו קוצר, והיינו שחסר לו עיקר ענין הלימוד שהוא ידיעת התורה, וזאת כדי להביא לתכלית הלימוד במעלתו הגבוהה ביותר שהוא לימוד עמ"נ לקיים, מ"מ כתב היעב"ץ שאין העיקר רק החזרה המרובה, דהחוזר בגירסא בעלמא לא יועיל לו כ"כ לזכור תלמודו אם אינו מרגיל עצמו לזכור, אלא העיקר הוא להרגיל עצמו לזכור את מה שלומד, ורק ע"י שמתרגל לזכור תלמודו יזכה שיתקיים בידו, והמציאות מוכיחה כן, דאף מי שלא נתברך בכשרון הבינה, מ"מ ככל שינסה את כוחו להבין את תלמודו ולהעמיק בו כך יזכה להבין יותר את לימודו בנקל ולהשכיל הרבה יותר ממה שהיה בכוחו בתחילה קודם שאימץ את מוחו להבין, וה"ה בכוח הזכירה דאינו נקנה אלא ע"י עמל ויגיעה, דהם הם המחזקים בו כח הזכירה, וממילא תועיל לו אפי' חזרה מועטת לזכור תלמודו.

והיעב"ץ הוסיף ונתן עצה כיצד להרגיל את עצמו להשמש ב'כוח הזכרני':

"לפיכך עיקר גדול הוא השימוש בו בכוונת הלב וזהו שאמרו אם ערוכה ברמ"ח איברים שמורה בלב, גם אמרו השונה בלחש משכת, וחיים הם למוציאיהם בפה, ואימתי דברי תורה נעימים כי תשמרם בבטנך ואימתי תשמרם בבטנך בשעה שיכוננו יחדו על שפתיך, וקובץ על יד ירבה", ובהמשך דבריו הוסיף: "כי היגיעה והטורח יקבעו ויחקקו הדברים בזכרונו יותר מכל תחבולה אחרת שתהיה וכו', וכ"ש כשיצורף לזה סדר נאה ונתוח חלקים וחבור פרקים, וביחוד יהיה סיוע גדול אם עשויים בתואר בנין עם חדרים ותאים, כי כן נקראו ת"ח בנאים, זה בלי ספק מסוגל להעמיד הזכרון בכחו".

הנה היעב"ץ כתב כאן עצה גדולה לזכור הלימוד היטב, דהאופן המועיל לזכור הוא לחזור בצורה שטורח להעמיד את תלמודו ע"י שמסדר בפיו את לימודו ומנתחו לנתחים, ומעמיד כל דבר ודבר

במקומו נדבך ע"ג נדבך, כי היגיעה שיגע להעמיד את הדברים ולהוציא את הדברים מזכרונו בצורה מסודרת היא התחבולה הטובה ביותר לזכור הלימוד, דעדיפה חזרה מועטת הכמות אך רבת האיכות על פני חזרה מרובת הכמות אך מועטת האיכות.

ובסי' שביבי אור להרצ"פ פראנק (עמ' מ"ז) כתב כעין דברי היעב"ץ:

"צריך להתלמד להיות זוכר מה שאתה לומד, כי גם הזכרון תלוי בהרגל, ומה שהאדם משתמש תמיד ומנסה את כוחו להיות נזכר מה שעבר עליו בלימוד וכל מה שמייגע את עצמו להזכר - זה מגדיל כוח הזכרון".

ובכדי להבין את דבריו יש לידע מה שנודע ע"פ המחקר בענין הזכירה, דהמציאות היא שהאדם זוכר את כל מה ששמע או ראה במשך כל ימי חייו, אלא שהשכחה מתבטאת בכך שאינו מצליח להוציא הדבר מזכרונו לפועל, ומכיון שהקושי לזכור אינו נובע מכך שלא קלט את לימודו כראוי, אלא מכך שקשה עליו 'לשלוף' את מה שלמד מזכרונו, על כן כדי לזכור את תלמודו יש להרגיל עצמו להוציא את מה שלמד מזכרונו, ו'לתרגל' את הישליפה' מהזכרון שוב ושוב, ובכך יתחזק אצלו כוח הזכרון ויחקקו היטב את לימודו בזכרונו.

❧ "יגעת ומצאת תאמין" - אין ההצלחה אלא כמציאה ❧

ועפ"ז נראה לבאר הא דאמרו חז"ל (מגילה ו' ע"א) "יגעת ומצאת תאמין", וכבר הקשו מדוע נקטה הגמ' לשון מציאה, והא מאחר שעמל ויגע לכאוי אי"ז אלא תוצאה מעמלו, ואינו ענין ל'מציאה' שבאה בהיסח הדעת בלא עמל ויגיעה כלל.

וידוע התירוץ שאמנם האדם צריך לעמול וליגע הרבה כדי לזכות להצלחה בלימודו, אך מה שמצליח אח"כ אי"ז תוצאה מעמלו אלא כמציאה בעלמא, דפעמים שעמל במקום אחד הרבה ולא זוכה להבין ואח"כ לומד במקום אחר ומבין בנקל, וזה מכוח מה שעמל מתחילה במקום ההוא, וכמו שאמרו ד"נפש עמל עמלה לו" - דמי שעמל בתורה ומוסר נפשו עליה להבין דבריה - התורה עמלת לו שיזכה להבין ולהשכיל עמקי סודותיה אף במקום אחר שילמד, דזוהי סגולת התורה שאין זוכים לה אלא ע"י העמל והיגיעה בה תמיד.

ולפי מה שנתבאר ביסודו של היעב"ץ, נראה לבאר האי מימרא ביתר ביאור, דאמנם כדי להגיע להבנת וזכירת הלימוד צריך לעמול הרבה, אך אחר שעמל להבין ולזכור ומרגיל עצמו בכך, ואינו לומד כמתעסק בעלמא שאינו יודע מה עושה, ממילא קונה קנין בנפשו להשיג את כוח ההבנה והזכירה בדרגה שלא היה לו מקודם, וככל שמרגיל עצמו בכך יותר כך זוכה להבין ולזכור בנקל יותר את כל מה שלומד ברמה כזאת שנחשבת ל'מציאה' כלפי הכוחות שהיו לו קודם שהרגיל עצמו לעמול בכך, כיון שקונה קנין בנפשו לזכות לכל זה.

מטרת הקונטרס שלפניכם לסייע בסיכום וסידור הדף בצורה ברורה, ולחזרה על הסוגיות מתוך בהירות בשיטות ובדינים השונים, הקונטרס נערך בצורה של נדבך ע"ג נדבך עמ"נ להוסיף בהירות בפרטי הדינים, וכבר הבאנו מדברי היעב"ץ את גודל מעלת הסיכום והסידור של הסוגיות, והוסיף שהדרך להרגיל עצמו לזכור את לימודו היא ע"י שמייגע את עצמו לשנן את תלמודו בע"פ.

על מנת לסייע לחזרה בע"פ של הסוגיא בצורה ברורה הבאנו בחלקו השני של הקונטרס שאלות על המסכת, כשעל כל אות בסיכום ישנה שאלת סיכום, כך שאפשר בקלות לראות את התשובות בסיכום שבחלק הראשון, וכבר אמרו חז"ל "לאוקמי גירסא סייעתא מן שמיא", ויהא רעוא קמי שמיא שיתן לכ"א סייעתא מן שמיא לאוקמי גירסתו.

הקונטרס כולל:

❧ סיכומי גפ"ת בהירים ומתומצתים

ערוכים בצורה נוחה לקריאה.

❧ סיכום דברי התוס' משולבים

בחלקם בסיכום הגמרא

למען ירוץ הקורא בו.

❧ סימנים לעזר לזכירה

במקומות הנצרכים.

❧ שאלות לשינון וחזרה

מקבילות לסיכום -

שאלה על כל אות בסיכום.

בבא מציעא

לתועלת הלומדים

דברי התוס' בחלקם שולבו בסיכום עצמו
בתוך סוגריים מרובעות.

כמו"כ דברי התוס' מוצגים באותיות
קטנות יותר למי שמעוניין ללמוד את
הסיכום בלי תוס'.

פרק ראשון - שנים אוחזים

דף ב' ס

(א) **תוס':** אגב דתני בסוף ב"ק חלוקת נסורת תני הכא דיני חלוקה, דהא דאין סדר למשנה היינו דוקא לגבי סתם ואח"כ מחלוקת.

שנים אוחזין בטלית:

אם כ"א אומר כולה שלי כגון שמצאתיה או שמכרה לי - ישבע כ"א שאין לו בה פחות מחציה ויחלוקו.
אם אחד אומר כולה שלי והשני אומר חציה שלי - האומר כולה שלי ישבע שאין לו בה פחות מג' חלקים ויטול ג"ח, והאומר חציה שלי ישבע שאין לו בה פחות מרביע ויטול רביע.

תוס': לרבנן: שניהם מוחזקים, וכגון שנים אוחזים דחשיב כאילו יש לכ"א חצי בודאי, והחלוקה יכולה להיות אמת - יחלוקו.

אין החלוקה יכולה להיות אמת, וכגון במנה שלישי - יהא מונח.

אין שניהם מוחזקים, וכגון בההיא ארבא - כדא"ג.

ולסומכוס: אפי' אין מוחזקים ואין החלוקה יכולה להיות אמת יחלוקו היכא דאיכא דררא דממונא.

תוס': ואינו נאמן דחציו שלו מיגו דכולה שלי כיון דהוי מיגו להוציא, ורק מיגו דאי בעי שתיק נחסר;

לרש"י: דאע"פ ששניהם שילמו ויתכן דנתרצה לשניהם, מ"מ חשיב דנחסר כיון שאם קנאה ע"כ שצריך לה, ואם כ"א אומר אני ארגתיה יהא מונח כיון דודאי אחד מהם רמאי.

לתוס': דכיון שתפס ע"כ דסבור שהמוכר נתרצה לו, ולכן אם כ"א אומר אני ארגתיה חולקים, דע"י שבועה יפרוש.

ולא אמרינן דאין ספק מוציא מידי ודאי אלא ביבם דודאי יורש חצי, אך הכא מה שמוחזק בחצי אינו מועיל לו לחצי השני.

(ב) והוצרכו שניהם:

דאי תני רק מצאיה הו"א דדוקא התם ישבע כיון דמורה היתר דהא חבירו אינו נחסר.

ואי תני מקח וממכר הו"א דדוקא התם ישבע כיון דמורה היתר דהא גם הוא שילם.

תני "כולה שלי" ללמד דלא קנה בראיה לחוד כדמשמע לישנא ד"אני מצאתיה" דרק ראה ולא הגביהה.

ותני "אני מצאתיה" לומר דאף בעלמא לא קנה בראיה לחוד.

(ג) היו שנים רוכבים ע"ג בהמה, או שהיה אחד רכוב ואחד מנהיג:

אם כ"א אומר כולה שלי - ישבע כ"א שאין לו בה פחות מחציה ויחלוקו.

ואם שניהם מודים או שיש להן עדים חולקים בלא שבועה.

וא"א לבדוק מי שילם למוכר, כיון ששניהם שילמו ולא יודעים מי שילם מדעתו ומי בע"כ;

לרש"י: דאם רק א' שילם המוכר נאמן לומר מיהו אפי' שאין מקחו בידו כיון דבא' ודאי זוכר, אך כיון דשניהם שילמו אינו נאמן.

לתוס': דכיון דהמוכר אינו יודע מי שילם אינו נאמן, דאילו ידע היה פוטר משבועה את מי שמסייעו וחבירו ישבע שבועה דאוי.

לר"י: דאם רק א' שילם היינו שואלים אותם, דע"ז אינם חשודים לשקר, וגם אינם חולקים אלא למי נתרצה ולא מי שילם.

(ד) מתני' אפי' כבן ננס דאמר ששניהם נוטלים בלא שבועה כדי שלא יבואו לידי שבועת שוא, דמודה הכא דהוי

ספק שבועת שוא דנשבעים.

שור שנגח את הפרה ונמצא עוברה בצידה: לחכמים - המוציא מחבירו עליו הראיה.

לסומכוס - ממון המוטל בספק חולקין בלא שבועה.

ומתני': בין לחכמים - דמודים הכא דחולקים בשבועה כיון דשניהם תפוסים בה.

ובין לסומכוס - דמודה הכא דנשבעים משום תקנת חכמים שלא יתקוף כ"א בטליתו של חבירו ויאמר שלי היא.

סומכוס מיירי: לרבא - דוקא בשמא ושמא.

לרבה בר רב הונא - אפי' בברי וברי.

ומיירי: בין היכא דאיכא דררא דממונא וכ"א יש לו צד שכל הממון שלו.

ובין היכא דליכא דררא דממונא ויתכן דשל שניהם היא, דכ"ש דחולקים.

דררא דממונא: לרש"י - שיש חסרון ממון לכ"א מהם, זה פרתו וזה ממונו.

לתוס' - שיש ספק לבי"ד בלא טענותיהם, דהספק נולד מעצמו מתי נולד הולד.

תוס': דורא דממונא: לענין חלוקה- הוי סיבה שיחלוקו כיון דספק גמור הוא בלא טענותם.
לענין חיוב שבועה- הוי סיבה שיחלוקו בשבועה, דשמא יודה א' מהם.

ס דף ג' ס

- (א) שנים שהפקידו אצל אחד זה מנה וזה מאתים וכ"א טוען שהמאתים שלו:
לחכמים- נותן לכ"א מנה והשאר יהא מונח עד שיבוא אליהו.
לר' יוסי- הכל יהא מונח עד שיבוא אליהו.
ומתני': בין לרבנן- דמודים הכא דחולקין ולא הוי כשאר, כיון דיתכן דשל שניהם הוא.
ובין לר' יוסי- דמודה הכא דחולקין כיון דאין ודאי רמאי [דכ"א סבור שהגביה קודם, ואפי' שהרמאי אינו מפסיד].
- (ב) בעה"ב שאמר לחנוני לשלם לשכיר, והחנוני טוען שילם והשכיר טוען שלא קיבל- כ"א נשבע ונוטל מבעה"ב.
ולא אמרינן דהממון יהא מונח הואיל ויש ודאי רמאי, כיון:
דחנוני א"ל אני עשיתי שליחותך, ואיני מאמין לשכיר כלל, אלא אתה האמנתו שלא אמרת לי למסור לו בעדים [דדוקא היכא דמזכיר לקיחת השטר צריך שיבוא השטר לידו דלא שלחו להפסידו, אך הכא דלא הזכיר עדים לא].
ושכיר א"ל אני עבדתי אצלך ואין לי עסק עם החנוני ואע"פ שנשבע אינו נאמן לי.
- (ג) **אמר רבה:** מפני מה אמרה תורה דמודה במקצת הטענה ישבע, דחזקה אין אדם מעיז בפני בע"ח, ולכן לא העיז לכפור הכל, ומה שלא הודה לו בהכל משום דמשתמט עד שיהא לו לשלם, ולכן חייבתו התורה שבועה כדי שיודה;
לרש"י- רבה שאל מדוע לא נחשיבו כמשיב אבידה לפוטרו דהא לא כפר בכולו, ובאר דאינו מעיז, ואין לומר דמיגו דחשיד אממונא חשיד אשבועתא ואיך נשביעו, כיון דרק משתמט ולא חשוד כלל.
לתוס'- רבה שאל מדוע אינו נאמן משום מיגו דכפר הכל (דפטור מגזיה"כ ד"כי הוא זה" דמשמע דדוקא מוב"ק חייב שבועה), ובאר דאינו מעיז לכפור הכל כשחבירו מכיר בשקרו (ומשא"כ בבנו דמעיז), ואין לומר דא"כ יפטר משבועה דהא אינו מעיז, כיון דאייז העזה דמשתמט הוא, אך החשוד על הממון אינו חשוד על השבועה אפי' מדאורייתא.
- (ד) **תני ר' חייא:** מנה לי בידך והלה אומר כופר, ועדים מעידים שחייב לו נ' זוז - נותן לו נ' זוז וישבע על השאר, ואע"פ שלא שייך הטעם דמשתמט לא אמרינן מיגו דחשיד אממונא חשיד אשבועתא, כיון דאיכא ק"ו שלא תהא הודאת פיו גדולה מהעדאת עדים:
(א) ומה פיו שאינו מחייבו קנס מחייבו שבועה עדים שמחייבים ממון לכ"ש שיחייבו שבועה.
ואין לפרוך דמה לפיו שכן מחייבו קרבן (וכגון אשם) [אפי' כשעדים מכחישים אותו], כיון דר' חייא כר"מ ס"ל דעדים מחייבים אותו ממון.
דתנן: אמרו לו שנים אכלת חלב והוא אומר לא אכלתי:
לר"מ- חייב קרבן, דאם שנים מחייבים מיתה לכ"ש שיחייבו קרבן [היינו ללישנא דאדם נאמן ע"ע יותר ממאה איש, דל"ב דמפרש דבוריה א"כ אינו נאמן להכחישם].
לחכמים- פטור מקרבן, כיון דיכול להפטר ע"י שיאמר מזיד הייתי.
תוס': היינו שיכול לתרץ דבריו ולומר דאכלתי במזיד, ואינו משים עצמו רשע כיון דאינו רוצה להביא חולין לעזרה. ולל"ק לדבריו דר"מ קאמרי, ולל"ב טעמא דנפשיהו קאמרי.
ונפרך: דמה לפיו שכן אינו בהכחשה ובהזמה, תאמר בעדים דישנן בהכחשה והזמה.
ואין לפרוך דמה לפיו שמחייבו אשם, כיון דאשם היינו קרבן.
תוס': לסוגיין- אשם היינו קרבן, ויליף במה הצד מפיו וע"א, ומתני' דהודה מעצמו משלם חומש ואשם ובעדים פטור אתי דלא כר"מ, אלא מיירי כשאכלו טריפה.
לסוגיא בב"ק- עדים לא מחייבים אשם כיון דכתיב ביה 'והתודה', ומתני' כר"מ.
(ב) לומדים מע"א, ומה ע"א שאין מחייבו ממון מחייבו שבועה, עדים שמחייבים ממון לכ"ש.

ונפרך: דמה לע"א שכן על מה שמעיד הוא נשבע, תאמר בעדים שעל מה שכפר נשבע.

ס דף ד' ס

(א) ג) אמר ר"פ דלומדים מגלגול שבוע דע"א ופיו ;

דאי דחינן מה לגלגול שבועה שכן שבועה גוררת שבועה, תאמר בעדים שמחייבים ממון, פיו יוכיח. ואי דחינן מה לפיו שכן אינו בהכחשה והזמה ע"א יוכיח [דע"י הזמה דיבורו בטל, ומה שאינו משלם הוא משום שלא חייב ממון בעדותו].

ואי דחינן מה לע"א שכן על מה שמעיד נשבע, פיו יוכיח, וחזר הדין.

הצד השווה שבהן שע"י טענה [חשובה, משא"כ בכופר הכל] וכפירה הן באים ונשבע, אף אני אביא עדים.

ואין לפרוך מה להצד השווה שבהם שאינם בתורת הזמה [פירכא כל דהוא], כיון דר' חייא תורת הזמה לא פריך [דמה שאינו משלם זהו גריעותו שאין בכוחו לחייב ממון].

אלא הפירכא היא: דאין להביא ראיה לר' חייא ממתני', דדוקא התם נשבע כיון דרק למלוה יש עדים, אך הכא דלשניהם יש עדים לא נשבעים.

(ב) ר' חייא בתרייתא:

התובע מנה מחבירו והודה לו רק בני - חייב, דהילך הוי כמוב"ק, ומתני' תקנת חכמים, וע"כ דמדאורייתא הילך פטור דאל"כ לא היו מתקנים חכמים.

לרב ששת- הילך פטור, דהמעות שהודה לו בהם הוי כאילו קיבלם, ומתני' תקנת חכמים היא. ובמתני' אנ"ס שחציה שלו ואנ"ס שחציה שלו, ואעפ"כ נשבע:

לר' חייא- מדאורייתא, ומכאן ראיה דהילך חייב דרק לכן תקנו חכמים שישבע כעין דאורייתא. **לר' ששת-** תקנת חכמים היא, אך מדאורייתא פטור.

לרש"י- ר' חייא ס"ל דמאי דתפיס הוי כהעדאת עדים ונשבע מדר' חייא קמייתא.

לתוס'- אנ"ס לאו דוקא, אלא דמאי דתפיס הו"ל כאילו הודה לו.

והלכה: לתוס'- כר' ששת.

לספר חפץ- כר' חייא.

'ותנא תונא': לרש"י- דאנ"ס דמה שתופס שלו, והוי כעדים מעידים שחייב נ' דמשתבע מדרו' חייא קמייתא.

לתוס'- אנ"ס לאו דוקא, דתפיסתו חשובה יותר מעדים דהוי כאילו הודה לו, ומוכיח מכח הטעם דאמר בסמוך דע"כ תקנו רבנן כעין דאורייתא.

(ג) שטר שכתוב בו סלעים דינרים, והמלוה אומר ה':

אם הלוח אומר ג' היו:

לרשב"א- נשבע, כיון דהודה במקצת.

לר"ע- אינו נשבע, כיון דהוי משיב אבידה, ואין לחוש שמערים כיון דאף אם היה טוען שתים היה פטור.

אם הלוח אומר ב' היו: לכו"ע פטור, ומ"מ אין ראיה דהילך חייב, דטעמא:

או משום דהשטר מסייע לו.

או משום דהו"ל כפירת שעבוד קרקעות ואין נשבעין ע"ז [דאע"ג דר"ע דריש רבויי ומעוטי מ"מ יש לו מיעוט לקרקעות].

תוס': ואינו נאמן בג' מיגו דב', אע"ג דב' אינו כופר בכל, כיון דמה שהשטר מסייעו לא יטען ברצון, שנראה שמחמת השטר מודה. ולמ"ד שעבודא דאורייתא מוב"ק נשבע רק אם מחל לו השעבוד, או שאין לו קרקעות כלל, אבל לריו"ח דעדים ל"ח כפירת שיעבוד קרקעות אע"ג דשיעבודא דאורייתא כיון דמחל לו השיעבוד הואיל ורבנן הפקיעו השיעבוד - נשבע דוקא ביש לו משועבדים ואין לו בני חורין.

(ד) טענו כלים וקרקעות:

הודה בכלים וכפר בקרקעות או להפך, או אפי' בכלים וכלים שהם לפנינו כקרקע - פטור.

הודה במקצת קרקעות - פטור.

הודעה במקצת כלים - חייב אף על הקרקעות, דנכסים שאין להם אחריות זוקקים את שיש להם אחריות להשבע עליהם [ואין לו מיגו דיודה רק בקרקעות דשמא חפץ מבהם יותר].

למה הוצרך למעט קרקע משבועה [בכלל ופרט וכלל]:

למ"ד דהילך חייב - דשמא משכנה ומשתמט עד שיהיה לו מעות.

למ"ד דהילך פטור - לאופנים דאינו הילך, וכגון:

(א) חפר בה בורות שיחין ומערות.

(ב) טענו כלים וקרקעות והודה בכלים וכפר בקרקעות [ומוכח דטענו חיטים ושעורים והודה בא' מהם חייב].

פרק שני - אלו מציאות ש

דף כ"א ש

(א) אלו מציאות שלו: מצא פירות מפוזרין, מעות מפוזרות, כריכות ברה"ר], עיגולי דבילה, ככרות של נחתום [ואיירי דרך נפילה דאפי' ברה"י הא"ש], מחרוזות של דגים, חתיכות של בשר, גיזי צמר הלקוחין ממדינתן, אניצי פשתן, לשונות של ארגמן.

תוס': למ"ד סימן העשוי לידרס הוא סימן- מיירי דליכא סימן, ומקום נמי לא הוא סימן ברה"ר כיון דמשנתפי, וברה"י הוא מקום סימן ומכריז. ולמ"ד דהוי סימן- הא"ש משום דאין בהם סימן.
ר' יהודה אומר כל שיש בו שינוי חייב להכריז, וכגון עיגול שבתוכו חרס או ככר שבתוכו מעות.
רשב"א אומר כל כלי אנפוריא אין חייב להכריז.

(ב) פירות מפוזרים: באר ר' יצחק דהיינו קב בארבע אמות, ובבית הגרנות איירי, דבשיעור זה אדם אינו טורח לחזור ולאוספם ומפקירם, אך פחות מכך טורח ואוסף [ולא בעי לאוקמי דרך נפילה ואפי' טובא משום דס"ל כאביי].
ד' ספיקות דר' ירמיה:

(א) חצי קב בשתי אמות דאינו טרחה מרובה ומאידך אינו חשוב כ"כ.

תוס': ואע"פ דהוי אותו שיעור, מ"מ מסתפק;

או דשמה בחצי קב שאי"צ ללקוט אלא מעט ילקוט יותר.

או דקב בד"א היינו ד"א על ב"א וחצי קב בב"א היינו ב"א על ב"א.

(ב) קביים בשני אמות דיש יותר טרחה ומאידך חשוב יותר.

(ג) קב שומשומין בד"א דחשובים יותר ומאידך יש יותר טרחה לאוספם.

(ד) קב תמרים או רימונים בד"א דאינם חשובים ומאידך יש פחות טרחה לאוספם.

(ה) יאוש שלא מדעת: בדבר שיש בו סימן- לכו"ע לא הוא יאוש, אע"פ שהתיאש לבסוף, כיון דמתחילה הגיע

לידו באיסור דהא הבעלים לא התיאשו [ומה שהתיאש עכשיו אינו אלא אקראי ומתחילה לא עמד ליאוש].

בזוטו של ים ובשלוליתו של נהר- לכו"ע הא"ש, כיון דהתורה התירתו.

בדבר שאין בו סימן- לאביי- לא הוא יאוש, דהא לא ידע דהנפל ממנו.

לרבא- הוא יאוש מעכשיו, כיון שכשידע יתיאש דהא אין לו סימן.

(ו) י"ב הראיות והדחיות לאביי ולרבא:

(א) מצא פירות מפוזרין הא"ש - כיון דאיירי בבית הגרנות דהוי אבידה מדעת.

(ב) מצא מעות מפוזרין הא"ש - כדר' יצחק דאדם עשוי למשמש בכיסו בכל שעה ושעה.

(ג) עיגולי דבילה וככרות של נחתום הא"ש - דכיון דכבידות ידע בנפילתם.

(ד) לשונות של ארגמן הא"ש - דכיון דחשובים ממשמש בהם וידע בנפילתם.

(ה) המוצא מעות בבכ"נ ובבמ"ד ובכל מקום שרבים מצויים שם הא"ש [אע"פ שיש בהם סימן, ואפי' שעדיין לא

ידע דנפלן] - כדר' יצחק דאדם עשוי למשמש בכיסו בכל שעה.

(ו) מאימתי כל אדם מותרים בלקט - משילכו הנמושות; **לר' יוחנן-** זקנים ההולכים על משענתם.

לריש לקיש- ליקוטי בתר ליקוטי.

וטעמא משום דאף עניי דעלמא מתיאשים מעיקרא, כיון דאמרי דעניי דהכא מלקטי להו.

(ז) קציעות בדרך ואפי' בצד שדה קציעות, וכן תאנה הנוטה לדרך ומצא תאנים תחתיה - מותרות משום גזל

ופטורות מן המעשר [ואיירי קודם גמר מלאכה שעדיין לא נתייבשו, דאלי"כ חייבות במעשר], דממשמש בהו כיון

דקציעות חשיבי ותאנה ידע דנתרא.

ובזיתים וחרובים אסור כיון דזית חזותו מוכיח עליו למי שייך ולכן אינו מתיאש, אך תאנה עם נפילתה

נמאסת; **לרש"י-** ולא חשובה בעיניו ומפקירה.

לתוס'- ומחמת שמתלכלכת אינה דומה לתאנה שבאילן, וי"ג 'נמסת'.

דף כ"ב סא

(א) המשך הראיות והדחיות לאביי ולרבה:

(ח) הגנב והגזלן והירדן שנטלו מאחד ונתנו לשני קנו [כרבי דסתם גנב וגזלן הוי יאוש בעלים] - כיון דראה שנטלו ונתיאש, ואפי' בגנב ראה כיון דאיירי בליסטים מזוין.

(ט) שטף הנר קוריו עציו ואבניו ונתנו בתוך שדה חבירו ויכולין להציל ע"י הדחק [וכגון שיש בה סימן]: אם אינם מרדפין - הא"ש; לרש"י - גרסי' 'מפני שנתיאשו הבעלים' דהא אם לא יצילו עכשיו לא יוכלו להציל אח"כ.

לתוס' - גרסי' 'אם נתיאשו הבעלים' - שאינם רודפים - הא"ש, דאם לא יצילו עכשיו בקל, לא

יוכלו להציל אח"כ אלא ע"י הדחק, וע"כ שנתיאשו.

אם מרדפין אחריהן - חייב להחזיר, דע"כ לא נתיאשו.

לא ידעו הבעלים שנשטפו - תלוי במח' אביי ורבה.

(י) היורד לשדה חבירו וליקט ותרום שלא ברשות ומצאו בעה"ב וא"ל 'כלך אצל יפות':

אם אין דעתו נוחה וכגון שלא נמצאו יפות מהן - אין תרומתו תרומה.

ואם דעתו נוחה וכגון שנמצאו יפות מהן - תרומתו תרומה [דמסתמא גם מתחילה היתה דעתו כן, כיון דהוי מצוה].

ליקטו הבעלים והוסיפו עליהם - בין כך ובין כך תרומתו תרומה.

והא דרשינן מ"גם אתם" - מה אתם לדעתכם אף שלוחכם לדעתכם, וא"כ ע"כ איירי דשווייה שלוח

לתרום, אלא דלא א"ל ממה לתרום, והלך ותרום מיפות אע"פ דסתם בהע"ב תורם מבינוניות, ולכן תלוי

בדעת בעה"ב.

תוס': דדוקא בשיעור התרומה אמרינן דיכול לומר לו 'בהכי אמדתיך' אע"פ שסתמא א' מחמישים, כיון דהכל שיעור

תרומה הוא, משא"כ הכא דאין רגילות לתרום מיפות.

(ב) בשאר דברים: לאמימר ור' אשי - ג"כ סומכים על אמירת 'כלך אצל יפות'.

למר זוטרא בשם רבא - אין סומכים, דדוקא לגבי תרומה אמרינן הכי משום דמצוה הוא.

מעשה שנתן להם אריסו של מרי בר איסק תמרים ורימונים, **אמימר ור' אשי** אכלו **ומר זוטרא** לא אכל

[דנחלקו האם חוששים שמא לא יאמר האריס למרי לנכות זאת מחלקו].

ואף כשראה מרי זאת וא"ל 'מדוע לא הבאת להם מהיפות יותר' - לא אכל **מר זוטרא**, כיון דחשש שמא

משום כיסופא אמר כן.

(יא) עודהו הטל עליהן ושמה - הרי זה ביכי יותן'.

נגבו, אע"פ ששמה - אינן ביכי יותן', דבעינן כי יותן' דומיא ד'כי יתן' - דהוי לדעת.

(יב) אבידה ששטפה נהר מותרת, שנאמר "אשר תאבד ממנו ומצאתה" - מי שאבודה ממנו ומצויה אצל כל

אדם, יצאתה זו שאבודה ממנו ומכל אדם, ואיסורא דומיא דהיתרא - בין אם יש סימן ובין אם אין סימן.

מזה איכא תיובתא לרבא, דהא לרבא אם אין סימן מותרת כיון דלכי ידע יתייאש [ורבא סבר דלא אמרינן

איסורא דומיא דהיתרא]. והלכה כאביי בייע"ל קג"ם.

תמרים שנפלו מהרוח מותרים באכילה, דכיון דאיכא שקצים ורמשים דאכלי להו מעיקרא מתיאשים,

ובסתמא לא מחזקינן ביתמי.

מוחזק בדיתמי דלאו בני מחילה וכן דקלים המוקפים [לענין הנופל בחוץ דהוי יאש"מ דהבעלים חשבו שיפול

בפנים] - אסורים.

(ג) לרבה - סימן העשוי לידרס לא הוי סימן ומקום לא הוי סימן.

לרבא - סימן העשוי לידרס הוי סימן ומקום הוי סימן.

תניא: כריכות ברה"ר הא"ש, ברה"י נוטל ומכריז, והאלומות בין ברה"ר ובין ברה"י נוטל ומכריז;

לרבה: כריכות - ברה"ר - הא"ש אף ביש סימן כיון דנדרסות.

ברה"י - דלא נדרסות נוטל ומכריז סימן.
אלומות - מכריז כיון דלא נדרסות כלל כיון דגבוהות.
לרבא: כריכות - ברה"ר - אם אין בהם סימן האי"ש, ומקום לא הוי סימן כיון דמתגלגלות, אך ביש סימן מכריז.
ברה"י - דלא מתגלגלות נוטל ומכריז מקום.
אלומות - מכריז דכיון דכבידות לא מתגלגלות כלל.
מי מכריז: לרש"י - המוצא מכריז מקום והמאבד יאמר מהו החפץ, דאין רגילות שיאבד לשנים אותו חפץ באותו מקום.
לתוס' - המוצא מכריז האבידה והמאבד נותן סימן מקום.

צ דף כ"ג סא

- (א) **ככרות של נחתום האי"ש, של בעה"ב דיש סימן - חייב להכריז:**
לרבא - כיון דסימן העשוי לידרס הוי סימן ולכן אף ברה"ר מכריז.
לרבה - כיון דאין מעבירין על האוכלין [דאסור לעבור מעליהם בלא להרימם], ואף הנכרים חיישי לכשפים, ואיירי במקום דליכא בהמה וכלבים [ובככרות גדולים שלא יכולים לאוכלם].
- (ב) **באור מחלוקת ת"ק ור"י:**
לרבא - לכו"ע סימן העשוי לידרס הוי סימן ומעבירין על האוכלין, ונחלקו בסימן הבא מאיליו דלת"ק לא הוי סימן ולר"י הוי סימן.
לרבה - לכו"ע סימן העשוי לידרס לא הוי סימן ואין מעבירין על האוכלין, ונחלקו בסימן הבא מאיליו דלת"ק לא הוי סימן ולר"י הוי סימן.
סימן הבא מאיליו: לרש"י - דנתנו שם לשם סימן.
לתוס' - דנפלו מאיליהם ושמא ידע מכך, וכן בכ"ד שאין ניכר מבחוץ, ואם אין רגילות לבוא מאיליו הוי סימן.
- (ג) **משקל הוי סימן וכ"ש מנין [דמדה עדיף ממשקל, אמנם בבגד דאין הדרך לשקול משקל עדיף].**
מחרוזות של דגים [וה"ה של בשר, דדוקא גבי בשר שנתעלם הוי סימן] - האי"ש, ולא הוי סימן הקשר או המנין, כיון דאיירי בשווים.
חתיכות של בשר - האי"ש, ולא הוי מנין סימן דאיירי במנין שווה. והחתיכה (צאוור או ירך) לא הוי סימן, דרק סימן בגוף החתיכה הוי סימן כגון רבה בר הונא דחתך הבשר בצורת משולש [דדוקא בישראל חשוד אסר חבי"ת].
- (ד) **חביות של יין ושמן** [דכל החביות שוות בגודלם ומלאות עד שפתם]:
לר' זירא אמר רב - ברשום מכריז [לרש"י] - דהסימן הוא האם לקחה פתוחה אחר שטעמה או שחזר וסתמה, **לתוס'** - דכל בעה"ב רשימתו שונה משל חברו] ובפתוח שצף ע"פ החבית האי"ש.
לאביי - אף ברשום אינו מכריז אלא קודם שנפתחו האוצרות, אך לאחר שנפתחו האוצרות האי"ש.
מקום: ספק האם הוי סימן, וברקתא דנהרא לא הוי סימן:
לל"ק - דכמו שנאבד לו יתכן דאך לחבירו נאבד.
לל"ב - דכמו שנאבד לו באותו מקום יתכן דאף לחבירו נאבד באותו מקום.
רב התיר זפת למוצאה, כיון שראה שעלו בה עשבים.
- (ה) **ת"ח שאינו משנה בדיבורו אלא במסכת במיטה ובמארח - מחזירים לו אבידה בטביעות עינא.**
ובכלים חדשים שלא שבעתן העין, כגון ענף שתולים בו מחטים וצינוריות ומחרוזות של קרדומות:
לרשב"א - לא מחזירים אף לת"ח, אמנם בשתים מכריז [דמנין סימן, ומתני' דתני דמחרוזות וככרות האי"ש מיירי דרך נפילה או באחד ור"ל מחרוזות דעלמא].
[לרבנן - מחזירים, מדנקט במתני' דברים שאין רגילות בהם טביע משמע דאי איכא טביע חייב להכריז].
תוס': מסכת - דאיירי בבא לנסותו, אך אם שואלו דין צריך לדעת להשיב מיד בלא לגמגם כדילפינן מושנתם.
מיטה - לרש"י - ששאלוהו ע"כ.

לתוס' - אם היה בע"ק ולא בא יאמר שהיה חולה, א"נ אם שאלוהו שכבת על מיטה זו יאמר לא.
מארח - אם שאלוהו אם קיבלו בפנים יפות יאמר לא, ודוקא בבני"א שאינם מהוגנים דהוי קללה אם יאמר כן, אך בבני"א מהוגנים יאמר כל מה שטרח בעה"ב אינו אלא בשבילי.

סדף כ"ד סא

- (א) **וכן אמר רשב"א** המציל מן הארי וכו' ומזוטו של ים ומשלוליתו של נהר והמוצא בסרטיא ופלטיא גדולה וכל מקום שהרבים מצויים שם - הא"ש, מפני שהבעלים מתיאשים מהם.
ה' ספיקות בדברי רשב"א:
(א) האם אמר רק ברוב כנענים או אפי' ברוב ישראל.
(ב) ואת"ל שאמר אפי' ברוב ישראל, האם רבנן חולקים עליו או לאו.
(ג) ואת"ל שחולקים עליו, האם חולקים רק ברוב כנענים או אפי' ברוב ישראל.
(ד) ואת"ל שחולקים אפי' ברוב כנענים, האם הלכה כמותו או לאו.
(ה) ואת"ל שהלכה כמותו, האם הלכה דוקא ברוב כנענים או אפי' ברוב ישראל.
- (ב) **המוצא מעות** צבורות בבכ"נ ובבמ"ד שלנו שיושבים בהם כנענים ובכל מקום שהרבים מצויים שם הא"ש מפני שהבעלים מתיאשים מהן.
מצא אבידה בעיר: רובה ישראל - חייב להכריז.
רובה כנענים - אינו חייב להכריז, ואין ראייה לספק, די"ל:
אן דרשב"א היא ובטמון ובאשפה שאינה עשויה לפנות ונמלך עליה לפנותה.
אן דרבנן היא ואינם שלו אלא מניח עד שיבוא ישראל ויתן סימן.
מצא חבית יין בעיר שרובה כנענים - מותרת משום מציאה (לענין קנקנה) ואסרה למוצאה, ואם בא ישראל ונתן בה סימן מותרת בשתיה למוצאה.
רב יהודה הורה לאדם שמצא זוזים צרורים בנהר בירן להכריז עליהם, כיון שיש בו מכשולים, וישראל סוכרים אותו ויתכן שנפל מהם, ואף ישראל כורים אותו ולכן אינו מתיאש, וא"כ אין להוכיח דאין הלכה כר"ש אפי' ברוב כנענים.
- (ג) **המוצא ארנק בשוק -** הא"ש.
אם בא ישראל ונתן סימן: מעיקה"ד - הא"ש, דנעשה כצווח על ביתו שנפל ועל ספינתו שטבעה (ר"נ).
לפנים משורת הדין - חייב להחזיר לו (רב יהודה), כפי שאבוה דשמואל החזיר חמורים אחר שעברו י"ב חודש: לרש"י - מהזמן שנאבדו.
לתוס' - מהזמן שמצאם ולא מכרם עמ"נ להחזיר דמיהן, דאי לזמן שנאבדו מנין שהתיאש.
תוס': במקום שאחרים חייבים והוא פטור (וכגון שולחני וזקן) - נפ"ל מ"אשר יעשו".
במקום שכולם פטורים ואין לו הפסד - לא מייתי קרא.
במקום שכולם פטורים ויש לו הפסד - נפ"ל מ"למען תלך בדרך טובים".
- (ד) מעשה בדיו שלקח בשר והשליכו בין הדקלים של בר מריון, **ופסק רבא** דהא"ש, דדיו הוי כזוטו של ים, ומיירי שעמד וראה [שנטלה מעיר שרוב טבחי ישראל, ולרב - שנטלה מלפני טבחי ישראל], דאל"כ הו"ל בשר שנתעלם ואסור [אפי' למאן דפליג ארב, דהא ראה שהשליכם ושמא נטלם מעיר שרובה כנענים].
ר' חנינא מצא גדי שחוט בין טבריא לציפורי והתירוהו לו:
משום מציאה - כרשב"א, ומיירי דיש רוב כנענים ורוב טבחי ישראל.
משום שחיטה - כר' חנינא בנו של ר' יוסי הגלילי, כדלקמן.
מי שאבדו [וה"ה נגנבו] לו גדייו ותרגוליו והלך ומצאן שחוטים:
באשפה שבשוק - לכו"ע אסורים.
באשפה שבבית [או בדרך] - לר' יהודה - אסורים.

לר' חנניא בנו של ר"י הגלילי- מותרים.

ר' אמי מצא פרגיות שחוטות בין טבריא לציפורי והתירם לו, וכן ר' יצחק נפחא מצא פקעת של טווי למכמורות של ציידים והתירם לו.

סדף כ"ה סב

(א) **ואלו חייב להכריז:** מצא פירות בכלי, כלי כמות שהוא, צבורי פירות, צבורי מעות, שלושה מטבעות זה ע"ג זה (שעשויין כמגדלין, אבל מקצת זו ע"ג מקצת זו הא"ש), כריכות ברה"י, ככרות של בעה"ב, גיזי מצר הלקוחין מבית האומן, כדי יין וכדי שמן.

(ב) **אם מקצתן בכלי או בכיס ומקצתן ע"ג קרקע- חייב להכריז.**

כלי ולפניו פירות כיס ולפניו מעות: למתני'- הא"ש, וכן תניא.

לברייתא- "מצא דבר שאין בו סימן בצד דבר שיש בו סימן - חייב להכריז".

("בא בעל הסימן ונטל את שלו זכה הלה במה שבידו" דהיינו המעות).

הישוב לסתירה:

(א) **לרב זביד: בגיגית ולפניה פשתן- הא"ש, דכיון דלא נשתייר בה כלום ודאי לא נפל מיניה** [דפשתן קרי פרי דכתב "ויבא קין מפרי האדמה" - זרע פשתן הביא].

בכלי ולפניו פירות- חייב להכריז, דמצוי שיפלו כל הפירות.

לתוס'- בגיגית ולפניה פשתן- חייב להכריז, דיתכן שהכל נפל כיון שקשור יחד.

בכלי ולפניו פירות- הא"ש, דכיון דאין הפירות מחוברים אילו נפלו ממנו ודאי היה נשאר קצת.

(ב) **לרב פפא: אם נשאר בה קצת- חייב להכריז, דיתכן דנפל ממנה.**

אם לא נשאר בה- הא"ש אפי' בכלי ופירות, דכיון דלא נשתייר בה כלום ודאי לא נפל מיניה.

(ג) **אם פניהם לגבי הפירות- חייב להכריז אפי' אם לא נשאר.**

אם אין פניהם לגבי הפירות- הא"ש.

(ד) **אם יש שפה לכלי- הא"ש אפי' אם פניהם לגבי הפירות.**

אם אין שפה לכלי- חייב להכריז.

לר"ח- הסתירה היתה מהסיפא דאם מקצתן ע"ג קרקע חייב להכריז, על הא דתניא ד"בא בעל הסימן וכו' זכה הלה במה שבידו" דהיינו במה שבחוץ, אפי' שיש בפנים קצת פירות ואפי' בעל הכלי אומר שכולן שלו.

(ג) **אין להוכיח דמנין הוי סימן - דאפשר לשנות 'ציבור פירות'.**

אין להוכיח דמקום הוי סימן - דאפשר לשנות 'ציבורי פירות'.

(ד) **לר' חנניא- של מלך א' כעין ג' מלכים (הרחב למטה והבינוני באמצע והקטן למעלה)- מכריז.**

כעין מלך א' (שכל המטבעות שוות)- הא"ש אפי' אם מונחות זע"ז דשמא נפלו יחד.

לריו"ח- אפי' של מלך אחד חייב להכריז, ומכריז 'מטבעות מצאתי'.

ג' ספיקות: כשיר (בעיגול), כשורה, כחצובה.

כסולם- כל שמכניס קיסם ביניהם ונוטלם בב"א חייב להכריז (ר"נ).

כאבני בית קוליס (שנים מהצדדים וא' על גביהם) - חייב להכריז.

תוס': שם הע"ז הוא 'קוליס' שהוא לשון שבח, וחכמים החליפו לגנאי 'מרקוליס' ד'מר' הוא חילוף.

אין סימן למטבע, וכגון חדשה או נירונית או של מלך פלוני ואפי' שמו כתוב עליה, דשמא הוציאה ונפלה מאחר.

(ה) **מצא גוזלות מקושרים אחר הגפה או אחר הגדר או בשבילין שבשדות [דמשתמרים קצת] - ה"ז לא יגע בהן,**

דמסתמא אדם הניחם שם ואם יטלם לא יהיה לבעליהם סימן.

תוס': במקומות אלו הגוזלות משתמרים קצת, אך ב-

במשתמרים לגמרי- אפי' יש בו סימן לא יגע בו כדתנן בסיפא.

באינם משתמרים כלל- הא"ש, דודאי אבידה היא ונתיאשו הבעלים.

קשר- אינו סימן, כיון דקשורים בכנפיהם שכך כולם קושרים.

מקום- אינו סימן, כיון דאיירי במדדין דהו"ל ספק הינות, וא"ר אבא בר זבדא אמר רב כל ספק הינות לכתחילא לא יטול ואם נטל לא יחזיר.

תוס': באיזה אופן מיירי:

י"מ- דוקא כשנטלו והוליכו לביתו, דחיישי' שמא באו בעליו ולא מצאו ושוב לא יחזרו לבקשו, אבל אם נטלו וראה שלא באו יחזיר. **ויל"פ-** דמיירי בספק אבידה, דאפי' הונח מדעת שמא שכחוהו, ולכן אם נטל לא יחזיר דשמא אבידה היא ומחוייב בשמירתה (משא"כ בזקן ואינה לפי כבודו דמחזיר למקומו כיון דהוא אינו מחוייב בהשבה).

(ו) **מצא כלי באשפה: מכוסה- לא יגע בו.**

מגולה- נוטל ומכריז.

מאידיך תניא: נוטל ומכריז שכן דרך אשפה ליפנות.

לרב זביד: בקנקנן וכוסות- לא יגע בהן דמסתמא נטמנו מדעת.

בסכין והמניק (של סופרים)- נוטל ומכריז דמסתמא נפל עם האשפה שהוציא מהבית.

לרב פפא: באשפה שאינה עשויה ליפנות- לא יגע בהן.

באשפה שאינה עשויה ליפנות ונמלך עליה לפנותה- נוטל ומכריז.

(ז) **מצא בגל ובכותל ישן-** הרי אלו שלו, ומיירי דהעלו חלודה דבכה"ג יכול לומר לו של אמוריים הן.

מצא בכותל חדש: מחציו ולחוץ- שלו.

מחציו ולפנים- של בעל הבית, אא"כ היה משכירו לאחרים דאפילו בתוך הבית הא"ש.

פרק שלישי - המפקיד

(א) המפקיד אצל חבירו בהמה או כלים ונגנבו או שאבדו:

שילם ולא רצה להשבע ולהפטר כדין ש"ח- אם נמצא הגנב משלם כפל וד' וה' (כשטבח או מכר) לשומר. נשבע ולא רצה לשלם- הגנב משלם לבעלים את הכפל והד' וה'. אבדו; אן שכך טוען השומר ואח"כ נמצא הגנב.

אן שאנו יודעים שנגנב או נאבד אך לא יודעים אם בפשיעתו או לאו. נגנבו; לתוס'- הי"ה אמר פשעתי מיגו דפטר עצמו בגניבה ונקט אורחא דמילתא. לריב"ן- הי"ק דהשומר אומר שנגנבו בפשיעה ולא רצה להשבע לשקר.

(ב) מדוע צריך לשנות 'בהמה וכלים':

בהמה- אע"פ דכפלו מרובה דבטבח ומכר משלם דו"ה מקנה לו. כלים- אע"פ דלא טרח בשמירתם הרבה כמו בבהמה מקנה לו.

דף ל"ד

(א) כפל הוא דבר שלבליע ואף לא עבידא דאתי, כיון מי יימר דייגנב ומי יימר שימצא הגנב ומי יימר דישראל, שמא יודה ויפטר [קודם שיבואו עדים, דהלכה כרב דמודה בקנס ואח"כ באו עדים פטור]. אלא טעמא דקני דנעשה כאומר לו לכשתגנב ותרצה ותשלמני הרי פרתי קנויה לך: לרבא- ל"ק: מעכשיו.

ל"ב: סמוך לגניבתה.

לר' זירא- סמוך לגניבתה חוץ מגיזותיה וולדותיה, דכיון דהוי שבחא דאתי מעלמא לא מקני ליה. ונ"מ: א) דל"ק ל"ק קושיא דר' זירא.

ב) היכא דעומדת באגם דל"ק קנה ול"ב לא קנה.

תוס': ולא מהני מעכשיו ולאחר ל' אלא לגבי קידושין דכ"א השאיר מקום לקידושי השני לחול וכיון דחלו תו לא פקעי, אך הכא יקנה לכה"פ גיזות וולדות דסמוך לגניבתה למפרע.

(ב) א"ר חייא בר אבא א"ר יוחנן: לא שילם ממש אלא כיון שאמר הריני משלם אע"פ שלא שילם קנה הכפל. וממתני' א"א להוכיח לשום צד, דמרישא משמע דלא מהני ומסיפא משמע דמהני.

תוס': ול"א דדוקא שילם הא אמר נעשה כמי שנשבע ולא שילם, כיון דשילם איצטריך; לאביי- דאם נשבע ושילם לא קנה.

לרבא- דדוקא בשילם קנה אפי' נשבע תחילה, אך אם אמר הריני משלם לא קנה.

(ג) שומר שאמר הריני משלם:

ש"ח- שאמר פשעתי מקנה לו, דהא יכל להפטר בטענת גו"א.

ש"ש- שאמר נגנבה מקנה לו, דהא יכל להפטר בטענת אונס.

שואל- לר"פ- לל"ק- אפי' שאומר שישלם לא מקנה לו, כיון דממ"מ לא שכיח [ונשילם: לתוס' קנה ולר"ח לא קנה]. לל"ב- אם אמר הריני משלם מקנה לו, כיון דיכול להפטר בטענת ממ"מ.

לר' זביד בשם אביי- לשואל אינו מקנה עד שישלם, דכיון דכל ההנאה שלו לא מקנה לו בדיבור.

תוס': שואל שהתנה להיות כש"ח: לר"פ- קנה כיון דיכול להפטר בגו"א.

לר' זביד- לא קנה עד שישלם.

אמר איני משלם וחזר ואמר הריני משלם - ודאי קנה.

(ד) י"א ספיקות דקאי בתיקו:

(א) אמר הריני משלם וחזר ואמר איני משלם - האם חזר בו או שדוחה אותו.

תוס': למסקנת ר"ת אינו יכול לחזור בו, והכא ר"ל דרוצה לחזור ואינו יכול ולא מקנה לו הכפל כיון שהטריחו לבי"ד.

- (ב) אמר הריני משלם ומת ואמרו בניו איננו משלמים - האם חוזרים בהם או שדוחים אותו.
- (ג) שלמו בנים - האם יכול לומר דרך לאביהם הקנה הכפל כיון שעשה לו טובות ולא להם או לאו.
- (ד) שילם לבנים - האם יכולים לומר דרך אביהם הקנה לו כיון שעשה לו טובות אבל הם לא או לאו.
- (ה) שלמו בנים לבנים.
- (ו) שילם מחצה.
- (ז) שאל שתי פרות ושילם אחת מהן.
- (ח) שאל מן השותפין ושילם לאחד מהן.
- (ט) שותפין ששאלו ושילם אחד מהן.
- (י) שאל מן האשה ושילם לבעלה
- (יא) אשה ששאלה ושילם בעלה.
- שאל מן האשה:

לרש"י - שאל פרת נכסי מלוג ושילם לבעל חלקו בפירות ולא שילם הקרן לאשה, דגרע משילם לאי מהשותפים.

לתוס' - שאל מהאשה כשהיתה פנויה דהקרן והפירות שלה, וניסת ושילם הקרן לאשה והפירות לבעל, וכן אשה ששאלה כשהיתה פנויה וניסת ושילם הבעל שהפירות שלו.

לריב"ן - שאל מהאשה ומתה ושילם לבעל, דשמא בעל לא חייש לניחותא דאשתו כמו בנים לאבוהון (ולמ"ד מעכשיו - דאשה אינה חסה על בעלה), וכן אשה ששאלה ומתה ושילם הבעל דשמא מפקיד לא רחים ליה משום אשתו שמתה כמו דרחים לבנים משום אבוהון.

(ה) אמר רב הונא: משביעים אותנו שבועה שאינה ברשותו, דחיישינן שמא עיניו נתן בה.

תנן: המלוה את חבירו על המשכון ואבד המשכון;

אמר המלוה ללוה סלע הלוייתך עליו שקל היה שוה; אם הלוח טוען שהיה שוה סלע - פטור.

אם הלוח טוען שהיה שוה ג' דינרים - חייב.

אמר הלוח למלוה סלע הלוייתני עליו וב' היה שוה; אם המלוה טוען שהיה שוה סלע - פטור.

אם המלוה טוען שהיה שוה ה' דינרים - חייב.

וברישא דסיפא נשבע המלוה דוקא, שמא ישבע הלוח ויוציא המלוה את הפקדון;

לרש"י - ויפסלנו לעדות ולשבועה.

לר"ח ור"ת - דנראה כשבועה לבטלה היכא דמתברר אח"כ, ולכך לא תני לה במתניי דנשבעין ונוטלין, כיון דלא תני אלא אלו דשכנגדו אינו יכול להשבע.

דף ל"ה

(א) וכיצד יוציא: לרבה - שיש עדים שנשרפה, ודחינן דא"כ מהיכן יביאה.

לר' יוסף - שיש עדים שנגנבה, דמלוה שיודע מי נכנס בביתו יכול לטרוח ולמצוא את הגנב.

לאביי - גזירה שמא יאמר לו לאחר שבועה מצאתיה.

לרב אשי - שניהם נשבעים, המלוה - שאינה ברשותו, הלוח - כמה היה שוה, והמלוה נשבע

תחילה שמא ישבע הלוח יוציא המלוה את הפקדון.

וברישא דסיפא אינו יכול לגלגל עליו שבועה, כיון דאיירי דהלוח מאמין למלוה שאינו ברשותו אך אינו מאמין לו כמה היה שוה כיון דלא קים ליה, אמנם המלוה אינו מאמין ללוה, משום שנאמר "תומת ישרים תנחם וסלף בוגדים ישדם".

(ב) רב נחמן סבר דשומא לא הדר, אלא דהיכא דהוי שומא בטעות מודה דהדר, וכגון אדם שהפקידו אצלו כיפי

(נזמים) ואיבדם, וגבה ממנו רב נחמן את האפדנא (ארמון) שלו דסבר דכל שאינו יודע הוי פושע, לבסוף נמצאו הכיפי והתייקרו, וציוה רב נחמן דהכיפי והאפדנא יחזרו לבעליהם.

ואינו מקנה לו היוקרא [דהוי שבחא דמעלמא] כיון דהטריחו לבי"ד [ולא שילם מרצונו דהוצרך לגבות אפדנו].

ג) **שומא- הדר**; **לנהרדעי-** עד י"ב חודש.

לאמימר- לעולם, וכן הלכה משום "ועשית הישר והטוב".

בע"ח שנתן לבע"ח- הדר, דלא עדיף מגברא דאתי מיניה.

מכר, הוריש או נתן במתנה- לא הדר, דאדעתא דארעא ירדו [דאף ראשון אינו מחזיר אלא לפני משה"ד].

שמו לאשה או מהאשה וניסת ומתה- בעל בנכסי אשתו כלוקח ראשון הוי - לא מחזיר [דאפי' יורש לא מחזיר]

ולא מחזירים לו [לא אמרינן 'דטבא ליה עבדו ליה' - כיוורש או כלוקח אלא במקום דאין הפסד לאחרים].

הגבה הוא בחובו- נחלקו ר' **אחא ורבינא**, א' אומר דלא הדר כיון דהוי מכירה גמורה, וא' אומר דהדר דרק

מחמת שנתבייש הגבהו ולא בא לבי"ד.

ד) **ממתי אוכל פירות: לרבה-** משהגיעה האדרכתא לידו.

לאביי- עדיו בחתומיו זכין לו.

לרבא- משנשלמו ימי האדרכתא.

תוס': והא דאמר רבא אחוי אדרכתין היינו דאי כתובה כראוי יגבה בתום ימי ההכרזה, ויש שהופכים שיטת רבה ורבא הכא.

ה) **השוכר פרה מחבירו והשאלה לאחר ומתה כדרכה:**

לחכמים- ישבע השוכר שמתה כדרכה והשואל משלם לשוכר, דשוכר משעת מיתה קני לה ושבועה כדי

להפיס דעתו של בעה"ב.

לר' יוסי- השואל משלם לבעלים הראשונים, כיון דאינו יכול לעשות סחורה בפרתו של חבירו [דסבר דשוכר

לא קני לה אלא בשבועה והמשכיר פוטר את השוכר מלהשבע או להביא עדים ותובע את השואל].

ו) פעמים שהבעלים משלמים כמה פרות לשוכר, וכגון ששכר ממנו לקי יום, וחזר ושאל לצי יום, וחזר ושכר

לפי יום, וחזר ושאל לעי יום:

לר' זירא- משלם לו ד' פרות; ב' על השאלה וב' פרות להשלים ימי השכירות, כיון שהפרה אינה בעין.

לר' אחא מדפתי ולמר בר רב אשי- משלם לו רק ב' פרות; אחת על ב' השאלות ואחת על ב' השכריות.

תוס': אם שאל ממנו כל ימי השכירות הוי כאילו נתן לו מעות לבטל השאלה, ואם חזר ושאל לפי יום לא יתחייב אלא א'

דשאלה וא' דשכירות, ומתני' דהשוכר הוי בעלים דשואל לרבנן, אפי' מיירי דהשאל לו כל ימי השכירות שפיר הוי השוכר

בעלים כיון דהיא באחריותו אם היה עם השואל במלאכתו.

דף ל"ו סא

א) **הנשבע לשקר: כפר בממון-** באשם.

ביטא בשפתים- בחטאת.

וכשהדיינים השביעוהו: לר' אמי- פטור, משום שנאמר "או נפש כי תשבע לבטא בשפתים" - משמע מעצמה.

לר' ירמיה- חייב עליה משום שבועת ביטוי, ולכך אמר דפעמים ש-

שניהם בחטאת- כגון שמתה כדרכה ואמרו נאנסה, דשוכר בין כך פטור ושואל בין כך חייב.

שניהם באשם- כגון שנגנבה ואמרו מתה מחמת מלאכה, דשניהם היו חייבים ופטרו עצמם.

שוכר בחטאת ושואל באשם- כגון שמתה כדרכה ואמרו דמתה מחמת מלאכה, דשוכר דבין כך פטור בחטאת

ושואל דהיה חייב ופטר עצמו באשם.

שוכר באשם ושואל בחטאת- כגון שנגנבה ואמרו מתה כדרכה, דשוכר דחייב בגו"א [ומוכח דהלכה כמ"ד שוכר

כש"ש] ופטר עצמו באשם, ושואל דבין כך חייב בחטאת.

תוס': וה"ה דפליג ר' ירמיה על שמואל דאמר דשבועה דליתא בלהבא אינו חייב עליה משום שבועת ביטוי.

ב) **שומר שמסר לשומר:**

לרב- פטור [ומ"מ אסור למסור כדתנן בגיטין], ואפי' ש"ש שמסר לש"ח, דהא מסרה לבן דעת.

לר' יוחנן- חייב, ואפי' ש"ח שמסר לש"ש;

לאביי- כיון דא"ל אין רצוני שיהא פקדוני ביד אחר [דשינוי הוי פשיעה וכל אונסין שנוכל לתלות בשינוי יתחייב בהם].
לרבא- דא"ל את מהימנת לי בשבועה היאך לא מהימן לי בשבועה [ולכן אם השומר הראשון נשבע או שיש עדים

פטור אפי' מסר לחש"ו כיון דמלאך המות מ"ל הכא מ"ל התם כדלקמן].
והלכה כר"ח [לר"ח- כאביי, לתוס'- כרבא ונ"מ בנשבע או בעדים כדלעיל].

ומודה ר"ח דפטור ;

אם רגיל להפקיד אצלו, דלא יכול לומר לו אין רצוני וכו'.

ואם מסר לבנו ובתו הגדולים, דכל המפקיד ע"ד כן מפקיד, אך אם מסר לבנו ובתו הקטנים ולא נעל (וי"ג 'או לא נעל') בפניהם כראוי חייב [ולרב נקט בניו לחדש דדוקא בניו גדולים מותר ולא קטנים או שגדולים דעלמא אסור].
ומתניי דהשוכר פטור מלשלם - אביי מוקי לה שנתנו לו הבעלים רשות להשאיל לדעתו (ולרבא ל"ק כלל).

(ג) פשע בה ויצאת לאגם ומתה כדרכה (מחלוקת בדעת רבה):

לאביי- חייב, ואפי' למ"ד תחילתו בפשיעה וסופו באונס פטור - הכא חייב כיון דאמרין דהבלא דאגמא קטלא.
לרבא- פטור, ואפי' למ"ד דתחילתו וכו' חייב - הכא פטור כיון דאמרין מלאך המות מ"ל הכא ומ"ל התם.
ומודה אביי שאם חזרה לבית בעליה ומתה דפטור, כיון דחזרה וא"א לומר דהבלא דאגמא קטלא.
ומודה רבא דאם נגנבה באגם ומתה כדרכה ברשות הגנב דחייב, דאף אם לא היתה מתה היתה ברשות הגנב.

(ד) עלתה לראשי צוקין ונפלה- הרי זה אונס ופטור, כיון דמיירי דתקפתו ועלתה ותקפתו וירדה.

העלה לראשי צוקין ונפלה- אין זה אונס, ואם מתה כדרכה הוי אונס ופטור ;

לאביי- איירי דהעלה למרעה שמן וטוב דליכא למימר דאורא או אובצנא דהר קטלא [דאלי"כ היה חייב כיון דהעלאתה הוי פשיעה דשמא ישכח ולא ישמרנה], ומ"מ חייב כיון דהו"ל לתוקפה, אך בכדרכה פטור כיון דלא פשע.
[לרבא- אע"פ שתקפו וירדה חייב משום דפשע בהעלאתה כיון דלא מעמיד במרעה שמן וטוב].

דף ל"ז

(א) דעת ר' יוסי במשנה ראשונה לענין הכפל:

לר' יהודה אמר שמואל ולר"א- ר"י חולק וסובר דלא קנה, והלכה כמותו אף בראשונה.
לר' יוחנן- ר"י מודה דקנה, דכיון שכבר אמר הריני משלם קנה למפרע.

(ב) אמר לשנים גזלתי מאחד מכם מנה, או אביו של אחד מכם הפקיד אצלי מנה, ואיני יודע איזה מכם (ותני ר' חייא דכ"א מהם אומר שאינו יודע) - נותן לזה מנה ולזה מנה, דנעשה כמי שהפקידו אצלו בשני כריכות דהו"ל למידק כמה הפקיד כ"א, וכ"ז משום דהודה מעצמו ובא לצאת ידי שמים.

תוס': ר"ע ס"ל דבשני כריכות משלם מדינא אף בלא עבד איסורא ;

(א) מדנקט 'אביו' דהוי שמא ושמא ומשמע דהם עצמם דהוי ברי ושמא חייב.

(ב) דאף בלקח מה' בני"א ואינו יודע ממי ס"ל דמשלם לכ"א, וע"כ מדינא הוא דלציי"ש אף ר"ט מודה. ומ"מ ;

ומודה רבא בשנים שהפקידו אצל רועה שלא מדעתו [דהיינו שלא בראייתו] שמניח רועה ביניהם ומסתלק, כיון דלא הו"ל למידק.

אמנם אם הפקידו מדעתו חייב כיון דהוי כשני כריכות ;

לרש"י- דניכר טפי ממעות כמה הפקיד כ"א.

לתוס'- כיון דלא יכולים להסתיר זמ"ז, דאף אם יפקידו בנפרד יראה זאת חבירו אח"כ במרעה.

(ג) שנים שהפקידו אצל אחד זה מנה וזה מאתים, וכ"א טוען שהמאתים שלו - נותן לכ"א מנה והשאר יהא מונח עד שיבוא אליהו.

ולא זו אלא אף בשני כלים שא' שווה מנה וא' שווה אלף וכ"א אומר שהיפה שלו - נותן את הקטן לא' מהם ומתוך הגדול נותן דמי קטן לשני, ואפי' שמפסיד הכלי, והשאר יהא מונח עד שיבוא אליהו.

ולר' יוסי מניח הכל עד שיבוא אליהו, דאלי"כ הרמאי לא הפסיד.

וכגון שהפקידו אצלו בזמן אחד, דנעשה כמי שהפקידו אצלו בכרך אחד דלא הו"ל למידק כמה הפקיד כ"א כיון שהם עצמם לא הקפידו זע"ז [ולכן פטור אף לצי"ש].

ד) גזל אחד מחמשה ואינו יודע ממי גזל וכ"א אומר אותי גזל:
לר"ט- מניח גזילה בבי"ד וא"ל הביאו ראיה וטלו, ובכך מסתלק מן הדין, דמצד תביעתם בדיני אדם פטור.
לר"ע- אינו יוצא מידי עבירה בכך עד שישילם הגזילה לכ"א.
ומודה ר"ט באומר לשנים גזלתי לא' מכם ואינו יודע ממי - שנותן לכ"א מנה, כיון שהודה מעצמו ובא לצי"ש. וכשתבעוהו מיירי;
לרב מתנה אמר רב- דצווח, אבל שתיקה כהודאה.
לרב יהודה אמר רב- דשתק, דשתיקה דהכא לאו כהודאה משום דשתק לכ"א דשמא שלו הוא.
תוס': ביאור מח': לא הו"ל למידק- פטור אפי' לצי"ש.
הו"ל למידק- בשמא ושמא- חייב רק לצי"ש.

בברי ושמא- לר"ע- חייב מדינא, משום דידוע בודאי שחייב לא' מהם מנה.
לר"ט- חייב רק לצי"ש, אך מדינא פטור משום דברי לו שאינו חייב לכ"א.
ברישא נקט אביו ולא א' מכם; לר"ט- לרבותא דאפי' שמא ושמא נותן לכ"א בבא לצי"ש.
לר"ע- דדוקא 'אביו' דהוי שמא ושמא פטור אף בבא לצי"ש, אך אם הם הפקידו מסתמא תבעוהו והו"ל ברי ושמא וחייב מדינא.
ובסיפא לא נקט שני אבותיכם; לרבותא דאע"פ דטענו ברי פטור אף לצי"ש ואפי' לר"ע, כיון דלא פשע.

ה) נפל הבית עליו ועל אימו, יורשי הבן אומרים האם מתה ראשונה ויורשי האם אומרים הבן מת ראשון:
ב"ש וב"ה- מודים שיחלוקו.
ר"ע- מודה בזה שהנכסים בחזקתן, כיון דהוי שמא ושמא.
'מודה'; לרש"י- דאע"פ שר"ע הוא מתלמידי ב"ש הכא מודה לב"ה.
תוס'- אינו מתלמידי ב"ש דלענין צרת הבת ס"ל כב"ה דמותרת, אלא תני 'מודה' אגב רישא.

סג דף ל"ח סג

א) המפקיד פירות אצל חבירו ונפסדים: לת"ק- לא יגע בהן.
לרשב"ג- מוכרן בפני בי"ד, מפני שהוא כמשיב אבידה לבעלים.
טעמו של ת"ק: לרב כהנא- אדם רוצה בקב שלו יותר מט' קבין של חבירו.
לרנב"י- חוששים שמא עשאן המפקיד תרומה ומעשר על מקום אחר.
תוס': בעלמא- דלא נחשדו חבירים לתרום שלא מן המוקף.
בפקדון- חששו טפי שלא יגע בהם, דשמא תרם בער"ש דשרי שלא מן המוקף.
ושמא העדיף לעבור על איסור קטן כדי למנוע מהע"ה לעבור איסור גדול.
וכיון שאסור למוכרם - יכול בעה"ב לעשותן תרומה ומעשר על מקום אחר.

ב) אמר רב בר בר חנה א"ר יוחנן:
בכדי חסרון- מחלוקת.
יותר מכדי חסרון- לרנב"י- גם בכה"ג נחלקו.
לריו"ח ורב כהנא- לכו"ע מוכרן בבי"ד, ויותר מט' קבין דאמר ר"כ גוזמא בעלמא הוא.
'בכדי חסרון': לרש"י- כדרך שאר תבואות.
לתוס'- שנתחסר בחודש או בחדשים יותר מהשיעור שרגיל להתחסר בזמן זה עד שיעור ט' חצאי קבין שראוי להתחסר בשנה.
לרבה בר בר חנה- ומ"מ יכול בעה"ב לעשותן תרו"מ, דיותר מכדי חסרון לא שכית, ואם בכ"ז אירע כן מסתמא נחסר אחר שעשאן תרו"מ, ולכן מוכרים לכהנים בדמי תרומה.

לרנב"י - יותר מכדי חסרון שכיח, ואם אירע כן מסתמא נחסר לאלתר, ולכן א"א למוכרם שמא אח"כ יעשם בעה"ב תרו"מ, ונמצא אוכל טבלים למפרע.

ג) הפקיד יין והחמיץ, שמן והבאיש (דראוי לסוך עורות), דבש והדביש (דראוי למכה שע"ג הגמל): **לר"מ** - לא יגע בהן, אע"ג דהוי יותר מכדי חסרון, כיון שעמדו בקלקולם ואינם מתקלקלים יותר, דלא חושש להפסד מועט דקנקנים.

לחכמים - עושה להם תקנה ומוכרן לאחרים בבי"ד, דחששו להפסד מועט דקנקנים.

וכיו"ב גבאי צדקה אין פורטים ואין מוכרים התמחוי אלא לאחרים.

והלכה: לר' יוחנן - הלכה כרשב"ג.

לרבא א"ר נחמן - הלכה כחכמים.

ובכל הש"ס: לר' אבא ברבי יעקב - אין הלכה כרשב"ג.

לרבה בר בר חנה - הלכה כרשב"ג, חוץ מערב וצידן וראיה אחרונה.

ד) שבוי שנשבה: שמעו בו שמת [היינו בקול וע"א, דאי בעדים פשיטא] - לכו"ע מורידין.

לא שמעו בו שמת - לרב - אין מורידין קרוב לנכסיו שמא יפסיד אותם.

לשמואל - מורידין קרוב לנכסיו, דכיון דשמים לו כאריס לא יפסידם.

דרש ר"א: "וחרה אפי והרגתי אתכם והיו נשיכם אלמנות ובניכם יתומים" - דלכאו' מיותר, אלא מלמד

שילכו בשבי ולא ידעו אם מתו או לאו ולא יניחו נשיהם להנשא ובניהם לירד לנכסיו;

לר' ששת - אין מניחים לירד כלל, דומיא דנשותיהם שאין מניחים אותם להנשא כלל.

לרבא ורב עמרם - דוקא לירד למוכרם אין מניחים אותם.

ואין להוכיח מחכמים ורשב"ג שחלקו בכך:

לרשב"ג - דדילמא דוקא הכא אמר דירד משום דכליא קרנא, אך בשבוי מודה דאין מורידים.

לחכמים - דדילמא דוקא הכא אמרו משום הטעם של רב כהנא או רנב"י, אך בשבוי מודים דמורדין.

ה) כתנאי: היורד לנכסי אביו או אחיו או אחד ממורשיו שהלכו למדה"י:

נכסי שבוי - ששמעו בו שמת - אין מוציאין אותו מידו [וה"ה דמורדין לכתחילה], ואפ"י שמע שממשמשין ובאין

וקדם ותלש ואכל ה"ז זריז ונשכר.

נכסי נטושים - שברח בע"כ ולא שמעו בו שמת - מוציאין אותו מידו. **ולרשב"ג** נטושים כשבויים דאין

מוציאין מידו, אמנם כשבויים הוי זריז ונשכר הכל, ובנטושים מקבל כאריס מתקנת חכמים כדי שלא

יפסידם, כמו במוציא הוצאות על נכסי אשתו קטנה.

והיינו תנאי דלרשב"ג מורידין ולחכמים אין מורידין.

תוס': והטעם דלא אמר רב הלכה כת"ק ושמואל הלכה כרשב"ג: **או משום** דלא שמיע לו ברייתא.

או משום דיש שהופכים השיטות.

נכסי נטושים - שהלך מדעתו שהיה כאן ואינו יודע להיכן הלך - מוציאין אותו מידו.

דף ל"ט

א) תנא "וכולן שמין להן כאריס", וקאי על נטושים לרשב"ג, כדלעיל.

שבוי ששמעו בו שמת - אוכל כל הפירות, ואם באו הבעלים קודם שאכל נוטל רק כאריס.

לא שמעו בו שמת - לרש"י - אינו אוכל אלא כאריס למחצה לשליש ולרביע.

לתוס' - אוכל כל הפירות בחינם, ואם טרח בה ובאו הבעלים קודם שקצר נוטל כאריס.

ורב ות"ק סברו דאין שמין לו כאריס ולכך אין מורידין דחיישינן שמא יפסידם ויאכל מה שימצא ולא ישבית.

ב) המוציא הוצאות על נכסי אשתו:

בגדולה - בין הוציא הרבה ואכל מעט ובין הוציא מעט ואכל הרבה - מה שהוציא הוציא ומה שאכל אכל.

בקטנה - ה"ז כמוציא על נכסי אחר דנוטל רק כאריס מתקנ"ח שלא יפסידם מחשש שמא תמאן.
שבוי שנשבה - מורידין קרוב לנכסיו.

יצא לדעת - **אמר ר"נ אמר שמואל** דאין מורידין, דהא היה שפוי ואם רצה היה מוריד בעצמו.

בורח מחמת שהרג - **אמר ר"נ עצמו** דהוי כשבוי ומורידין, והיורד מקבל כאריס, דהתרבה מ"כולן שמין כאריס".

בורח מחמת שלא שילם כרגא - אין מורידין כיון דהוי כיוצא לדעת דלא היה בהול.

אמר רב יהודה אמר שמואל: שבוי שנשבה והניח קמה לקצור וכדו' - ב"ד מורידים אפטרופוס לנכסיו ומוציא השבח ואח"כ מורידין קרוב לנכסיו, אך אין מורידין אפטרופוס לעולם לגדולים.

(ג) **אמר רב הונא**: אין מורידין קטן לנכסי שבוי, שמא יפסידם, אלא מוריד אדם נכרי.

ולא קרוב לנכסי קטן, שמא יחזיק בהם לעצמו.

ולא קרוב מחמת קרוב לנכסי קטן, והיינו אחיו מאמו, שמא יחזיק עבורו ויאמר שנפלו לו מאביו.

אמר רבא: ש"מ מדרב הונא דאין מחזיקין בנכסי קטן ואפי' החזיק ג"ש אחר שהגדיל.

תוס': פרש"י דש"מ מדאמר דאין מורידין קרוב הא נכרי מורידין, וא"א ללמוד כן מהא דמעמידים אפטרופוס ליתומים, דלולי

ר"ה הו"א דמחזיקין ולא חיישינן לרמאות, וכן דהקטן יש בו דעת למחות בקרוב ולומר של אבי היתה.

להו"א: דוקא אח מאב אין מורידין, אבל אח מאם מורידין.

ודוקא בקרקע אבל בבתיים מורידין דהשכנים ידעו דשל קטן הוא.

ודוקא אם לא עשו שטר, אך אם עשו שטר מורידין.

למסקנא: בכאו"פ אין מורידין [ואע"פ דבעלמא בשטר מורידין כיון דיש קול, מ"מ ביתומים החמירו].

(ד) **מעשה בסבתא** שהיו לה שלושה בנות, ונשבתה יחד עם אחת מבנותיה, ואחת מהם מתה והשאירה בן קטן,

בתחילה שלא ידעו אם מתה: **אמר אביי** דחצי נותנים לאחות וחצי מעמידים אפטרופוס לקטן.

דא"א להעמיד את הנכסים ביד האחות - דשמא הסבתא מתה ויש לקטן חלק ואין מורידין קרוב לנכסי קטן.

וא"א לתת לקטן - דשמא הסבתא מתה ואין מורידין קטן לנכסי שבוי.

תוס': **לגבי גט** - אמרי' דהמביא גט ממדה"י והניחו זקן או חולה נותן לה בחזקת שהוא קיים: **א**) דמשום עיגונא הקילו.

ב) ומשום תקלת קרבן ותרומה.

לגבי ירושה - חוששים שמתו: **א**) דאדרבה בנכסי יתומים החמירו להחזיקם שמתו.

ב) דכיון שנשבו חיישינן שמא ייסרו אותם ומתו.

ולבסוף ששמעו שהסבתא מתה:

לאביי - שליש נותנים לאחות ושליש לקטן ושליש מחלקים - שתות לאחות ושתות מורידים אפטרופוס לקטן.

תוס': לא שיאכל כל הפירות כקרוב היורד, אלא שיאכל כאריס בחזקת הסבתא והקטן יתפרנס, דעדיף משתאכל האחות כל הפירות.

לרבא - מיגו דמעמידים אפטרופוס לשתות מעמידים אותו אף לשתות השניה.

(ה) **למרי בר איסק** הגיע אח מבי חוזאי ורצה לקבל חצי בירושה, וא"ל שלא מכירו, וא"ל **רב חסדא** להביא עדים

שהוא אחיו, שנאמר "ויכר יוסף את אחיו והם לא הכירוהו" כיון שיצא בלא חתימת זקן וחזר עם חתימת זקן,

וא"ל שיש לו עדים אלא שמפחדים ממנו שאדם אלים הוא, ואמר לשני להביא עדים שאינו אחיו כיון שהוא

אלים [ודוקא משום דאמר שיש לו עדים ויראים ממנו], דהעדים לא יעיזו גם לא להעיד האמת וגם להעיד שקר כדבריו.

תוס': ה"ה אם יצא בחתימת זקן דאינו נאמן לומר שהוא אחיו דא"כ לא שבקת חיי, ועוד שיאמר לו איני יודע ולא יכחישו.

לבסוף באו עדים שהוא אחיו, ותבע ממנו לקבל אף מהכרמים והאילנות:

לרב חסדא - מקבל, דתנן "הניח בנים גדולים וקטנים והשביחו גדולים את הנכסים - השביחו לאמצע".

לרש"י - גרסי' "וכן אמר רב השביחו לאמצע", ופליג על רבא דאמר דמה ששבו מחמת האחים הוי לאחים.

לתוס' - גרסי' 'רבה', והיינו דאף רבה הזדמן לו מעשה כזה ופסק דהשביחו לאמצע כרב חסדא ולא חשש לקושיות דאביי.

לאביי - אינו מקבל, דדוקא התם הקטנים יודעים ומוחלים, אך הכא לא ידע.

ורב אמי בתחילה פסק דמקבל, דהא שמין לו כאריס וכ"ש שיקבל את שלו, כיון שלא אמרו לו שהיה קטן.

וזחהו רב חסדא: א) לא דמי כיון דהתם ירד ברשות והכא לא, ב) הא קטן הוא ואין מורידין קרוב לנכסי קטן, ואחר שנודע לרב אמי שקטן היה הסכים עמו.

דף מ' ס

א) המפקיד פירות אצל חבירו ועירבן עם פירותיו והסתפק מהן ואינו יודע כמה, ה"ה מוציא לו חסרונות: לחיטים ואורז קלוף- תשעה חצאי קבין לכור. לשעורין ולדוחן- תשעה קבין לכור. לכוסמין ולזרע פשתן בגבעולין ולאורז שאינו קלוף- שלש סאין לכור. ואם הניחון בקרן זוית- אומר לו הרי שלך לפניך. הכל לפי המידה - שכן יחסר לכל כור, והכל לפי המשקל - שכן יחסר לכל שנה.

ב) א"ר יוחנן בן נורי: והרי לא אכפת לעכברים כמה תבואה יש, דאוכלים אותו בין מהרבה ובין ממעט, אלא אינו מוציא לו חסרונות אלא לכור בלבד [אך בפחות מכור אינו מוציא כבכור כיון שאין להם מקום להטמן בתוכה]. וענו לו חכמים: לבבלי- הרבה אובדות מהם והרבה מתפזרות מהן.

לירושלמי- דהני עכברי רשיעי שקוראים לחבריהם שיאכלו ג"כ, ואפי' לא תימא הכי מ"מ הרבה וכו'.

אמר רבי יהודה: אם היתה מדה מרובה, והיינו י' כורין, ומדד לו בימות הגורן והחזיר לו בימות הגשמים אינו מוציא לו חסרונות, מפני שמותירות [ועולה הנפוח לחסרון של כור, אך בבי' או ג' כורים מתנפח פחות].

ג) השיעור שמוציא המפקיד:

ליין: לת"ק- שתות.

לר' יהודה- חומש.

ולא פליגי: אן דבמקומו של ר"י טחו את החביות בשעוה ובלע יותר מבמקומו של ת"ק טחו בזפת.

אן דהקרקע שממנה עשו את החביות במקומו של ר"י בולעת יותר משל ת"ק.

לשמן: שלושה לוגין למאה לוג - לוג ומחצה שמרים ולוג ומחצה בלע.

ובשמן מזוקק לא יוציא לו שמרים.

ובקנקנים ישנים לא יוציא לו בלע; לרב נחמן- במזופפין; אן דאפי' זפת אינו בולע בישן.

אן דשמן אינו בולע בישן.

לאביי- דכיון דבלע אינו בולע יותר.

ד) במקומו של ר' יהודה היתה נמכרת חבית של ארבעים ושמונה כוזי בשש זוזים, ור"י מכר שש כוזי בזוז, ויש להוריד מהרווח שלושים ושש כוזי שקנה, ושמונה של השתות שבולע, ודמי טירחה ודמי ברזנייתא (לעשות ברז בחבית, וי"ג 'כרזנייתא' והיינו לשלם לחנוני שיכריז עליו), ומאידך מרוויח אף הקנקנן והשמרים, ונמצא דהרוויח ר"י כשתות כפי שמותר להשתכר.

ה) המוכר שמן מזוקק לחבירו: לר' יהודה- ה"ה מקבל עליו לוג ומחצה שמרים למאה.

לחכמים- אינו מקבל עליו.

לאביי: לר' יהודה- מותר לערב שמרים ולכן מקבל עליו שאם לא עירב ינכה לו, ודוקא בבעה"ב שרוצה שמן צלול.

לחכמים- אסור לערב שמרים ולכן אינו מקבל [ואין לומר דמחל לו דמייירי אפי' השמן בעין שעדיין יכול לערב לו].

לרב פפא: לר' יהודה- אסור לערב שמרים ולכן מקבל, דאל"כ מה ירויח [דמייירי שלא ימצא למכור יותר יקר משלקחו].

לחכמים- מותר לערב שמרים, ולכן אינו מקבל, דמדלא עירב לו מוכח דמחל לו [כיון דדבר מועט

הוא משא"כ צמד ובקר. ומייירי דהשמן אינו בעין, אי"נ אפי' הוא בעין ל"ש מחילה כיון שמדד לו מזוקק].

ו) תנא: אחד הלוקח ואחד המפקיד לפקטים, והיינו דכמו דהמקפיד מקבל עליו פקטים אף לוקח כן.

אמר ר"י: לא אמרו שמן עכור אלא למוכר בלבד;

לרש"י- דכשמוכר לו שמן מזוקק מפסיד שיעור הפקטים, דאינו מחסר לו בשבילם כלום.

דף מ"א

(א) המפקיד חבית אצל חבירו וטלטלה ונשתברה:

לא יחדו לה הבעלים מקום: נשברה מתוך ידו- לצורכו- חייב.

לצורכה- פטור.

נשברה משהניחה- בין לצורכו ובין לצורכה פטור.

יחדו לה הבעלים מקום: בין מתוך ידו ובין משהניחה- לצורכו- חייב.

לצורכה- פטור.

(ב) הגונב טלה מן העדר וסלע מן הכיס:

לר' ישמעאל- יחזיר למקום שגנב ואי"צ דעת בעלים ואפי' יחדו לה הבעלים מקום [דסתם סלע יחדו לה מקום].

לר"ע- צריך דעת בעלים ואפי' לא יחדו לה הבעלים מקום [דסתם טלה לא יחדו לו מקום].

ומתני' כולה כר' ישמעאל:

רישא- כל מקום שהחזירה מקומה הוא כיון שלא יחדו לה מקום.

וסיפא- כגון שהניחה במקום שאינה מקומה, וחייב בהשבה כיון דהוי גזלן;

לר' יעקב בר אבא- שנטלה עמ"נ לגוזלה, ולא מיירי בשליחות יד כיון דסבר דצריכה חסרון [דאינו מתחייב עד

שיטול מקצת].

לר' נתן בר אבא- שנטלה עמ"נ לשלוח בה יד, דשליחות יד אינה צריכה חסרון [אלא אפי' הגביה ליטול מקצת

חייב אף שעדיין לא נטל, ודוקא בשמן שאינו נשמר יותר בחבית, אך בין חייב אפי' לא נטל כיון דנשמר יותר בחבית].

לרב ששת- כגון שטילטלה כדי להביא עליה גוזלות, דסבר דשואל שלא מדעת גזלן הוא.

וריו"ח סבר ד'הניחה' משמע במקומה.

(ג) שליחות יד: לרב- צריכה חסרון.

ללוי- אינה צריכה חסרון, דיליף מהייתור של פרשת ש"ש, כדלקמן [דהוי גילוי מילתא אף לש"ח].

רועה שהיה רועה עדרו והניח עדרו ובא לעיר ובא זאב וטרף או ארי ודרס - פטור.

ואם הכחישה במקל ע"י שהניח מקלו ותרמילו עליה בחזקה ורצתה לפניו (דהוי משיכה) ועודן עליה [לר' ישמעאל] - חייב.

לריו"ח משום ר' יוסי בן נהוראי- א"א ללמוד שליחות יד בש"ש מש"ח, דאפשר לפרוך דמה לש"ח שכן

משלם כפל בטוען טענת גנב, ולכן שניהם הוצרכו כר"א.

לריו"ח עצמו- אפשר ללמוד, דאם ש"ח שאינו חייב בגו"א שלח בה יד חייב, ש"ש שחייב בגו"א כ"ש שיתחייב

בשלח"י, ועי"פ שפטור מכפל, מ"מ קרנא בלא שבועה עדיפא מכפילא בשבועה.

לרבא- אפשר ללמוד שלח"י בש"ח וש"ש משואל, דהא שואל משתמש לדעת הבעלים ואעפ"כ חייב בשלח"י.

והוצרכו שניהם ללמד:

(א) ששלח"י אינה צריכה חסרון [וא"א ללמוד משואל דחייב במשיכה ואפי' לא השתמש, כיון דשואל מושך לדעת הבעלים].

(ב) שלא תאמר דיו לבא מן הדין להיות כנידון שיפטרו ש"ח וש"ש בבעלים כשואל.

ולמ"ד שלח"י צריכה חסרון - לדרשה ד"ונקרב בעל הבית אל האלקים" היינו לשבועה ולא לדין, דילפינן

גז"ש שלח"י האמורה בש"ש לשבועה אף שלח"י האמורה בש"ח לשבועה [ומ"ד דאי"צ חסרון יליף מא' מהתיבות

"אם לא שלח ידו במלאכת רעהו"].

לרש"י- רבא סבר אפי' כר"א, ואעפ"כ ל"צ שני פסוקים דאי"צ חסרון כיון דהוי גילוי מילתא וילפינן מהדדי.

לתוס'- רבא בא לפרש דברי ר"א ד'דא ודא אחת היא' היינו ששניהם מיותרים דילפינן משואל, אך ש"ש אפשר ללמוד מש"ח

לכו"ע, (חוץ מברייתא דהכונס).

תוס': פרשה ראשונה נאמרה בש"ח, שניה בש"ש, שלישית בשואל, מנין:

לר' יוסי בן נהוראי - דמסתבר דשניה דחייב קרן בגו"א מיירי בש"ש, דקרנא בלא שבועה עדיפא מכפילא בשבועה.
לריו"ח ור"א - אן דמסברא ידעינן, דבפרשה אי כתיב "כסף או כלים" שהדרך לשומרה בחינם, ובפרשה שניה כתיב 'בהמה'
שהדרך לשומרה בשכר כיון דאיכא טירחא בשמירתה.
אן דלכו"ע קרנא וכו', אלא דס"ל דא"א ללמוד ש"ש מש"ח כיון דיש בו חומרא דמשלם כפל. ור' נהוראי ס"ל
דחומרתו משום קולתו דפטור מגניבה.
שואל חייב בגו"א: מק"ו דאם ש"ש דפטור באונס חייב בגו"א שואל שחייב באונס לכ"ש, ואע"ג דש"ש משלם כפל בטענת
ליסטטים מזויין; אן דליסטטים מזויין גזלן הוא.
אן דקרנא בלא שבועה עדיפא.
ולריו"ח דפליג בתרווייהו - ילפינן גו"א בשואל מזוכי ישאלי וא"ו מוסיף על ענין ראשון.

דף מ"ב סא

- (א) **המפקיד מעות אצל חבירו:**
אם לא שימר כדרך השומרים, כגון וצררן והפשילן לאחוריו (דילפינן מ"וצרת הכסף בידך" דאע"פ שצוררין
יהיו בידך) או שמסרם לבנו ובתו הקטנים ונעל בפניהם שלא כראוי - חייב.
ואם שימר כדרך השומרים - פטור.
- (ב) **א"ר יצחק:**
(א) לעולם יהא כספו של אדם מצוי בידו שנאמר "וצרת הכסף בידך".
(ב) לעולם ישליש אדם את מעותיו שליש בקרקע ושליש בפרקמטיא ושליש תחת ידו.
(ג) אין הברכה מצויה אלא בדבר הסמוי מהעין, שנאמר "יצו ה' איתך את הברכה באסמך", וכן תנ"ד ר'
ישמעאל.
ההולך למוד את גורנו - אומר יהי רצון וכו' שתשלח ברכה במעשי ידינו.
התחיל למוד - אומר ברוך השולח ברכה בכרי הזה.
מדד ואח"כ בירך - ה"ז תפילת שוא, שאין הברכה מצויה בדבר השקול והמדוד והמנוי, אלא בדבר הסמוי
מן העין שנאמר וכו'.
- (ג) **חמץ שנפלה עליו מפולת: לת"ק - הרי הוא כמבוער.**
לרשב"ג - דוקא בטמון ג"ט שאין הכלב יכול לחפש אחריו.
תוס': ואע"ג חור פטור מבדיקה משום סכנת עקרב: (א) דמיירי דיכול לפנות המפולת.
(ב) כיון דיש שם חמץ בודאי חייב לבערו.
- (ד) **שמירת כספים:**
(א) אמר שמואל דאין להם שמירה אלא בקרקע (טפח כדי שלא יראה, דדוקא לגבי חמץ צריך ג"ט לרשב"ג
כדי שהכלב לא יריח), אמנם בער"ש בהש"מ לא הטריחוהו לקבור עד מוצ"ש שיעור שיכול לקוברן (רבא),
אא"כ הוא ת"ח שיתכן שצריך זוזי להבדלה.
(ב) בזמן שמצויים גנבים המגששים בקרקע - אין להם שמירה אלא בשמי קורה.
(ג) בזמן שמצויים גנבים השוברים תקרות - אין להם שמירה אלא בין האבנים, ולרבא אפשר בכותל.
(ד) בזמן שמצויים גנבים המטפחים בכתלים - אין להם שמירה אלא או בטפח הסמוך לקרקע או בטפח
הסמוך לקורה.
תוס': גניבת אונס (כגון ששמרם בקרקע מאה אמה, או שתקפתו שינה או חולי גדול ונגנבו):
ש"ש - פטור.
שואל - חייב, דילפינן מו"ו מוסיף על ענין ראשון, וכאילו נאמר גניבה ואבידה ואונס בשואל.

ה) דיני פשיעה בשומרים:

א) שומר שהניח את כסף שהופקד אצלו בצריפא דאורבנא ונגנבו, פסק ר' יוסף דכיון דלענין גניבה הוי שמירה [מעולה כקרקע] ולענין שריפה הוי פשיעה, והו"ל תחילתו בפשיעה וסופו באונס: לל"ק- וחייב, וכן נפסק להלכה [ודוקא במקום שאפשר לתלות את האונס בפשיעה]. לל"ב- ופטור.

ב) שומר שאינו יודע היכן המעות שהופקדו אצלו - הוי פשיעה וחייב.

ג) שומר שמסר את המעות שהופקד אצלו לאמו והיא הניחה אותם בתיבת התכשיטים שלה ונגנבו:

הוא נשבע שמסרם לאמו ונפטר, דכל המפקיד ע"ד אשתו ובניו הוא מפקיד [לענין שאינו יכול לומר דאינו מאמינם בשבועה, אך מ"מ אם פשעו משלם], וסבר דעדיף שתחשוב ששלו הוא שכך תשמור יותר. והיא נשבעת שהניחה את המעות בתיבה ונפטרת, דמנין לה לדעת שפקדון הוא שתטמינם.

ד) אפוטרופוס של יתומים שקנה להם שור מספסר ומסרו לרועה, ומת השור כיון שלא היו לו שיניים וחניכיים לאכול, וגבו היתומים המעות מהמוכר, והרועה טוען דהביאו למרעה והניח לפניו אוכל ולא ידע שלא אכל.

פסק רמב"ח: אם היתומים הפסידו - הרועה חייב שהרי ש"ש הוא והיה לו לעיין אם אוכל.

ואם לא הפסידו וכגון שמצאו את המוכר ושילם להם - הרועה והאפוטרופוס פטורים.

תוס': אפוטרופוס שפשע: מינוהו לצורך היתומים - חייב לשלם, דלא ימנע מלהתמנות כיון שהחזיקוהו כנאמן.

מינוהו לצורך העולם שלא יזיק שורם - פטור, דאם נחייבו ימנע, כיון שלא החזיקוהו כנאמן.

ואם המוכר הוא ספסר שקונה ומוכר באותו יום והבעלים תובע את הרועה שלא הודיעו - הספסר נשבע שלא ידע ונפטר, והרועה משלם דמי בשר בזול:

לרש"י - דס"ל כר' יוסי דהשוכר פרה מחבירו והשאילה לאחר ומתה כדרכה דתחזור פרה לבעלים הראשונים, וה"נ עומדים הבעלים במקום היתומים וגובים מהרועה דמי בשר בזול, דהוי פשרה כיון דלא פשע כ"כ.

לתוס' - דמספקא ליה האם הספסר יכול לעמוד במקום היתומים כמשכיר העומד במקום שוכר, או"ד דדוקא משכיר דשייך בגוף הפרה עומד, אך ביתומים דאין להם בשור כלום כיון דהוי מקח טעות אינו יכול לעמוד במקומם.

ה) מי שאמר לסריסו ליטול מערימה זו של כשות, והלך ונטל מערימה אחרת שהיתה פקדון אצלו:

אם שהה שיעור זמן שהיה יכול להביא לו משלו ועדיין לא הביא - חייב, דגילה דעתו דרוצה בכך.

ואם לא שהה - הסריס פטור כיון דלא א"ל ליטול מזה ולא מזה [דדוקא בשני מינים או בשני מקומות הוי קפידא]. ובעה"ב ג"כ פטור מלשלם הכל כיון דא"ל ליטול מכאן.

ומ"מ משלם בעה"ב כיון שנהנה, ואם החמיץ או דהיה כשות של 'כיסוי' משלם כפי מה שנהנה.

'כיסוי': לרש"י - שהכשות היתה מלאה קוצים ולא השביח אלא מעט, ואע"פ שהיו שווים יותר למאכל בהמה.

ר"ח - דמייירי בכשות שאינה משביחה כ"כ בלי ריכוך, ואעפ"כ לא ישלם אלא מה שנהנה.

דף מ"ג סא

א) המפקיד מעות:

אצל שולחני: בצרורין (לר' אסי - וחתומים, ולר' מרי - בקשר משונה) - לא ישתמש, לפיכך אם אבדו אינו חייב באחריותם, ואם היו מעות הקדש אם הוציא לא מעל הגזבר.

במותרינן - ישתמש, לפיכך אם אבדו חייב באחריותם, ואם היו מעות הקדש אם הוציא מעל הגזבר.

אצל בעה"ב: בין צרורים ובין מותרים לא ישתמש בהן, ולכן אם אבדו אינו חייב באחריותן.

אצל חנוני: לר"מ - דינו כבעה"ב.

לר' יהודה - דינו כשולחני.

אחריות אונסין: לרב הונא - חייב, כיון דהוי שואל על המעות, ויאבדו' כדרבה שטבעה ספינתו בים, והא ד'הוציא' מעל לאו דוקא אלא אגב רישא.

לרב נחמן- פטור, דאינו שואל על המעות, ו'הוציא' דוקא, ומ"מ הוי ש"ש כיון שנהנה מהם שיש לו מעות מזומנות לסחורה.

תוס': לר"ה דהיתר תשמיש מחייב באונסין אסור למוכר להשתמש בהן, דאל"כ הספר ימעול אע"פ שלא משך, ומ"מ אינו יכול לומר לו נשרפו מעותיך בעליה:

א) דאע"ג דהוי רק ש"ח על המעות מ"מ הא כספים אין להם שמירה אלא בקרקע וחייב באחריותם.

ב) דלריו"ח ולר"ה לא הפקיעו חכמים את זכות המקנה להשתמש במעות והוי שואל וחייב באחריותם, ומיירי בספר נכרי, אבל לר"ל אסור להשתמש ואינו שואל ולכן הספר לא מעל עד שימשוך.

ב) **אמר רבא**: הגוזל חבית יין מחבירו בתחילה היתה שווה זוז וכעת שווה ד':

שבר או שתה- משלם ארבעה, כיון דזו היא שעת הגזילה, דהא אם היתה קיימת היתה חוזרת לבעליה בעינה. **נשברה מאיליה**- משלם זוז, כיון דכעת לא גזל אלא מתחילה.

ג) **השולח יד בפיקדון**: **לב"ש**- ילקה בחסר וביתר.

לב"ה- משלם כשעת הוצאה.

לר"ע- משלם כשעת התביעה.

באור מחלוקתם: נחלקו בשבח גזילה, וכגון הגוזל רחל וגזזה וילדה:

לב"ש- הוי דנגזל, כר"מ דמשלם אותה ואת גיזותיה וולדותיה

לב"ה- הוי דגזלן, כר' יהודה דמחזיר את הגזילה בעיניה.

לר"ע- משלם כשעת התביעה, שנאמר "לאשר הוא לו יתננו **ביום אשמתו**".

ובמקום שיש עדים: **לרב יהודה אמר שמואל**- מודה ר"ע דראיית העדים הוא "יום אשמתו".

לרב אסי א"ר יוחנן- אף בכה"ג חלק ר"ע, כיון דבי"ד הם המחייבים.

באיזה אופן נחלק ר"ע:

לרש"י: לא מיירי ביוקר וזול כלל, ור"ע פליג לענין שבח הגזילה.

לתוס': מיירי אף ביוקר וזול: **לב"ש ולב"ה**- הוקרה- משלם כשעת הוצאה מן העולם.

הוזלה- משלם כשעת הגזילה.

לר"ע- תמיד משלם כשעת התביעה.

תוס': ב"ש מיירי אף בהוקרה והוזלה, דאם הוקרה משלם כשעת הוצאה מן העולם, ואם הוזלה משלם כשעת הגזילה, וב"ה מודים להם בהא.

והלכה: **לרבא**- הלכה כב"ה.

לריו"ח- הלכה כר"ע לעולם: **אן** דאפ"י אם יש עדים.

אן דאפ"י אם החזירה למקומה ונשברה, דלא בעינן דעת בעלים.

תוס': ולגבי צבע ששינה מאדום לשחור סברתם הפוכות;

לר"י- דוקא בגזילה שמתכוין לקנות קונה, אך צבע שאינו מתכוין לקנות לא קונה ונותן לו היותר מבין ההוצאה והשבח.

לר"מ- דוקא בגזילה שהזיד קנסו דלא יקנה בשינוי, אך בצבע ששגג נותן לו דמי צמרו.

ואין לפרש מחלוקתם:

א) **בהוזלה ולב"ה** משלם כשעת הוצאה מן העולם - דהא כל הגזלנים משלמים כשעת הגזילה [דפשטא דמתני' מיירי ביוקר וזול, ורק מיתורא ד'זה הכללי' דרשינן דקונה בשינוי].

ב) **בהוקרה ולב"ה** משלם כשעת הוצאה מן העולם - דא"כ היינו ב"ש.

ג) **בהוקרה ולב"ה** משלם כשעת הוצאה **מבית הבעלים** - דא"כ רבה כב"ש.

ד) **בהוזלה ולב"ש שליחות יד אי"צ חסרון** [ומתני' דהחושב לשלח"י קמ"ל דלב"ש חייב בדיבור בלא משיכה, ומתני' דהכא קמ"ל דלב"ה צריכה חסרון] וא"כ נחסר ברשותו ולב"ה צריכה חסרון ונחסר ברשות הבעלים - דא"כ רבה דס"ל דאי"צ חסרון כב"ש.

ה) **בשטלטלה להביא עליה גוזלות**, דלב"ש שואל שלא מדעת גזלן הוי ונחסר ברשותו ולב"ה שואל הוי ונחסר ברשות הבעלים - דא"כ רבה דס"ל דלרבנן גזלן הוי כב"ש.

תוס': ודוקא קרן כעין שגנב אך כפל משלם כשעת העמדה בדין, דיליף מ'גנבה' ו'חיים' דיש להחיות הקרן כעין שגנב.

(ד) החושב לשלוח יד בפיקדון [והיינו שאמר]:

לב"ש - חייב, שנאמר "על כל דבר פשע" - ללמד שחייב על המחשבה כמעשה.

לב"ה - אינו חייב עד שישלח בו יד, שנאמר "אם לא שלח ידו במלאכת רעהו", ו"על כל דבר פשע" דורשים לרבות עבדו ושלוחו.

לב"ש שלח"י אי"צ חסרון.

הטה את החבית ונטל הימנה רביעית: נשברה - אינו משלם אלא רביעית.

החמיצה - משלם דמי כולה, דפתיחתו גרמה לה להחמיץ.

הגביה ונטל הימנה רביעית: משלם דמי כולה, ובאר שמואל דאפי' לא נטל חייב כיון דניחא ליה דהחבית כולה תשמור על הרביעית.

הגביה ארנקי ליטול הימנו דינר - הסתפק ר' אשי האם רק יין נשמר יותר אגב החבית אך דינר לא, או דאפי' דינר נשמר יותר בארנק מלא, תיקו.

הדרן עלך פרק המפקיד

פרק רביעי - הזהב

דף מ"ד

(א) הזהב קונה את הכסף, הכסף אינו קונה את הזהב.

הנחושת קונה את הכסף [אע"ג דבמקום שמצויים פרוטות חרפים יותר מכסף], הכסף אינו קונה את הנחושת.

מעות הרעות [שנפסלו אך יוצאות קצת] קונות את היפות, והיפות אינן קונות את הרעות.

אסימון קונה את המטבע:

לרש"י - שעשוי כמטבע היוצא בעיר וחסר הצורה, וקמ"ל דאע"פ שבקל יטביעו הצורה הוא פרי.

לר"ת - שיש עליו צורה שיוצאת בדוחק, אך יוצאת יותר ממעות הרעות.

מטלטלים קונים את המטבע [ואפי מעות את מעות הרעות ואסימון, דלגבי מטלטלין הוא מטבע], מטבע אינו קונה את המטלטלים.

כל המטלטלים קונים זא"ז, כיצד:

משך הפירות ולא נתן לו המעות - אינו יכול לחזור בו.

נתן לו המעות ולא משך הפירות - יכול לחזור בו, אבל אמרו מי שפרע וכו' יפרע ממי שאינו עומד בדיבורו.

לרבי שמעון - רק המוכר שהמעות בידו ידו על העליונה וחוזר בו, אך הלוקח לא יכול לחזור בו.

אסימון: לרש"י - שאין בו צורה כלל [וה"ה שיש בו צורה שאינה חשובה כגון פולסא].

לר"ת - יש בו צורה שאינה יוצאת בהוצאה. (ר' ישמעאל ור' דוסא...).

(ב) שנה רבי: בילדותו - הכסף קונה את הזהב, כיון דהזהב דחשוב הוא מטבע וכסף דלא חשוב הוא פרי.

בזקנותו - הזהב קונה את הכסף, כיון דהכסף דחריף הוא מטבע וזהב דלא חריף הוא פרי.

ד' השיטות דכסף קונה את הזהב:

(א) רבי בילדותו - כדלעיל, וכן הוכיח ר' אשי מהא דתנן "הנחושת קונה את הכסף" וע"כ דכסף הוא פרי לגבי זהב, דאלי"כ אין חידוש דדהוי מטבע גם לגבי נחושת, ודחו דאפ"ל דיש חידוש בנחושת דאע"ג דבמקום שיוצאות הם חריפות יותר מהכסף, מ"מ הוא פרי כיון דיש מקום שלא יוצאות (ר' חייא נדחה).

(ב) תנא דמתני':

פרוטה אחד משמונה באיסר האיטלקי - נ"מ לקידושי אשה [וכן לה' פרוטות דמתני'].

איסר אחד מכ"ד דינר של כסף - נ"מ למקח וממכר:

לרש"י - דהמוכר דינר ביותר מכ"ד הוא אונאה.

לתוס' - שהמוכר חפץ בכ"ד איסרים והוקרו ושלו דינר יתן לו ל"ב איסרים, דהאיסרים הוקרו ולא הדינר.

דינר כסף אחד מכ"ה דינר זהב - נ"מ לפדיון הבן (דה' שקלים הם כ' דינרי כסף וכהן שקיבל דינר זהב יחזיר ה' דינרים).

תוס': ובימינו זקוק זהב שווה רק י"ב זקוקין כסף, כיון דדינר זהב שבזמננו היה כבד ושקל ב' דינרי כסף והיה עבה יותר.

ומכך שתלה את פדיון הבן בזהב מוכח שהוא מטבע ואין היוקר והזול תלוי בו.

תוס': איסר גם יכול להתייקר ולהוזיל, ולא שיער התנא בו, אלא ה"ק דפרוטה א' מח' באיסר, ואיזה איסר שהוא א' מכ"ד דינר כסף, שהוא א' מכ"ה דינר זהב, ונמצא דהכל שיער דינר זהב.

(ג) ב"ה - כדלהלן;

האם מותר לעשות סלעים דינרי זהב: לב"ש - אסור.

לב"ה - מותר.

באור מחלוקתם: לריו"ח: נח' בסלעים על דינרים:

לב"ש - כסף הוא מטבע וזהב הוא פרי ולא מחללים מטבע על פרי [אא"כ הם כבדים ומלכויות מקפידות, דבכה"ג מותר לקנות בהמה].

לב"ה - כסף הוי פרי וזהב הוי מטבע ופרי על מטבע מחללים.
אבל פירות על דינרים לכו"ע מחללים כמו שכסף לב"ה אע"ג דהוי פרי לגבי זהב מ"מ לגבי פרי הוי מטבע,
ה"נ זהב לב"ש אע"ג דהוי פרי לגבי כסף מ"מ לגבי פרי הוי מטבע.
לר"ל: נח' אף בפירות על דינרים (ולא תנא דנח' בכך דא"כ הו"א דמודים ב"ה לב"ש בסלעים על דינרים).

פרק שביעי - השוכר את הפועלים

א) השוכר את הפועלים וא"ל להשכים ולהעריב במקום שלא נהגו כן - אינו רשאי לכופן [א"כ התנה כן מתחילה]. ואע"פ שהוסיף להם על שכרם אינו יכול לומר להם שהוסיף להם ע"ד שיקדימו ויאחרו אצלו, דאמרי ליה דהתוספת ע"ד שיעשו מלאכה טובה יותר.

¹ **מקום שנהגו לזון - יזון, לספק מתיקה - יספק מתיקה, הכל כמנהג המדינה -** דבמקום שנהגו לאכול לחם ולשתות רביעית יין אינו יכול לומר להם להקדים לבוא והוא יביא להם לאכול; או דא"ל להקדים לבוא מעלות השחר כדי שלא יתבטלו ממלאכתם, דא"כ לבוא אלא מנץ החמה ואז יאכלו. או דא"ל שיתחילו במלאכה וא"כ יביא להם לאכול בשדה, דא"ל עתה נאכל.

ואם פסק להם מזונות - ריבה להם, וכן אמר ר' יוחנן בן מתיא לבנו שפסק לפועלים מזונות דאפי' אם עושה להם כסעודת שלמה בשעתו לא יד"ח דהם בני אברהם יצחק ויעקב (דסעודתו גדולה משל שלמה, עיין לקמן פז:), אלא לפני שיתחילו אמור להם עמ"נ שאין לכם עלי אלא פת וקטנית בלבד [והאומר 'פת קטנית' משמע פת של קטנית], **ולרשב"ג אי"צ לומר, דהכל כמנהג המדינה.**

ב) **אמר ר"ל:** פועל בכניסתו משלו ביציאתו משל בעה"ב שנאמר "תזרח השמש יאספון ואל מעונתם ירבצון יצא אדם לפעלו ולעבודתו עדי ערב", והיינו בעיר חדשה שנתלקטו מכמה מקומות או שנשכרו ע"ד שיהא כפועל דאורייתא, אך אם יש מנהג בעיר - הכל כפי המנהג;

לרש"י ותוס' - בכניסתו לביתו מהמלאכה מעכב משלו וחוזר אחר צה"כ, דאין החזרה לצורך בעה"ב, וביציאתו למלאכה משל בעה"ב היינו מהנץ החמה, דזהו זמן התחלת המלאכה.

לר"ח - בכניסתו למלאכתו נותן משלו שיוצא קודם עה"ש כדי שיתחיל במלאכה בעה"ש, וביציאתו לביתו מקדים משל בעה"ב. **"תשת חושך ויהי לילה" -** זה העוה"ז שדומה לפרוזדור, **"בו תרמוש כל חיתו יער" -** אלו רשעים שבו שדומים לחיה שביער, **"תזרח השמש יאספון ואל מעונותם ירבצון" -** דלכל צדיק יש מדור לפי כבודו, **"יצא אדם לפועלו ועבודתו עדי ערב" -** במי שהשלים עבודתו עדי ערב.

ג) **ר"א ב"ר שמעון** ייעץ לתופס הגנבים מטעם המלכות דמי ששותה ומנמנם בחנות בשעה רביעית בלא שיהא לכך סיבה (כגון ת"ח או פועל) גנב הוא ויתפסנו, וכששמעו מכך במלכות מינו אותו לתפוס הגנבים, פ"א קרא לו כובס אחד 'חומץ בן יין', אמר מדחצוף כ"כ מסתמא רשע הוא ואמר שיתפסוהו, ואחר שנחה דעתו לא הצליח לפדותו, וא"ל דהוא ובנו בעלו נערה המאורסה ביוה"כ, ואמר 'שישו בני מעיי שישו שאם ספיקות שלכם כך, ודאית שלכם עאכו"כ, מובטח אני בכם שאין רמה ותולעה שולטת בכם', ואעפ"כ לא נתיישרה דעתו עד שצויה להוציא מבטנו סלים של שומן ולהניחם בשמש בתמוז ואב, ועשו כן ולא הסריחו אפי' השורות האדומות שבבשר, וקרא ע"ע "אף בשרי ישכון לבטח".
ואף ר' ישמעאל ברבי יוסי הזדמן לו כמעשה זה, וא"ל אליהו לברוח.

דף פ"ד

א) כשהזדמנו ר' ישמעאל ברבי יוסי ור"א ב"ר שמעון יחד היה יכול לעבור ביניהם צמד שוורים בלא לגעת בהם, אמרה להם היא מטרוניתא 'בניכם אינם שלכם', וכדי לא להוציא לעז על בניהם א"ל שישלהן גדול משלנו, וא"ל דא"כ כ"ש שאינם שלכם, א"ל; **י"א -** "כי כאיש גבורתו".
וי"א - 'אהבה דוחקת את הבשר'.

ב) **א"ר יוחנן** אני נשארתי משפירי דירושלים [היינו שנשאר ממשפחתו אחר החורבן], ויופיו כזהרורים היוצאים מכוס מבית האומן שמילאוה בגרעיני רימון אדום וסובבו את שפתה בורד אדום והניחוה בין שמש לצל.

¹ חלק מהסיכום בדף זה הוא מהגמ' לקמן דף פז.

שופריה דר' כהנא כעין שופריה דר' אבהו, ושלזו כעין שופריה דיעקב אבינו, ושלזו כעין שופריה דאדם הראשון, וריו"ח לא קחשיב כיון דלא הו"ל הדרת פנים.

ריו"ח היה יושב על פתח בית הטבילה בשעה שיוצאות בנות ישראל לטבול כדי שיהיה להם בנים יפים כמותו ולומדים תורה כמותו, ולא חשש לעין הרע משום דהוא מזרעו של יוסף; לר' אבהו- דכתיב ביה "עלי עין" ודרשינן 'עולי עין'.

לר' יוסי בר חנינא- דכתיב "וידגו לרוב בקרב הארץ" - כדגים שבים מכוסים במים ואין העין שולטת בהם.

תוס': ולא חשש להא דאמרי דהפוגע באשה כשעולה מטבילת מצוה אוחזת בו רוח זנונים;

(א) משום דמייירי בפוגע ואילו ריו"ח ישב שם בקבע.

(ב) התם כשפוגע בה כשעולה מהנהר מיד.

(ג) ריו"ח החזיר את ר"ל למוטב [דמתחילה ידע הרבה אלא שפרק עול ונעשה ע"ה] ע"י שנתן לו את אחותו לאשה, ופ"א דנו בבהמ"ד לגבי הסיף והסכין והפגיון והרומח ומגל יד ומגל קציר דמקבלין טומאה בגמר מלאכתן, ונחלקו בשעור זה, דלריו"ח הוא משיצרפם בכבשן, ולר"ל משיצחצחן במים [היינו מתחילתם, וכשהעלו חלודה שעורם; הסייף משישופנו והסכין משישחזנה], וא"ל ריו"ח דהליסטס מכיר בלסטיותו, א"ל ומה הועלתי התם רבי קרו לי [לרש"י- רבן של ליסטס, לתוס'- דמתחילה למד מאחרים כדלעיל] והכא רבי קרו לי, א"ל שנכנסת תחת כנפי השכינה, חלשה דעתו של ריו"ח וחלש ר"ל ולבסוף מת, והיה ריו"ח מצטער מאוד עליו שלא היה אמורא אחר שהיה מתנצח עימו כר"ל, ויצא מדעתו והתפללו עליו חכמים ומת.

(ד) ואעפ"כ חשש ר"א ב"ר שמעון וקיבל עליו יסורים, בערב היו מניחים תחתיו שישים מצעים ובבוקר היו מוציאים מתחתיו שישים קערות מלאות בדם, ואשתו הכינה לו כל יום שישים מיני 'לפדא' (מאכל שעושים מתאנים) ולא התירה לו אשתו לצאת לבהמ"ד שמא ידחקוהו, בערב היה אומר ליסורים "בואו אחיי ורעיי" ובבוקר היה אומר ליסורים ללכת כדי שיוכל ללמוד, וכששמעה מכך אשתו מרדה בו והלכה לבית אביה, ונכנסו יורדי הים [לרש"י- שעמד עליהם נחשול לטובעם והתפללו להנצל בזכותו וניצלו ושלחו לו דורון, ותוס' כתב דנדרו לו ושקטה הרוח] והביאו לו שישים עבדים המחזיקים בידיהם שישים ארנקים והכינו לו שישים מיני 'לפדא', וכששלחה אשתו את בתו לראות מה עושה א"ל לומר לאמה 'שלנו גדול משלהם', ואכל ושתה והבריא והביאו לפניו שישים מיני דמים וטיהר כולם, וכיון שפקפקו בדבריו אמר דכולם יתעברו זכרים וכך היה. אמר רבי כמה פריה ורביה ביטלה רשעה זו מישראל; אַן מלכות הרשעה שמינתה אותו לתפוס גנבים. אַן אשתו שעיקבתו מלבוא לבהמ"ד שנים רבות.

(ה) ר"א ב"ר שמעון ציוה את אשתו להשכיבו בעליה לאחר מותו כיון שידע דחכמים מקפידים עליו ולא יתעסקו בקבורתו כראוי, ושהה שם בין י"ח לכ"ב שנים וכשנפלה שעה מראשו היה יוצא דם, ופ"א יצא תולעת מאוזנו וזאת משום שפ"א לא מחה על כבוד ת"ח כדבעי, וכששמעו חכמים שמזלזלים בו שלא ניתן לקבורה הלכו וקברו אותו במערה שבה נקבר אביו.

רבי רצה להנשא לאשתו של ר"א ב"ר שמעון, שלחה ליה 'כלי שנשתמש בו קודש ישתמש בו חול', דגדול ממנו בתורה ובמעשים טובים, בתורה- כמעשה דא"ל רשב"ג אביו דרבי הוא ארי בן ארי ואתה ארי בן שועל, ובמעשים טובים- דהא קיבל עליו יסורים.

סג דף פ"ה סא

(א) ג' ענותנים הם: רשב"ג- שאמר לבנו (- רבי) דהוא ארי בן שועל.

בני בתירה- דכשראו שהלל שעלה מבבל גדול בתורה הושיבהו בראש ומינוהו לנשיא עליהם.

יונתן בן שאול- דאמר לדוד "ואתה תמלוך ואני אהיה לך למשנה".

ויתכן דיונתן ראה שהעם נגרר אחר דוד ובני בתירה ראו דהלל עדיף מהם, אך רשב"ג ודאי ענותן היה.

(ב) רבי קיבל ע"ע יסורים י"ג שנה ; ו' בצמירתא וז' בצפרינא, שומר בהמותיו של רבי היה עשיר משבור מלכא [שהתעשר מזבל בהמותיו של רבי], והיה מכון לתת מספוא לפני הבהמות בשעה שנכנס רבי לבית הכסא ואעפ"כ קול צעקותיו של רבי היה גובר ושמעוהו יורדי הים.

ואעפ"כ יסוריו של ר"א ב"ר שמעון עדיפים, דהוא קיבלם מאהבה ואילו רבי נענש ע"כ שלא ריחם על גדי שהיה מובל לשחיטה ששם ראשו בבגדו, דא"ל רבי 'לך כי לכך נוצרת', ויסוריו הלכו כשריחם על גורי חולדות שהמשרתת אספה לאשפה, דא"ל דכתיב "ורחמיו על כל מעשיו".
בשני יסורי דר"א לא מת אדם קודם זמנו.

בשני יסורי דרבי לא הוצרך העולם לגשם, **דאמר אמימר** דקשה יום הגשמים כיום הדין ואי לאו דצריכים לו היו רבנן מתפללים ומבקשים לבטלו, ואעפ"כ כשעקרו צנון מערוגתו היתה הערוגה מלאה מים.

(ג) בנו של ר"א היה נשכר לזונות בדמים כפולים, ורבי לקח אותו והסמיכו לרבי ומסרו לר' שמעון בן איסי בן לקוניא, וא"ל ר"י דיעשו אותו לחכם וכו' ובכך שכנעו לא לחזור לעירו.

כשנפטר ורצו לקבורו במערת אביו היה שם נחש שלא נתן לקבורו, ויצאה בת קול ואמרה דלא מפני שזה גדולה מזה אלא שזה היה בצער מערה וזה לא.

רבי החזיר למוטב את נכדו של ר' טרפון ע"י שא"ל שאם יחזור בו יתן לו את בתו לאשה, וחזר בו, י"א שנשאה וגירשה וי"א שלא נשאה כלל כדי שלא יאמרו בשביל זו חזר זה.

הטעם שטרח רבי כ"כ: משום דכל המלמד את בן חבירו זוכה ויושב במתיבתא דרקינא, שנאמר "אם תשוב ואשיבך לפני תעמוד", ואם הוא בן ע"ה אפילו הקב"ה גוזר גזירה מבטלו בשבילו, שנאמר "ואם תוציא יקר מזולל כפי תהיה".

(ד) אמר ר' יוחנן: כל שהוא ובנו ובן בנו ת"ח שוב אין התורה פוסקת מזרעו לעולם, שנאמר "ואני זאת בריתי וגו' לא ימוש מפיך ומפי זרעך ומפי זרע זרעך אמר ה' - אני ערב בזה, "מעתי ועד עולם" - דמכאן והילך תורה מחזרת על אכסניא שלה.

ר' יוסף ישב ג' פעמים ארבעים תעניות שלא תמוש התורה מפיו ומפי זרעו וזרע זרעו, אמר מכאן איני צריך יותר כיון דהתורה מחזרת על אכסניא שלה.

כשר' זירא עלה לא"י ישב ג"פ ארבעים תעניות ; א) שישכח הגמרא הבבלית, ב) שלא ימות ר"א בזמנו ויפול עליו עול הציבור, ג) שלא ישלוט בו אור של גיהנום, וכל ל' יום בדק עצמו ע"י שנכנס לתנור חם ולא שלטה בו האש, ופ"א נתנו בו חכמים את עיניהם ונחרכו רגליו וקראוהו 'קטין חריך שקיה'.

(ה) "על מה אבדה הארץ": דבר זה לא ידעו לפרש החכמים והנביאים, עד שפירשו הקב"ה בעצמו שהוא "על עזבם את תורת"י - שלא בירכו בתורה תחילה.

"בלב נבון תנוח חכמה" - זה ת"ח בן ת"ח, "ובקרוב כסילים תודע" - זה ת"ח בן ע"ה, והיינו דאמרי אינשי 'איסתרא בלגינא (כלי בינוני) קיש קיש קריא': לרש"י - כיון שאינו מלא סלעים.

לתוס' - כיון שהדרך להניחו בארנקי ולא בלגינא.

"קטן וגדול שם הוא ועבד חפשי מאדוניו" - כל המקטין עצמו על ד"ת בעוה"ז נעשה גדול לעוה"ב, וכל המשים עצמו כעבד על ד"ת בעוה"ז נעשה חפשי לעוה"ב.

(ו) ר"ל היה מציין מערות הקבורה דרבנן, ומערת ר' חייא נתעלמה ממנו, דאף שפלפל בתורה כמותו לא ריבץ תורה כמותו, דר' חייא היה זורע כותנה ועושה ממנה מצודות וצד צביים ואת בשרם מאכיל עניים ומעורם היה מכין מגילות של ה' חומשי תורה, והולך לעיר שאין בה מלמד תינוקות ומלמד ה' תינוקות בתורה ווי תינוקות במשנה ומלמדים זא"ז ואמר עליו רבי דמעשיו גדולים משלו אך לא משל אבא (רשב"ג), ואפי' ריו"ח לא יכל להכנס במחיצתו.

ז) **רב חביבא בר סורמקי** סיפר שראה ת"ח שהיה אליהו רגיל אצלו, שענינו נראו כאילו נשרפו באש [שעדיין היה ניכר קצת, א"נ לאחר זמן סיפר לו], וא"ל שהוא משום שביקש לראות את החכמים כשעולים למתיבתא דרקיעא, והזהירו שיסתכל בכולם חוץ מר' חייא, ונתן לו סימן דר' חייא עולה מעצמו, ואעפ"כ הסתכל ויצאו שתי ניצוצות של אש וסימאו את עיניו, והשתטח על קברו של ר' חייא ואמר שלומד תורתו והתרפא.

אליהו היה מצוי בישיבתו של **רבי**, ופ"א איחר משום דהקים את אברהם ויצחק ויעקב כ"א בנפרד, ואינו מקימם יחד שמא ירבו ברחמים ויביאו את המשיח בלא עתו, וא"ל דיש דוגמתן בעוה"ז והם ר' חייא ובניו, גזר רבי תענית והוריד לפני התיבה את ר' חייא ובניו [דבתענית ציבור מורידים ג' לפני התיבה כדכתיב "וידי משה כבדים ואהרון חור" וגו', ואפי' שלא ידעו לומר 'וחכיתי' מ"מ היכא דא"א באחר מורידים], אמר 'משיב הרוח' ונשבה הרוח אמר 'מוריד הגשם' וירד גשם, וכשבא לומר 'מחיה המתים' רגש העולם, והכו את אליהו בס' פולסי דנורא, ובא ונדמה כדוב של אש ונכנס ביניהם וטרדם.

שמואל ירחינאה ריפא את עיניו של **רבי** ע"י שהניח קנה מלא בסממנים מראשותיו, והצטער רבי לסומכו ולא עלה בידו, וא"ל שמואל ירחינאה שלא יצטער כיון דראה בספרו של אדם הראשון דהוא יהיה חכם ולא יקרא 'רבי' ורפואתו של רבי תבוא על ידו.

רבי ור' נתן סוף משנה, **רב אשי ורבינא** סוף הוראה, וסימנך "עד אבוא אל מקדשי א-ל אבינה לאחריתם".

סוף דף פ"ו סא

א) **רבה בר נחמני** ברח כיון שהלשינו עליו שמבטל י"ב אלף אנשים בקיץ ובסתיו ממס המלך בירחי כלה שעושה, ושלחו שליח אחריו ולא מצאו, וברח מפומבדיתא לאקרא, ומשם לאגמא, ומשם לשחין, ומשם לצריפא, ומשם לעינא דמים, ומשם לפומבדיתא, ושם הזדמן שליח המלך למקום שהתארח בו רבה, והביאו לו לשתות 'זוגות' וחזר פרצופו לאחוריו, וא"ל רבה להחזיר השולחן לפניו ולהשקותו עוד כוס, וכך עשו ונתרפא, וממילא הבין השליח שרבה נמצא כאן וחיפש ומצאו, וא"ל השליח שיעזבנו ואם יהרגו אותנו לא יגלה אך אם ייסרו אותנו יגלה, וסגר את רבה בחדר, והתפלל רבה ונפל הכותל וברח לאגם, וישב על דקל גדום ולמד, נחלקו במתיבתא דרקיעא בדיני נגעים, דאם בהרת קדמה לשער לבן טמא ואם להפך טהור, ובספק נחלקו, דהקב"ה אומר טהור וכל מתיבתא דרקיעא אומרים טמא, ושלחו לשאול את רבה שהוא יחיד בנגעים ובאוהלות, ולא יכל מלאך המות להזיקו כיון דלא פסק מללמוד עד שנשבה הרוח והיה נשמע לרבה קול האילנות כקול פרשים, אמר שעדיף שימות ולא ימסר ביד המלכות, וממילא יכל מלאך המות ליטול נשמתו, וכשיצאה נשמתו אמר 'טהור טהור', ויצאה בת קול ואמרה 'אשריך רבה בר נחמני שגופך טהור ויצאה נשמתך בטהור'.

נפל פתק משמים דרבה בר נחמני נתבקש לשיבה של מעלה, ויצאו אביי ורבא וכל החכמים להתעסק בקבורתו, ולא מצאוהו עד שראו באגם ציפורים המצלים על רבה והבינו ששם הוא, והספידוהו ג' ימים וגי' לילות, נפל פתק משמים כל הפורש יהא בנידוי, והספידוהו ז' ימים, ונפל פתק משמים 'לכו לביתכם לשלום'. באותו יום שמת רבה נשבה הרוח והעיפה סוחר ישמעאלי מצד אחד של נהר פפא לעברו השני, וא"ל שהוא משום דרבה מת, ואמר 'רבש"ע כל העולם שלך ורבה שלך, ומדוע מחריב אתה את העולם', ונחה הרוח. **ר"ש בן חלפתא** בעל בשר היה, פ"א הוחם לו ועלה לראש ההר ואמר לביתו להניף לו במניפה ויתן לה ככרין דנרד, ובינתיים נשבה הרוח, אמר 'כמה ככרין דנרד יש לתת לבעל הרוח'.

ב) כתיב גבי שלמה דכ"א מאלף נשיו עשתה לו סעודה שמא יסעד אצלה היום, ובה היו "ויהי לחם שלמה ליום אחד שלושים כור קמח": **לרב**- הללו לעמילן של טבחים, **לר' יצחק**- הללו לציקי קדירה, "עשרה בקר בריאים ועשרה בקר רעי ומאה צאן, לבד מאיל צבי ויחמור וברבורים אבוסים"; **לרב**- שאובסים אותם בע"כ.

לשמואל- שאבוסים ועומדים מאליהם.

לריו"ח- שור (מובחר שבבהמות) ממרעיתו ותרנגולת (מובחר שבעופות) מאשפתה, שלא נאנסו במלאכה.

לאמימר - תרנגולת שחורה המצויה בין הגרנות שאינה יכולה לפסוע קנה מרוב שומנה. ואעפ"כ סעודת אברהם גדולה משל שלמה, **דשלמה** עשה עשרה בקר לכל ישראל ויהודה, **ואברהם** עשה ג' בקר לג' אנשים.

(ג) **"ואל הבקר רץ אברהם ויקח בן בקר"** אחד **"רץ"** שנים **"וטוב"** שלושה (כדי להאכילם ג' לשונות בחרדל), דדרשינן מדלא כתיב **"רץ טוב"**, ומד'טוב' לדרשה אף **"רץ"** לדרשה, **"ויתן אל הנער וימהר לעשות אותו"** - דכ"א שהביא נתן לנער, **"ויקח חמאה וחלב וכן הבקר אשר עשה ויתן לפניו"** - דכ"א שהיה מוכן הביא לפניו. **אמר רבי תנחום בר חנילאי**: לעולם אל ישנה אדם מן המנהג, שהרי משה עלה למרום ולא אכל לחם, ומלאכי השרת ירדו למטה ואכלו לחם, והיינו שנראו כמי שאכלו ושתו [ובתנ"א איתא דאכלו ממש מפני כבודו של אברהם].

(ד) **אמר רב יהודה אמר רב**: כל מה שעשה אברהם אבינו למלאכים בעצמו עשה הקב"ה לבניו בעצמו, וכל מה שעשה אברהם ע"י שליח עשה הקב"ה לבניו ע"י שליח:

(א) **"ואל הבקר רץ אברהם"** - "ורוח נסע מאת ה'".

(ב) **"ויקח חמאה וחלב"** - "הנני ממטיר לכם לחם מן השמים".

(ג) **"והוא עומד עליהם תחת העץ"** - "הנני עומד לפניך שם על הצור".

(ד) **"ואברהם הולך עמהם לשלחם"** - "וה' הולך לפניו יומם".

(ה) **"ויקח נא מעט מים"** - "והכית בצור ויצאו ממנו מים".

אך ר' חמא בר חנינא אמר דבשכר ג' זכו לג': בשכר **"חמאה וחלב"** זכו למן.

בשכר **"והוא עומד עליהם"** זכו לעמוד הענן.

בשכר **"ויקח נא מעט מים"** זכו לבארה של מרים.

(ה) **"וירא אליו ה' באלוני ממרא והוא יושב פתח האוהל כחום היום"** - אותו היום היה יום ג' למילתו ובא הקב"ה לשאול באברהם, הוציא הקב"ה חמה מנרתיקה כדי שלא יטרח אברהם אבינו באורחים, שלח אברהם את אלעזר ולא מצא, ולא האמינו אברהם דאין אמונה בעבדים, ויצא בעצמו וראה את הקב"ה שעומד בפתח ביתו, וא"ל אברהם **"אל נא תעבור מעל עבדך"** [ובשבת אמרינן דאברהם אמר כן כיון שרצה ללכת לקראת האורחים, ומכאן דגדולה הכנסת אורחים יותר מקבלת פני שכינה], וכיון שראה הקב"ה שמתיר וקושר מילתו אמר לאו דרך ארץ לעמוד כאן, **"וישא עיניו וירא והנה שלושה אנשים נצבים וירא וירץ לקראתם"** - דמעיקרא באו איליו וכיון שראו שיש לו צער הלכו דלאו דרך ארץ הוא, והשלושה אנשים הם מיכאל וגבריאל ורפאל ומיכאל, **מיכאל** שבא לבשר את שרה, **רפאל** שבא לרפא את אברהם, **גבריאל** שהלך להפוך את סדום, ומיכאל בא איתו להציל את לוט.

תוס': ומשמעות הפסוקים היא דשניהם הוציאוהו חוץ לעיר, ומיכאל הלך עמו עד צוער וגבריאל ציוהו למהר.

ואע"ג דאין מלאך אחד עושה שתי שליחויות (ובאמת ב"ר איתא רק שרפאל בא להציל את לוט):

(א) היינו דוקא במקום אחד והכא בשני מקומות, דכשבא לסדום הותחלה שליחות חדשה.

(ב) רפואה והצלה חשיב שליחות אחת.

באברהם כתיב **"כן תעשה כאשר דברת"**, ובלוט כתיב **"ויפצר בם מאוד"**, מכאן שמסרבים לקטן ולא לגדול.

סד דף פ"ז סא

(א) **צדיקים** אומרים מעט ועושים הרבה, דאברהם אמר **"ואקחה פת לחם"**, ועשה - **"ואל הבקר רץ אברהם"**. **רשעים** אומרים הרבה ואפי' מעט אינם עושים, דעפרון אמר מתחילה **"ארץ ארבע מאות שקל כסף"**, ולבסוף כתיב שנתן לו **"ארבע מאות שקל כסף עובר לסוחר"** דלא לקח ממנו אלא זוזים במשקל גדול. אברהם אמר לשרה לעשות **'קמח'** והיא עשתה **'סולת'**, דאשה עיניה צרה באורחים יותר מן האיש. אברהם אמר **"לושי ועשי עוגות"**, אך לא הביא לפניו אלא **"חמאה וחלב וכן הבקר"**, אך הלחם לא הביא כיון דאברהם היה אוכל חולין בטהרה ואותו היום פירסה שרה נידה.

(ב) שאילת השלום של המלאכים:

"ויאמרו אליו איה שרה אשתך, ויאמר הנה באוהל" - להודיע ששרה אמנו צנועה היתה.

והטעם ששאלו אותו אף שידעו שהיא באוהל: **לרב וי"א ר' יצחק** - כדי לחבבה על בעלה.

לרבי יוסי בר חנינא - כדי לשגר לה כוס של ברכה.

למה נקוד על 'איו' שביאיליו - תני משום **רבי יוסי** ללמד דרך ארץ שישאל אדם באכסניא שלו, ועיי בעלה

דוקא [ודוקא לשאול איה פלונית, אך לשאול בשלומה אפיי עיי בעלה אסור];

לרש"י - נקוד לומר ששאלוהו בחינם, וקשה דהו"ל להנקד על 'איה שרה'.

לתוס' - נקוד לומר דכשם ששאלו את אברהם איה שרה כך ששאלו את שרה איה אברהם.

(ג) הנס שנעשה לשרה:

"אחרי בלותי היתה לי עדנה" - **אמר רב חסדא** נתעדן הבשר ונתפשטו הקמטים וחזר היופי למקומו.

תנא דבי ר' ישמעאל גדול השלום שאפיי הקב"ה שינה בו, דשרה אמרה "**ואדוני זקן**" והקב"ה אמר לאברהם

שאמרה "**ואני זקנתי**".

"**ותאמר מי מלל לאברהם הניקה בנים שרה**" - **באר רבי לוי** שבסעודה שעשה אברהם ביום הגמל את יצחק

ריננו אומות העולם שיצחק אינו בנו, זימן אברהם אבינו את כל גדולי הדור וזימנה שרה את נשותיהם, וכ"א

הביאה בנה עמה בלא מניקתה, ונעשה נס בשרה אמנו ונפתחו דדיה כשני מעיינות והניקה את כולם, ועדיין

ריננו דאם שרה הבת תשעים שנה תלד אברהם בן מאה שנה יוליד, מיד נהפך קלסתר פנים של יצחק ודמה

לאברהם, פתחו כולם ואמרו "**אברהם הוליד את יצחק**".

(ד) אברהם התפלל שיהא זקנה וכך היה, שנאמר "**ואברהם זקן בא בימים**", וכך הבדילו בין אברהם ליצחק.

יעקב התפלל שיהא אדם חולה קודם שימות, שנאמר "**ויאמרו ליוסף הנה אביך חולה**".

אלישע התפלל שחולה יוכל להתרפאות, שנאמר "**ואלישע חלה את חליו אשר ימות בו**" - משמע שחלה

קודם ונתרפא, דג' חלאים חלה; **(א)** שדחפו לגיחזי בשתי ידיו, **(ב)** שגירה דובים בתינוקות, **(ג)** שמת בו.

(ה) פועל אוכל מדאורייתא [בלא פסיקת מזונות או מנהג המדינה]: **במחובר** - דוקא בשעת גמר מלאכה [כגון קוצר ובוצר].

בתלוש - דוקא קודם שנגמרה מלאכתו למעשר.

(ו) ואינו אוכל אלא בדבר שגידולו מן הארץ:

להו"א: ילפינן מכרם ("כי תבא בכרם רעד") ומקמה ("כי תבא בקמת רעד") עיי במה הצד דאי פרכינן מה

לכרם שחייב בעוללות - קמה תוכיח, ואי פרכינן מה לקמה שחייבת בחלה - כרם יוכיח, אלא הצד השווה

שהם גידולי קרקע ובשעת גמר מלאכה פועל אוכל בו אף כל וכו'.

ודחינן: מה להצד השווה שבהן שיש בהן צד מזבח, ואתי נמי זית שיש בו צד מזבח (דלא איקרי אלא 'כרם

זית' ולא 'כרם' סתם).

וא"א ללמוד מ"וחרמש" כיון דמבעי ללמד דאף בדבר שאינו בר חרמש דוקא בשעת חרמש אוכל [ואע"פ שאין

פירכא א"א ללמוד כיון דהוי הא ויכי תבא בכרם שני כתובין הבאין כאחד ואין מלמדין].

(ז) למסקנא: אמר שמואל דילפינן מחרמש וקמה, דאי פרכינן מה לקמה שחייבת בחלה - חרמש יוכיח דמרבה כל

בעלי חרמש ואף מה שאינו חייב בחלה, ויקמה נצרך לרבות כל בעלי קמה, וקרא ד"כי תבא בכרם רעד" נצרך

להלכותיו [ותימה דאכתי 'כרם' מיותר];

"**כי תבא**" - ילפינן גז"ש מ"לא תבא עליו השמש" דאיירי בפועל דוקא.

"**בכרם רעד**" - **למ"ד גזל כותי אסור** - למעט כותי דמותר אף לתת לכליו אע"פ שלאחרים אסור לגוזלו.

למ"ד גזל כותי מותר - רעד' למעט הקדש [ומ"מ מודה דאסור לבא עליו בעקיפין כיון דאיכא חילול השם].

"**ואכלת**" ולא מוצץ, "**ענבים**" ולא ענבים ודבר אחר, "**כנפשך**" כנפשו של בעה"ב דמה הוא אוכל ופטור

ממעשר אף פועל כן, "**שבעך**" ולא אכילה גסה, "**ואל כליך לא תתן**" - דוקא בשעה שאתה נותן לכליו של

בעה"ב אתה אוכל (ובדבר שאינו בר חרמש ילפינן שאינו אוכל אלא בשעת גמר מלאכה מ"חרמש").

(א) **ממתי טבל מתחייב במעשר [מדאורייתא]:**

לר' ינאי- משיראה פני הבית, שנאמר "בערתי הקודש מן הבית" [ומדרבנן אפי' חצר קובעת].

לר' יוחנן- אפי' חצר קובעת, שנאמר "ואכלו בשעריך ושבעו" [וחצר שאין הכלים נשמרים לתוכה קובעת רק מדרבנן]. והא דתניא דפועל פטור ממעשר כבעה"ב, איירי בתאנה העומדת בגינה ונופה נוטה לחצר ולמ"ד לבית לבית, ולכן דוקא בעה"ב פטור משום דעיניו בתאנתו אך לוקח דעיניו במקחו חייב;

לרש"י- דמקח לא עדיף מגמר מלאכה.

לתוס'- דוקא כשנגמרה מלאכתו למעשר.

בעה"ב עיניו בתאנתו:

לרש"י- בעה"ב פטור בליקט שתיים משום דעיקר התאנה מחוץ לחצר ולא הוי גמר מלאכה עד שיכנס לבית.

לתוס'- בעה"ב פטור בליקט ב' (אא"כ ליקט לאכול) כיון דדעתו ללקוט את כל התאנים, משא"כ לוקח דחשיב ליה ב' חייב במעשר.

(ב) **מוכר ולוקח: מדאורייתא-** פטורים, שנאמר "עשר תעשר ואכלת" ולא מוכר, "תבואת זרעך" ולא לוקח.

מדרבנן- חייבים, ו"נפשך" ללמד דאם חסם פטור כנפשו.

באיזה אופן לוקח מישראל ומנכרי פטורים:

לר"ת- לוקח- פטור רק בקנה לאחר מירוח (ומוכר שחזר וקנה חייב), אך קודם מירוח חייב.

לוקח מנכרי למ"ד דאין קנין- פטור מדאו' ומדרבנן חייב.

לריב"ם- לוקח- דוקא קודם מירוח פטור, אך לאחר מירוח חייב, כיון דכבר נתחייב.

לוקח מנכרי- הפוך; רק אם נתמרח ברשות נכרי פטור, דהוי דיגון נכרי, אך אם לא נתמרח ברשותו חייב, דאין קנין

לנכרי להפקיע ממעשר ושפיר הוי תבואת זרעך דקונה ול"ח לוקח.

(ג) **גורן למעשרות:**

קישואים ודילועים- משיפקסו בבית [ולא קודם, כיון דהדרך להכניסם עם הפיקוס], והיינו משיתחיל פיקוסם להנטל.

חיטים ושעורים- משיכנסו לבית, דזהו גמר מלאכתם [ולר' הושעיא המכניס תבואה במוץ שלה פטור, כיון דהדרך

להכניסה ממורחת].

לא"נ- דוקא בזיתים וענבים צריך שיראו פני הבית [דמיירי שאין דעתו לדרכן אלא לאוכלן], ולא בחיטים ושעורים

[וכן בקישואים ודלועים] שהם בני גורן.

(ד) **מנין שאסור לחסום:**

אדם: במחובר- כדלעיל, דילפינן מ"כי תבוא בכרם רעך".

בתלוש- (א) דכתיב 'קמה קמה' ב"פ, ואם אינו ענין לאדם במחובר תנהו ענין לאדם בתלוש.

(ב) לר' אמי- ל"צ קרא, דכתיב "כי תבוא בכרם רעך" ומיירי בשכרו לכתף דהויא תלוש.

וא"א ללמוד ק"ו משור, ומה שור שאינו אוכל במחובר אוכל בתלוש, אדם שאוכל במחובר לא כ"ש.

דיש לפרוך מה לשור שאתה מצווה על חסימתו, משא"כ באדם דכתיב "כנפשך"- דאם חסם פטור כנפשו.

שור: בתלוש- דכתיב "לא תחסום שור בדישו".

במחובר- מדכתיב 'רעך רעך' ב"פ, ואם אינו ענין לאדם במחובר תנהו ענין לשור במחובר.

וא"א ללמוד ק"ו מאדם, ומה אדם שאינו אוכל בתלוש אוכל במחובר, שור שאוכל בתלוש לא כ"ש.

דיש לפרוך מה לאדם שאתה מצווה להחיותו, משא"כ שור דכתיב "וחי אחיך עמך"- ולא שור.

ורבינא אמר דא"צ קרא לאדם במחובר ושור בתלוש, דהא הכל בכלל איסור חסימה דילפינן 'שור שור'

משבת, ולא איצריך "לא תחסום שור" אלא להקיש חוסם לנחסם ונחסם לחוסם.

(א) ילפינן מ'דישו' דאין פועל אוכל אלא דומיא דדיש שהוא;

(א) דבר שגידולי קרקע ופועל אוכל בו, יצא החולב והמגבץ והמגבן, וקמ"ל דלא מרבינן מ'קמה קמה' אף דבר שאינו גד"ק [וי"ג ירבות כל בעלי קמה' והיינו בהמה].

תוס': חולב לא הוי בכלל דיש שגדל וצומח מהקרקע, אך מ"מ חשיב גד"ק לגבי מעשר שני, כיון שניזונים מהקרקע.

(ב) דבר שבשעת גמר מלאכה ופועל אוכל בו, יצא המנכש בשומים ובבצלים, וקמ"ל דאפ"י בשולף הקטנים מתוך הגדולים אינו אוכל [דכיון דכבר דרשינן מיזאל כליד' בשעת גמר מלאכה - דרשינן 'דישו' למעט אלן].

(ג) דבר שלא נגמרה מלאכתו למעשר ולחלה ופועל אוכל בו, יצא הבודל בתמרים (חוץ מתוחלני) ובגרוגרות שנגמרה מלאכתו למעשר [דאם היו חייבים מדאורי' גמר מלאכה היה קובע בהם], ויצא הלש והמקטף והאופה שנגמרה מלאכתו לחלה.

בא"י בז' שכיבשו ובז' שחילקו - חייב בחלה ופטור ממעשר.

(ב) הצורה שבה מותר פועל לאכול:

לטבל הפת בציר - מותר, כיון דמכשיר רק את האדם.

לאכול בראשי אומניות - מותר, אך לא יהבהב אא"כ אינו בטל ממלאכתו, וכגון דאשתו ובניו מהבהבים לו.

לכמור באדמה ולפרוך ע"ג סלע - אסור, כיון דא"א דלא ממתיק קצת, ומיד ליד מותר.

לאכול יחד עם הפת - אסור, אא"כ נטל רשות מבעה"ב.

(ג) לספות: קצץ - אוכל א' ולא ב', [דמקח קובע בדבר שנגמרה מלאכתו דסמיך אקרא] דכתיב "כי קבצם כעמיר גורנה".

לא קצץ - לא ספת - אוכל אפ"י שתיים.

ספת - מצד מעשר - אוכל רק אחד, ואפ"י שנטל רשות מבעה"ב.

מצד אכילת פועל - אוכל אפ"י שתיים, [ודוקא בראויים לאכילה].

'קצץ': לרש"י - קצץ עם בעה"ב, ולפירושו ע"כ דקאי אשכרו לעדור, דבשכרו לקצור אוכל בלא"ה, וקי' מדוע פשיטא שמותר במלח.

לר"ח - שהתנה עם בעה"ב לאכול עשר או עשרים פירות, ולכן פשיטא שיכול לאכול אף במלח.

להבהב: לרש"י - ספק בין בראוי לאכילה ובין באינו ראוי לאכילה האם הוי כענבים וד"א או לאו.

לתוס' - בראוי לאכילה - מותר בכאורי' פ, דלא הוי אלא בסומי פירא.

באינו ראוי לאכילה אלא ע"י הדחק - ספק האם הוי כענבים וד"א או לאו.

(א) נכרי הדש בפרתו של ישראל - אינו עובר.

ישראל הדש בפרתו של נכרי - עובר.

(ב) פרות המרכסות בתבואה [לעשות קליות או שתית, דהא בחלה גורן קובע] אינו עובר משום בל תחסום, אך מפני מראית

העין מביא בול מאותו המין ותולה לה בטרסקלין שבפיה, ולר"ש בן יוחאי יכול להביא כרשינים כיון שיפות לה מן הכל.

(ג) פרות הדשות בתרומה ובמעשר:

בתרומה: בתרומה עצמה - לא עובר.

גידולי תרומה - עובר, כיון דמדאורייתא הוי 'דישו' ורק מדרבנן פטור.

אך גידולי טבל ומעשר שני חולין הם [דלא שייך לגזור שמא ישהה בידו ויבער בטומאה דהא יכול לפדותו ולא ישהה].

במעשר: לתירוץ א': במעשר ראשון - עובר, כיון דנקרא 'דישו'.

במעשר שני - לא עובר, כיון דלא נקרא 'דישו'.

לתירוץ ב': לרבי מאיר - לא עובר, כיון דמעשר שני ממון גבוה הוא.

לרבי יהודה - עובר, כיון דמעשר שני ממון הדיוט הוא, וכגון שדש לפניו מחומת

בית פאגלי [דאפיי לר"י לא קרינן ביה 'דישו' שלו ולא של רעך להתיר חוץ לחומה].

לתירוץ ג': במעשר - ודאי - לא עובר.

דמאי - עובר.

בתרומת מעשר ודאי - לא עובר.

דמאי (דתרומת דמאי ליכא כיון שזוהרו בה) - עובר.

הטעם שלא עובר: לרש"י - כיון דסתם דיש לא הוי תרומה ומעשר, וקשה דא"כ אפי' בחולין מתוקנים לא יעבור.

לתוס' - דכתיב 'דישו' הראוי לו, ומעשר ממון גבוה ותרומה נמי לישראל אסור ליתן לפני בהמתו ואף כהן מותר לתת רק כרשינים.

היתה אוכלת ומתרזת - פטור, משום דאוכלת רק משום דמועיל לה, כדמוכח מר"ש [ורבנן לא פליגי עליה בטעם],

והא לא מועיל לה.

(ד) לענין שבת דבאיסור סקילה: אסרו אמירה לנכרי.

לענין חסימה (שהנכרי יחסום את פרתו וידוש בה) דבאיסור לאו:

בתבואת ישראל - ספק.

[בתבואת הנכרי - לכאוי מותר כמו שמותר לומר לו לאכול נבילה, ור"י מחלק דדוקא נבילה מותר כיון שיכול להאכילו ביד,

אך הכא שאסור לו לחסום אף אמירה אסורה].

והא דאמרינן דנכרי הדש בפרתו של נכרי אינו עובר - יתכן דאף איסור יש בדבר, ונקט 'אינו עובר' אגב סיפא

דישראל עובר.

(ה) שוורים שגנבום ארמאים וסירסו אותם:

לרש"י - עשו כן מאהבת בעליו ישראל כדי שיהיו יפים לחרישה.

לתוס' - שהיו קושרים דינר בכיס של הבהמה בחזקה והנכרי גונב הדינר ותולש הכיס ומסרסו.

לבני מערבא (ששלחו לאבוה דשמואל) - הואיל והערימו ימכרום לאחרים, דס"ל כר' חידקא דבני נח מצווים

על הסירוס ועבר משום "לפני עור"; לאביי - דיין שקנסת עליהם שימכרו.

לרבא - ימכרו לשחיטה, ובנו: בנו גדול - הוי כאחר ומותר למכור.

בנו קטן - ר' אחא אוסר ור' ששת מתיר.

מרימר ומר זוטרא ור"א שני חסידים היו מחליפים ביניהם [אע"פ שסרסו שלא מדעתם, דשמא לא יאמינו העולם

לכך, או שמא אחרים יאמרו לנכרי לסרסו ויאמרו שעשו כן שלא מדעתם].

(ו) דיני חסימה:

הושיב לה קוץ בפיה או הרביץ לה ארי מבחוץ - הוי חסימה.

ישב לה קוץ בפיה [ספק אי חשיבא חסומה ועובר משום לא תדוש בחסימה או דהוי כחלתה] רבץ לה ארי מבחוץ

[שרחוק ממנה ולא הוי בגופה כבקוץ], העמיד בנה מבחוץ [דשמא ל"ח חסימה כיון שלא נמנעת מלאכול כ"כ כמו בארי,

וי"ג 'עמד'], היתה צמאה למים, פרס לה קטבליא ע"ג דישה - ספק אי הוי חסימה.

רשאי בעה"ב להרעיב פרתו שתאכל מהדישה הרבה.

ורשאי להתיר פקיע עמיר לפני הבהמה כדי שלא תאכל מהדישה הרבה;

או דאירי בשעת דישה ומותר כיון שסו"ס אוכלת.

או דהיינו שנותן לה לאכול מעיקרא כדי שלא תאכל בשעת דישה הרבה.

חסמה מבחוץ - הוי חסימה, וכמו דאמרינן בהא דכתיב "יין ושכר אל תשת אתה ובניך אתך בבואכם"

דבשעת ביאה לא תהא שכרות, ואפי' שתה קודם, דהא כתיב "להבדיל בין הקודש ובין החול", וה"נ בשעת

דישה לא תהא חסימה.

החוסם את הפרה והמזווג בכלאים - פטור.

הדש והמנהיג - לוקה.

ז) חסמה בקול והנהיגה בקול: לריו"ח- חייב, כיון דעקימת שפתיו הוי מעשה.

לר"ל- פטור, כיון דקול אין בו מעשה.

ומתניי דתנן "הכל ממירין אחד האנשים ואחד הנשים, לא שאדם רשאי להמיר אלא שאם המיר מומר וסופג את הארבעים" - האי תנא סבר כר' יהודה דלאו שאין בו מעשה לוקין עליו, אך חולק עליו במאי דסבר דירש אינו ממיר וסומך.

עקימת פיו דמגדף לא הוי מעשה;

לרש"י- דמגדף לא הוי מעשה משום דישנו בלב.

לתוס'- כיון דלא נעשה מעשה על ידו, דאף ריו"ח אינו מחייב אלא בעקימת פיו שנעשה מעשה ע"י, ולכן אף מסית ומדיח לא לוקים.

תוס': ר"ל קאי למ"ד דבעינן לאו שיש בו מעשה, אמנם ר"ל גופיה ס"ל כר"י דלוקים, ואע"ג דהמקור להא דבעינן לאו שיש בו מעשה הוא מחסימה, א"א לומר דילקה הכא; א) משום דעיקר קרא איירי בסתם חסימה דיש בה מעשה.

ב) ר"ל ס"ל כאידך שנויא דילף מ'לעשות' דאין לוקין על לאו שיש בו מעשה.

ס דף צ"א סא

א) החוסם את הפרה ודש בה: לוקה ומשלם ד' קבין לפרה וג' קבין לחמור;

לאביי- כר"מ דלוקה ומשלם.

תוס': דכיון דרבנן דורשים דאין לוקה ומשלם מיכדי רשעתו דכתיב גבי עדים זוממין, ולר"מ עדים זוממים קנסא וילף ממוציא שם רע דבקנס לוקה ומשלם, לכן אינו יכול לדרוש 'כדי רשעתו' אלא לפטור ממיתה ומלקות.

לרבא- אתנן אסרה תורה ואפי' בא על אמו; רש"י: א) ומשמע דחייב אלא דבי"ד אינם כופים, אך חייב לציי"ש. ב) דלכך אי תפס לא מוציאים ממנו.

תוס': ואין להקשות דתני 'ישלם' ולא משמע דהוי לציי"ש, כדאמרינן בחולין דכיון תני ישלם א"א לומר דהוי מידת חסידות: א) דיישלם' משמע טפי לשון חיוב מ'משלם'.

ב) דוקא התם מקשינן משום דפטור אף לציי"ש, אך הכא דחייב לציי"ש הוי חיוב מעליא.

ג) התם מקשינן דר"א תני ישלם ורבנן פליגי, ואי הוי מידת חסידות לא הוו פליגי.

מנין דאתנן נאסר אפי' בא על אמו: א) משום דעיקר איסור אתנן נאמר בזונה שהיא חייבי כריתות.

א) דילפינן מדאיצטריך למעוטי אתנן כלב מיגם שניהם' - ב' ולא ד' אע"ג דרובע בהמה קלב"מ.

לרב פפא- משעת משיכה התחייב במזונות ואינו לוקה עד שעת חסימה.

ב) ב' הדינים שפסק ר"פ:

א) ללוש עיסה בחלב- פסק לאיסור דהכי תניא דאסור משום הרגל עבירה, וכיו"ב אין טשין את התנור באליה, ואם טש כל הפת אסורה עד שיסיק [ותימה דליסיגי בקינוח כיון דהוי כני"ט בר נ"ט].

ב) להכניס מין ושאינו מינו לדיר- פסק לאיסור אע"פ שמן הדין מותר כדלקמן, כדי שלא יזלזלו.

ג) במנאפים- משיראו כדרך המנאפים.

מין ושאינו מינו- מותר להכניס לדיר יחד, דאינו חייב עד שיכניס כמכחול בשפופרת (שמואל).

מין במינו- מותר אפי' להכניס כמכחול בשפופרת, ולא הוי אפי' פריצותא כיון דטרוד בעבודתו [ואינו אסור משום 'ונשמרת מכל דבר רע - שלא יסתכל אדם וכו'] (רב יהודה).

מין ומינו ושאינו מינו- רבנא נחמיה פסק לאיסור אע"פ שמן הדין מותר, משום פריצותא דעבדי.

המקור: מדכתיב "בהמתך לא תרביע כלאים" - דדוקא בכלאים אסור לאחוז בה, והיינו להכניס כמכחול בשפופרת, אך מין במינו מותר אפי' להכניס.

ד) היה עושה בידי אבל לא ברגליו או להפך:

לת"ק- אוכל, ואפי' עושה בכתיפו, ד"כי תבוא בכרם רעך" משמע בכל מה שעושה.

לר' יוסי ברבי יהודה - אינו אוכל עד שיעשה בידיו וברגליו, דומיא דשור שעושה בידיו וברגליו. והסתפק רבה בר רב הונא בדש באוזים ותרנגולים לר"י בר"י האם בעינן בכל כוחו ואיכא, או דבעינן בידיו וברגליו וליכא; אן בדשים ברגליהם ולא בכנפיהם.

אן אפי' בדשים בכנפיהם, דדילמא בעינן דומיא דשור ממש.

אמר רב נחמן אמר רבה בר אבוב: פועלים קודם שהילכו שתי וערב בגת - אוכלים ענבים ואין שותים יין. משהילכו שתי וערב - אוכלים ענבים ושותים יין.

(ה) שלא מן המין שנותן לכליו של בעה"ב - אינו אוכל, וכגון העושה בתאנים שלא יאכל בענבים, וכן להפך, אבל מונע את עצמו עד שמגיע למקום יפות ואוכל.

שלא ממה שנותן לכליו של בעה"ב (במקום שאין ביטול מלאכה) - ספק.

ואת"ל דאינו אוכל שור במחובר אוכל דוקא בזמורה ארוכה, דאל"כ; לרש"י - אינו יכול להגיע לגפן שע"ג העגלה. לר"י - היאך יאכל אותה תבואה שדש במחובר.

(ו) מעיקר הדין - אוכלים רק בשעת גמר מלאכה.

ותקנו - שיאכלו רק בהליכתם מאומן לאומן ובחזירתם מן הגת.

ואין להוכיח לספק דלעיל;

דאפ"ל דעושה בגפן זה אוכל בגפן אחר ומהלך לאו כעושה מעשה דמי.

ואפ"ל דעושה בגפן זה אינו אוכל בגפן אחר ומהלך כעושה מעשה דמי.

ובחמור עד שהיא פורקת אוכלת ממשאווי שעל גבה [מן הדין], ובלבד שלא יטול ויאכילה בידים.

סוף דף צ"ב סא

(א) כמה מותר פועל לאכול:

לת"ק - אוכל פועל קישות אפילו בדינר, כיון דהתורה זיכתה לו.

לר' אלעזר חסמא - אינו אוכל יתר על שכרו, דיליף מיכנפשי' - בדבר שמוסר נפשו עליו, וכו"ע מודים דמשלו אוכל [ויש שלא גורסים כן, דכ"ש אי משל שמים אוכל דאסור].

לחכמים - מותר, אבל מלמדים אותו שלא יהא רעבתן וסותם את הפתח, ו'כנפשי' דורשים דאם חסם פטור. הנפק"מ בין ת"ק לחכמים:

(א) האם מלמדים אותו שלא יהא רעבתן, לת"ק אין מלמדים ולחכמים מלמדין.

(ב) דת"ק סבר כרב אסי דאמר דאפ"י לא שכרו אלא לבצור אשכול אחד אוכלו, אע"פ שא"א לקיימו לבסוף. ואפ"י לא בצר אלא אשכול אחד אוכלו, אע"פ שיש פירות לתת לכליו של בעה"ב.

(ג) נחלקו בדרב דמצא מגילת סתרים אצל ר' חייא דכתוב בה בשם איסי בן יהודה ד"כי תבא בכרם רעך" - בביאת כל אדם הכתוב מדבר. ואמר רב דלא שביק איסי בן יהודה חיי לכל בריה, דאפ"י אם עושים בסעודתם, ה"ה מעדיף לשכור פועלים שיקטפו ולא יבואו כולם ויאכלו לו.

דת"ק [דאמר 'פועל'] חולק על איסי, וחכמים מודים לו [דאפ"י שעושים בסעודתם לא מיקרו פועלים דאינו מדעת בעה"ב].

(ב) ספק: האם פועל משלו אוכל ויכול לומר דיתנו לאשתו ובניו [דהוי כתנאי משעת שכירות].

או משל שמים ודוקא לו זיכתה התורה [מה שלועס ואוכל].

נזיר שאמר תנו לאשתי ובני - אין שומעין לו, משום 'לך לך אמרין לנזירא לכרמא לא תקרב' [ולולי זה היו שומעים לו אי משלו אוכל, דלא דמי לחולה שאינו תאב לפירות].

השוכר את הפועל לקצות בתאנים - ה"ה אוכל ופטור;

תוס': אן משום דמיירי במקום שהמנהג לקצות תאנים דהוי דבר שנגמרה מלאכתו למעשר.

אן משום דע"י מחשבה זאת חשיב דלא נגמרה מלאכתו לענין שאוכל ופטור.

ואם התנה עמ"נ שאוכל אני ובני או שיאכל בני בשכרי לרש"י - בשכר פעולת האב, לתוס' - שיאכל בנו תחתיו ואפ"י יותר מהאב] - הוא אוכל ופטור ובנו אוכל וחייב, כיון דמיחזי כמקח.

ג) **השוכר את הפועל לעשות בנטע רבעי שלו** - אסורים לאכול, ואם לא הודיעם פודה ומאכילם.
וכן נתפרסו עגוליו או נתפתחו חביותיו - אסורים לאכול, ואם לא הודיעם מעשר ומאכילם, כיון דמיחזי כמקח טעות [ולולי זה לצד שזוכה משמים; **לתוס'** - אינו צריך לפדות ולהאכילם, **לר"ח** - אוכלים בלא פדיה];
נתפרסו עגוליו - כיון שלא ידעו שנגמרה דריסתם.
נתפתחו חביותיו - **לרב ששת** - שנפתחו חביותיו לבור, **כר"ע** דיין מתחייב משיקפה, ומיירי במקום שהמעלה מהבור הוא מקפה, ולכן חשבו שלא הוציאו מהבור.
ולר' זביד דתני בדבי ר' הושעיא דלת"ק יין מתחייב משיקפה **ולר"ע** משישלה - שלא ידעו ששלו את היין, דאיירי במקום שמי שחותמו הוא שולה.

ד) **באיזה אופן יכול לקצוץ מעות במקום אכילה:**

ע"י עצמו וע"י בנו ובתו ועבדו ושפחתו הגדולים וע"י אשתו - קוצץ, כיון שיודעים ומוחלים [ואפי' אינו זן אותם].
ע"י בנו ובתו הקטנים - אינו קוצץ, כיון שאין בהם דעת.
ע"י עבדו ושפחתו הקטנים - **למתני'** - אינו קוצץ.
לברייתא - קוצץ.

באור המחלוקת: למ"ד אין יכול הרב לומר לעבד עשה עימי ואיני זנד - יתכן דלכו"ע משלו אוכל, ומתני' באינו מעלה להם מזונות, וברייתא במעלה, ומ"מ קטנים אינו קוצץ כיון דצערם לא זכה ליה רחמנא.
תוס': 'רחמנא': **אן** דלאו דוקא דהא מדרבנן זוכה במציאתו, ולריב"ן גרסי 'ירבנן'.
אן נקט 'רחמנא' משום בתו דמן התורה מעשי ידיה שלו.
למ"ד יכול הרב לומר לעבד עשה עימי ואיני זנד - לתנא דמתני' משל שמים אוכל ולתנא דברייתא משלו אוכל (לריו"ח - אפי' באינו מעלה, ולמ"ד אינו יכול - במעלה).

סד דף צ"ג סב

א) ² **שומרי פירות** - אוכלים מהלכות מדינה אבל לא מן התורה;

לרב - דוקא שומרי גינות ופרדסים [דהוי מחובר שלא בשעת גמר מלאכה, וכ"ש דהעושה במחובר כגון מנכש בבצלים אוכל], אבל שומרי גיתות וערימות אוכלים מהתורה, דמשמר כעושה מעשה דמי.
לשמואל - דוקא שומרי גיתות וערימות, אבל שומרי גינות ופרדסים אינם אוכלים אפי' מהלכות מדינה, דמשמר לאו כעושה מעשה דמי.
וכן דייק **רב אשי** ממתני', דקתני רישא "ואלו אוכלין מן התורה" ומשמע דיש שאין אוכלים מהתורה אלא מהלכות מדינה, וקתני סיפא "ואלו שאין אוכלים מן התורה" וע"כ היינו שאין אוכלים לא מהתורה ולא מהלכות מדינה, והוא העושה במחובר שלא בשעת גמר מלאכה וכ"ש שומרי גינות ופרדסים.
המשמר את הפרה מטמא בגדים, ואפי' **לשמואל**, דגזרו שמא יזיז בה איבר.
המשמר ארבעה וחמשה מקשאות - לא ימלא כריסו באחד מהם, אלא מכ"א לפי חשבון, ו**שמואל** מוקי לה בעקורין דהווי תלוש, ובשלא ניטל פיקס שלהן דהוי קודם גמר מלאכה.

ב) **ארבעה שומרים הן ודיניהם שלושה:**

שומר חינם - נשבע על הכל ונפטר.

השואל - משלם את הכל.

שומר שכר - נשבע ונפטר בשבורה, שבויה ומתה, ומשלם בגניבה ואבידה.

שוכר - לר"מ דינו כש"ח ולחכמים דינו כש"ש, ורבה בר אבון תני איפכא ומוקי מתני' כר"מ.

² סיכום תחילת המשנה מופיע כבר בדף הקודם.

ג) רועה שנאנס:

אם ששמר כפי שהדרך לשמור: לרבה- פטור, אך מ"מ צריך לנסות להציל אף מאונס, כגון דשמע קול אריה, דצריך לקדמו ברועים ובמקלות - ש"ח בחינם וש"ש לשכור בשכר עד כדי דמיהן ואח"כ יטול דמיהן מבעה"ב, דשווה לו משום שהתרגל לבהמותיו או שלא יצטרך לטרוח לקנות בהמות. ואם לא ניסה להציל - אומדים דאם היה שם היה יכול להציל חייב ואם לאו פטור. **לר' חסדא ורבה בר רב הונא-** חייב, דלכך שילם לו כדי שישמור שמירה יתירה [ואם היה יכול להציל ולא הציל - הו"ל תחילתו בגו"א וסופו באונס ופטור].

אם לא שמר כפי שהדרך לשמור: הו"ל תחילתו בפשיעה וסופו באונס וחייב. **שומרי העיר-** צריכים לשמור תמיד אף מה שאין הרגילות, ואינם פטורים אלא באונס גמור. **מעשה בבר אדא סבולאה** שלא העביר את הבהמות אחת אחת וחייבו ר"פ, אע"פ שאין בני אומתו רגילים לעשות כן, [דהוי כעין גו"א וחייב כדרב חסדא].

ד) נגנבה באונס ואח"כ הוכר הגנב: פסק ר' הונא בר אבין דש"ח נשבע או דן עמו וש"ש חייב לדון עמו, אמנם במקום שיכל להציל חייב, וכגון רוניא שאייבו הפקיד אצלו כותנה ושבו גנבם וחייבו ר"נ לשלם, **ובאר רבה** דהוא משום דלא צעק לאנשי השלטון שהיו שם ויכלו להצילו [וי"ג ירבא', ומ"מ רבא עצמו סבר דאם לא נשבע אפי' ש"ח חייב לדון עמו].

ה) זאב אחד- אינו אונס אלא רק שני זאבים, **ולר' יהודה** בשעת משלחת זאבים אף זאב אחד אונס.

שני כלבים- אינו אונס, **ולידוע הבבלי בשם ר"מ** מרוח אחת אינו אונס ומשתי רוחות אונס.

ליסטים מזויני- הרי זה אונס, ואפי' אם גם הרועה מזויין, כיון דהליסטים ימסור נפשו והרועה לא.

הארי הדוב והנמר והברדלס והנחש- הרי אלו אונס.

אבל אם הולכים למקום גדודי חיה וליסטים או שגידפו וא"ל היכן הם רועים כמה שומרים הם וכו' והלך וגנב ממנו - אינו אונס.

ו) מתה כדרכה- הרי זה אונס.

סיגפה ומתה- אינו אונס [ואפי' אם יש לתלות שמתה אף מחמת ד"א].

עלתה לראשי צוקין ונפלה- הרי זה אונס.

העלה לראשי צוקין ונפלה ומתה- אינו אונס.

סד דף צ"ד טא

א) המתנה עמ"כ בתורה: באיסורים- תנאי בטל ומעשה קיים.

בממון- לר"מ- תנאי בטל ומעשה קיים.

לר"י- תנאו קיים.

ולכן האומר לאשה הרי את מקודשת לי עמ"כ שאין לך עלי שאר כסות ועונה - **לר"מ חייב ולר"י פטור.**

אמנם ש"ח יכול להתנות להפטר משבועה, ושואל להפטר מלשלם, וש"ש ושוכר להפטר משבועה ומלשלם, כיון דמעיקרא לא שיעבד עצמו אלא ע"ד כן.

וכן מתנה ש"ש להיות כשואל: **לשמואל-** כשקנו מידו.

לר' יוחנן- אפי' לא קנו, דמשתעבד בהיא הנאה שיוצא קול שהוא אדם נאמן.

ב) כל תנאי שיש מעשה בתחילתו- תנאו בטל [לרש"י- לכו"ע, לתוס'- רק לר"מ אך רבנן חולקים, כדמוכח הכא דמייתי מר"מ].

כל תנאי שאפשר לקיימו בסופו והתנה עליו מתחילתו, וכגון האומר ה"ז גיטך עמ"כ שתעלי לרקיע, עמ"כ שתרדי לתהום, עמ"כ שתבלעי קנה של מאה אמה, עמ"כ שתעברי את הים הגדול ברגליך:

לר' יהודה בן תימא- תנאו בטל, דאינו אלא כמפליגה בדברים.

לחכמים- תנאו קיים.

ודייק רנב"י כרב מדתנן "כל שאפשר לקיימו" וכו', דמשמע שאם א"א לקיימו תנאו בטל.
תוס': ר"ל דאין לומר דמתני' ככו"ע וסיפא הוי טעמא דרישא, דמועיל דוקא אם "אפשר לקיימו בסופו" - למעט מתנה עמש"כ בתורה, "והתנה עליו מתחילתו" - למעט מעשה קודם לתנאי, דע"כ אינו כן, דהא לא כתיב 'ואם' אלא 'וכל', וא"כ חידוש בפני"ע הוא דדוקא אפשר לקיימו מהני כר"י.

הדרן עלך פרק השוכר את הפועלים

פרק תשיעי - המקבל ט

(א) המקבל שדה מחבירו - חייב לעשות עימו כפי מנהג המקום ושניהם מעכבים זה על זה שלא לשנות: **מקום שנהגו לקצור** - קוצר ואינו רשאי לעקור: דהבעלים רוצה שהקש יזבל את הקרקע.

והקבלן אינו רוצה לטרוח ולעקור.

מקום שנהגו לעקור - עוקר ואינו רשאי לקצור: דהבעלים רוצה שקרקעו תהיה נקיה.

והקבלן רוצה את הקש.

מקום שנהגו לחרוש אחריו - חורש אחריו, והיינו שלא יכול לנכש במקום לחרוש במקום שלא נהגו כן עד שיפרש.

(ב) **"הכל כמנהג המדינה"** - דבמקום שנהגו להשכיר אילנות משכירים, ואפי' כולם נוטלים שליש והוא נטל רבע, דאינו יכול לומר דנטל פחות ע"ד שלא יתן לו באילנות עד שיפרש.

תוס': במקום שהאריס נותן הזרע - בעה"ב מקבל שליש והשאר מקבל האריס.

במקום שבעה"ב נותן הזרע - האריס מקבל רבע והשאר מקבל בעה"ב.

ובמקום שלא נהגו להשכיר - אין משכירים, ואפי' כולם נוטלים רבע ונטל שליש, דאינו יכול לומר דהוסיף לו ע"ד שיתן לו באילנות עד שיפרש.

כשם שחולקים בתבואה כך חולקים בתבן [הנקצץ עם השבולת ואותו נותנים לבהמות לאכול] ובקש [הנשאר בארץ], וכשם שחולקים ביין כך חולקים בזמורות ובקנים המקולפים שבהם מעמידים הגפנים, כיון דשניהם מספקים את הקנים.

בבבל נהגו שלא ליתן תבן לאריס ומי שנוטל עין יפה הוא ולא נלמד ממנו.

(ג) **אמר ר' יוסף**: עיקר בלמא [שמירה, אך 'בלוס' היינו מעורב] בעה"ב מספק ושמירה יתירה האריס מספק, וכגון: בוכרא וטפתא וארכבתא והקנים של הקוצים, וכן מעדר, כף, דלי ונוד - בעה"ב מספק.

והקוצים עצמם - האריס מספק, והוא צריך לעשות חריצים להוליך המים לשדה.

'בוכרא וטפתא וארכבתא': לרש"י ולערוך - שעושים חריץ סביבות השדה ונותנים עפר להגביה המיצר והוא 'בוכרא', וכשנידש מוסיף עליו והוא 'טפתא', והשלישי הוא 'ארכבתא'.

לר"ח - היינו חריץ ובן חריץ, שכך היו רגילים לעשות סביבות השדה.

(ד) **המקבל מחבירו שדה בית השלחין או בית האילן ויבש המעיין או נקצץ האילן**: **יבש הנהר הגדול** - מנכה לו, כיון דמכת מדינה היא.

יבש הנהר הקטן - אינו מנכה לו מחכורו, כיון דהיה לו להביא מים בדליים, אא"כ א"ל 'חכור לי שדה בית השלחין או בית האילן זה' [ואפי' בקבלנות, דכיון דאמר 'בית השלחין' משמע דוקא כמות שהיא עכשיו].

תוס': הא דנקט האי טעמא ולא דלא הוי מכת מדינה: אן לומר דאפי' יבשו גם שאר יאורי השדות מנכה.

אן דאיצטריך משום קבלנות שלא יוכל לומר לא אתעסק ולא אשלם.

פרק ק"ד ט

(א) **אמר רב פפא**: שתי המשניות הראשונות שייכות בין בקבלנות ובין בחכרנות [ובמתני' קמייתא היינו רישא], מכאן ואילך שייך או רק בקבלנות או רק בחכרנות.

(ב) **המוכר לחבירו**:

'בית כור עפר' - אע"פ שאין בו אלא לתך הגיעו.

'כרם' - אע"פ שאין בו גפנים הגיעו.

'פרדס' - אע"פ שאין בו רימונים הגיעו.

לשמואל - דוקא בא"ל מוכר לקונה, דשמא בעלמא א"ל, אך בכגון דמתני' דא"ל חוכר למחכיר הוי קפידא.

לרבינא - אף בא"ל מחכיר לחוכר דוקא אם אינו עומד בה, אך בכגון דמתני' דעומד בה ואעפ"כ אמר 'בית השלחין' משמע דוקא כמות שהיא עכשיו [וה"ה בא"ל חוכר למחכיר].

ג) **המקבל שדה מחבירו והובירה** - שמין אותה כמה היתה ראויה לעשות ונותן לו, שכך כותב לו "אם אוביר ולא אעביד אשלם במיטבא".

התנאים שדורשים לשון הדיוט [היינו דאפי לא כתב כאילו לא כתב, דבדכתב פשיטא]:

א) **ר"מ** - דאמר דמשלם כיון דכותב לו "אם אוביר" וכו'.

ב) **ר' יהודה** - דאמר דאדם מביא קרבן עשיר על אשתו וכן כל קרבן שחייבת, כיון דכותב לה "אחריות דאית ליך עלי מן קדמת דנא".

תוס': הבעל חייב לאשתו אפי' קרבנות שקדמו לנישואין, ודוקא קרבנות שהם לכפרה כגון לידה או אפי' נזירות שמתירה ביין, אבל לא נדר ונדבה, דאלי"כ תפסידנו הרבה דאפי' יוכל להפר שמא תפרע קודם שישמע או שיטרד. ומה שלוותה ואכלה אפי' אחר נישואין לצורך מה שאינו משועבד לה - אינו חייב לשלם אלא מנכסיה, דאלי"כ תפסידנו הרבה, ולר' אחא חייב לשלם.

ג) **הלל הזקן** - דאנשי אלכנסדריא היו חוטפים את נשותיהם בשעת כניסתן לחופה אחר שנתקדשו להם, ואמר דאין בניהם ממזרים כיון שכתבו בכתובתם "**לכשתכנסי לחופה** הוי לי לאינתו".

ד) **ר' יהושע בן קרחה** - דאמר דהלוא את חבירו לא ימשכנו יותר מחובו, כיון שכותב לו "תשלומתא דאית לך עלי כל קבל דיכיי", דאם יפחת המשכון יגבה הגרעון מנכסיו ככתוב בשטר.

ואף אם לא כתב לו אמר ריו"ח דמהני המשכון לגבות מבניו, והיינו רק המשכון עצמו בלי הגרעון.

ה) **ר' יוסי** - דאמר דמקום שנהגו לעשות כתובה מלוה - גובה מלוה.

ומקום שנהגו לכפול - גובה מחצה, ונהרבלאי גבו שליש, אא"כ קנו מיניה.

ד) **האומר "תנו ארבע מאות זוזים לביתי"**:

לל"ק - אם אמר תנו לה ארבע מאות - היינו שהם ח' מאות.

אם אמר כתבו לה - היינו שהם מאתיים.

לל"ב - אם אמר לכתובתה - היינו ח' מאות.

אם אמר בכתובתה - היינו מאתיים. והלכה כל"ק.

ה) **דין המשנה בחכירות**:

א) **האומר לחבירו אם אובירה אתן לך אלף זוזים ואוביר שליש**: **לנהרדעי** - משלם לו שליש.

לרבא - הוי גוזמא ואסמכתא דלא קניא.

ב) **המקבל קרקע לזרעה שומשומים וזרעה חיטים והוציאה חיטים כשומשומים**:

לרב כהנא - מנכה לו מה שהכחישה הקרקע פחות.

לרב אשי - אינו מנכה לו דעדיף שתכחוש הקרקע ולא יכחוש בעליה.

תוס': ומתני' דהמקבל שדה והובירה דמשלם כמה שהיתה ראויה לעשות:

אן דהיינו אחר שניכו מה שלא הכחישה.

אן דדוקא גבי שומשומים דמכחישים יותר מנכים.

ג) **המקבל קרקע לזרעה שומשומים וזרעה חיטים והוציאה חיטים יותר משומשומים**:

לרבינא - נותן לו השבח היתר.

לרב אחא מדפתי - אינו נותן לו כיון דאף הקרקע השביחה.

ו) **דין עיסקא**: תקנו חכמים שחציה מלוה וחציה פקדון.

ולהוציאה בהוצאות ביתו: **לנהרדעי** - יכול להוציאה כיון דחציה מלוה.

לרבא - אינו יכול, דלכך קרויה 'עיסקא': **לרש"י** - דמתוך שישתכר בשלו יעסוק בה יפה.

לתוס' - שהקרן תהיה קיימת ויהא לו על מה לסמוך.

ואם מת: **לרב אידי בר אבין** - נעשה מטלטלין אצל בניו.

לרבא - לא נעשה מטלטלין, דלכך קרויה עיסקא.

(א) אמר רבא:

(א) **עיסקא אחת שכותב שני שטרות** - המלוה מפסיד דהא מקבל שליש בשכר וחצי בהפסד ובשני שטרות משלם יותר בהפסד.

שני עיסקאות שכתבו בשטר אחד - הלוח מפסיד, דמשלם יותר בהפסד.

(ב) המקבל עיסקא מחבירו והפסיד וטרח ומילא ההפסד ולא הודיעו - אינו יכול לתבוע ממנו שישא איתו בהפסד, כיון דא"ל דטרחת למלאות כיון שלא רצית שיצא עליך שם שאתה מפסיד עיסקאות.

(ג) שני קבלנים שקיבלו עיסקא [מאדם אחד] והרוויח אינו יכול לתבוע ממנו לחלוק: דאי תובע חצי מהרווח - א"ל דקרנא לרווחא משתעבד.

ואי תובע חצי מהרווח וחצי מהקרן - א"ל דהעיסקא משועבדת לשניהם.

ואי תובע לחלוק הרווח והקרן ואם יפסיד ישלם לו - א"ל דמזל דשתיים עדיף.

תוס': ואדם אחד שקיבל עיסקא מחבירו ורוצה לחזור - המקבל יכול לחזור כיון דפועל יכול לחזור בו בחצי היום, והנותן יתכן דלא יכול לחזור דהא חציה מלוה וגם החצי פקדון השליטו להשתכר בו.

(ב) המקבל שדה מחבירו חייב לנכש ואפי' נותן לו חכירותו משלם, כיון דאם לא ינכש שכשיצא תעלה לו עשבים. **להו"א: ואפי' א"ל שיחרוש כשיצא** - א"ל דרוצה חיטים מעולות.

ואפי' יקנה לו חיטים מהשוק - א"ל דרוצה החיטים שלו.

ואפי' מנכש לו כשיעור חכירותו - א"ל דמוציא שם רע על שדהו.

למסקנא: הא תנן דהכל אינו רשאי משום דמעלה לפניו עשבים, אלא משום דא"ל דהעשבים הרעים יזריעו ויעלה לפניו לשנה הבאה.

(ג) **המקבל שדה מחבירו ולא עשתה - חייב לטפל בה:**

לת"ק- אם יש בה כדי להעמיד כרי, ושעורו: **לר"י ב"ר חנינא** - שתעמוד בו הרחת והכונס לא יצא:

לרש"י - היינו שאף הצדדים יהיו מכוסים.

לר"ח - היינו שיש בו כדי להעמיד צד הרחב שלמטה דאיי"צ הרבה תבואה.

ללוי - שלוש סאים.

לדבי ר' ינאי - סאתים, **ואמר ר"ל** דהיינו חוץ מההוצאה.

לר' יהודה - כרי אין בו קצבה, אלא אם יש בה כדי נפילה.

פריצי זיתים וענבים (רשעי זיתים שאין מתבשלים לעולם): **לב"ש** - טמאים.

לב"ה - טהורים

ושיעורם: לר' אלעזר - ד' קבין לכור, והיינו במקום שמכניסים כור בב"א.

לדבי ר' ינאי - סאתיים לקורה, והיינו במקום שמכניסים ג' כורים בב"א.

(ד) **מימרות דר' ינאי:**

(א) זב וטהור שעלו באילן או בסוכה שכוחם רע - טמא.

ומהו **'כוחו רע'**: **לדבי ר' ינאי** - כל שאין בעיקרו לחוק רובע.

לר"ל - כל שנחבאת בידו של האוחז בה.

(ב) המהלך בבית הפרס ע"ג אבנים שיכול להסיט, על אדם או בהמה שכוחם רע - טמא.

ומהו **'כוחם רע'**: **באדם** - כל שרוכבו וארכבותיו נוקשות.

בבהמה - כל שרוכבה ומטילה גללים (**דבי ר' ינאי**).

תוס': ולא אמרינן דיטמא התחתון לעליון, או שיטמא בחיבורים:

(א) כגון שהתחתון נכרי שאינו מקבל טומאה והעליון טהור מטומאת ז'.

(ב) אפי' הוא ישראל, וכגון שלובשים הרבה בגדים, דטומאה בחיבורים אינה מטמאת שני אלא טומאת ערב ואינו מטמא.

ה) לישא משאוי כשעטור בתפילין:

לדבי שילא - אסור לישא אפי' מטפחת שלהן [לרש"י - שכורכים בה תפילין, לתוס' - גרסי' של לחס', דהא תפילין מניחים בכיס או תיק], דאפי' רביע ליטרא אסור לישא.

לחכמים - עד ד' קבין מותר, ויותר אסור כיון שרוצצות.

אך אסור לצאת כשזבל על ראשו, ולא יסלקם לצדדים או יקשור במתניו כיון דהוי בזיון, אלא קושרם במקום תפילין של יד.

כדי נפילה: לר' אמי אריו"ח - שצמחו ד' סאין במקום הראוי לכור [דהיינו כדי נפילה].

לר' אמי עצמו - ח' סאין לכור, דבזמנו הוכחשה הקרקע והוצרכה ליותר זרע.

ו) **לקט שנתפזר ברוח:** לת"ק - אומדים כמה ראויה לעשות ונותן לעניים.

לרשב"ג - נותן לעניים כדי נפילה, והיינו ד' קבין לכור זרע (ר"א וי"א ריו"ח).

וספק האם למפולת יד או למפולת שורים.

ז) **המקבל שדה מחבירו ואכלה חגב או נשדפה:** אם מכת מדינה היא - מנכה לו מחכורו.

אם אינה מכת מדינה - אין מנכה לו מחכורו.

לר' יהודה - אם קיבלה במעות לעולם אין מנכה, כיון דעל המעות לא נגזרה גזירה.

ורבא פסק דלא כר' יהודה לגבי נהר מלכא סבא שסכרוהו דהוי מכת מדינה, אע"פ שקיבלה הימנו במעות.

ח) **מהי 'מכת מדינה':** לרב יהודה - כגון שנשדפה רוב הבקעה.

לעולא - כגון שנשתדפו ד' שדות מד' רוחותיה.

ספיקות דקאי בתיקו:

א) נשדף תלם אחד על פני כולה.

ב) נשתייר תלם אחד על פני כולה.

ג) הפסיקה שדה בור בין השדופות לה.

ד) היו אותם שסביבותיה אספסתא ולא נשדפו.

ה) היו זרועות זרע אחר.

ו) חיטים לגבי שעורים הוי כזרע אחר או לאו.

ז) כל העולם בשדפון ושלו בירקון או להפך.

דף ק"ו טא

א) ד' אופנים שהמחכיר מנכה לחוכר:

א) **א"ל לזרוע חיטים והלך זרע שעורים** ונשדפה רוב הבקעה וגם השעורים שלו - דא"ל מחכיר אילו זרעתה חיטים היה מתקיים בה "ותגזר אומר ויקם לך".

ב) **נשתדפו כל שדותיו של מחכיר** ואף שלו נשדפה ולא נשדפה רוב הבקעה - דא"ל מחכיר דאינו מחמת מזלו דא"כ היתה נשארת לו קרקע אחת, כדכתיב "כי נשארנו מעט מהרבה" [דנשאר לו חכירותו שקצב עמו].

ג) **נשדפו כל שדותיו של חוכר** כולל הקרקע המוחכרת ונשדפה רוב הבקעה - כיון דמחמת מזלו הוא, ואילו היה ראוי היה נשאר לו משלו [דאפי' יפטרו מחכירותו הא לא נשתייר לו כלום, א"נ אפי' נשאר מ"מ אין שדה שפלטה מהפסד].

ד) **לא זרעה כלל** - דא"ל אילו זרעתה היה מתקיים בי "לא יבושו בעת רעה ובימי רעבון ישבעו" (שמואל).
והק' ר' ששת מ"ש מהא דתנן דרועה שהניח עדרו ובא לעיר ובא זאב וטרף ואמדו שלא היה יכול להציל - פטור, ואין אומרים דאילו היה שם היה מתקיים בו "גם את הארי" וכו', שאף שאינו ראוי לנס גדול כר' חנינא בן דוסא שהביאו העיזים דובים בקרניהם, מ"מ ראוי לנס קטן.

תוס': דוקא אם לא היה שם, אך היה שם ולא בא לו רוח גבורה לא, כדתנן בהפועלים (צג:).
דוקא דא"ל לזרוע מין מסוים, אך א"ל זרע מה שתרצה לא, דבסתמא לא היתה מתקבלת תפילתו.

(ב) נשדפו רק חלק מהשדות:

לגבי שני תבואה - עולה לו למנין, דכתיב "במספר שני תבואות ימכר לך" - שנים שיש בהן תבואה בעולם.
לגבי חכירות - לר' יהודה - לא הוי מכת מדינה.
לעולא - הוי מכת מדינה.

(ג) שביעית: לגבי שני תבואה - אינה עולה למנין כיון דהוי אפקעתא דמלכא.

לגבי לגירעון - עולה למנין כיון דראויה לשטוח בה פירות, ולכן הפודה מגרע סלע ופונדיון לשנה.
תוס': במכת מדינה עולה כיון שיש תבואה בעולם, אך בשביעית לא עולה דהוי אפקעתא דמלכא וא"א שיחא תבואה בארץ בהיתר.
כמה פעמים מחויב לחזור ולזרוע אם נשדפה וכדו': לרבי - פעמיים, דבכך הוי חזקה.
לרשב"ג - שלוש פעמים, דבכך הוי חזקה.

ואם זרע ולא צמח כלל: לר"ל - מחוייב לזרוע כל ימי הזרע, והיינו:

בחיטים ושיפון שנזרעים מוקדם - עד שמגיעים האריסים מהמדבר ויכימה' נמצאת מעל ראשם:

לרש"י - היינו בא' אדר בסוף שעה עשירית שעומדת כימה באמצע הרקיע, דכימה זנב טלה.

לתוס' - לא דק דעש זנב טלה וכימה סמוכה לה ומבקשת בניה, והוא בא' שבט שעומדת ברקיע כשבאים בתחילת הלילה.

בשעורים וקטניות שנזרעים מאוחר - לכל היותר עד סוף כסליו, כדלקמן.

(ד) ו' תקופות שהובטחו לנח ובניו:

לר"מ ור"ש בן מנסיא: חצי תשרי מרחשון וחצי כסליו - זרע.

חצי כסליו טבת וחצי שבט - חורף.

חצי שבט אדר וחצי ניסן - קור.

חצי ניסן אייר וחצי סיון - קציר.

חצי סיון תמוז וחצי אב - קיץ.

חצי אב אלול וחצי תשרי - חום.

לר' יהודה - מונים מתשרי.

לר' שמעון - מונים ממרחשון.

(ה) המקבל לזרוע חיטים בי' כור חיטים לשנה ולקתה - נותן לו מתוכה, ואפי' היו חיטיה יפות לא יתן לו מהשוק.

המקבל לאספסתא בכור שעורים והוציאה אספסתא [לאו דוקא אלא הכי הוי מעשה], ואח"כ חרשה וזרעה

שעורים ולקו - נותן לו מהשוק, כיון שעשתה שליחותה.

המקבל פרדס בי' חביות יין והחמיץ - נותן לו מהשוק, כיון שעשתה שליחותה והוציאה ענבים ובחביותיו

החמיץ.

המקבל פרדס לזרוע ענבי דכדום או שדה שלקתה בעומריה - נותן לו מתוכה.

שינוי המכחיש כגון מחיטים לשעורים או מתבואה לקטנית - **בא"י** - אסור כיון שהיא בהרים.

בבבל - מותר כיון שהיא מלאה מים, **ורשב"ג** אוסר.

שינוי שאינו מכחיש כגון משעורים לחיטים או מקטנית לתבואה - מותר, **ורשב"ג** אוסר.

(ו) טעמו של רשב"ג:

לרב חסדא - דכתיב "שארית ישראל לא יעשו עולה ולא ידברו כזב ולא ימצא בפיהם לשון תרמית".

ודחינן דהא גבי מגבת פורים מיקל **רשב"ג** דאפשר ליקח לעני רצועה לסנדלו.

לאביי - כיון דאמר **רבה בר נחמני** שהרוצה להוביר שדהו ישנה בזריעתה משנה לשנה לזרוע שני מינים או

שתי וערב: **לרש"י** - שהוא מכחיש הקרקע וגורם שתעשה בורה, א"כ חורש שוב.

לתוס' - ר"ל דמי שרוצה שתחשב שדהו כבורה כדי שתחזור לכוחה ישנה בזריעתה.

(א) **שחלים: בין הכותנה-** אין בהן משום גזל [דיהושע לא התנה שילקטו אלא עשבים הראויים רק לבהמה].
הוקשו לזרע- אסורות, כיון שכבר הפסידו.
העומדות על הגבולים- יש בהן משום גזל.

(ב) **אילן הנוטה לכאן ולכאן:**

לרב- זה שהשורשים בצידו נוטל הכל, ואם ממלא כל המיצר **ופרותיו** וענפיו [ולתוס'- רק ענפיו] לצד אחד חולקין, וקמ"ל דלא חולקים לאורך אלא לרוחב בשוה.
לשמואל- חולקין.

לרש"י- שעומד סמוך למיצר והשרשים נוטים בשל חבירו:

לתוס'- שעומד ממש על המיצר והשרשים שוים ורק הענפים נוטים יותר לשל א' מהן, אך אם נטוע אצל אחד כל הענפים שלו.
לרב- מה שכנגד המיצר חולקים, והשאר לרשות שנוטים הכל שלו, דאזלין בתר הענפים.
לשמואל- חולקים בהכל, דאזלין בתר השרשים דכמו שהם שוים אף הענפים.

(ג) **שדה הסמוכה לעיר:** כשיש לה חומה וגדר- כדאי לקנותה.

כשאין לה חומה וגדר- לא כדאי לקנותה, כיון שיש בה עין הרע.

(ד) **לרב:** "ברוך אתה בעיר"- שיהא ביתך סמוך לבהכ"נ.

"וברוך אתה בשדה"- שיהו נכסיד קרובים לעיר.

"ברוך אתה בבואך"- שלא תמצא אשתך ספק נידה בביאתך מן הדרך.

"ברוך אתה בצאתך"- שיהו צאצאי מעידך כמותך.

לריו"ח: "ברוך אתה בעיר"- שיהא בית הכסא סמוך לשלוחנד, אבל בהכ"נ לא, לשיטתו דיש שכר פסיעות.

"וברוך אתה בשדה"- שיהו נכסיד משולשין שליש בתבואה שליש בזיתים ושליש בגפנים.

"ברוך אתה בבואך ברוך אתה בצאתך"- שתהא יציאתך מן העולם כביאתך לעולם בלא חטא.

(ה) "והסיר ה' ממך כל חולי":

לרב- זו עין הרע, ולשיטתו דתשעים ותשע מתו בעה"ר ואחד בדרך ארץ [ובני יוסף מתו בדרך ארץ יותר מאחרים].

לשמואל- זו הרוח, לשיטתו דכל החלאים באים ע"י הרוח, ואף הרוגי מלכות אילולי הרוח היה מרפאם ע"י סם.

לר' חנינא- זו צינה, לשיטתו דהכל בידי שמים חוץ מצינים ופחים [היינו קור וחום] שנאמר "צינים ופחים בדרך

עיקש שומר נפשו ירחק מהם" [היינו במקרים הבאים על האדם, אך במידות אמרו דהכל בידי שמים חוץ מיראת שמים].

לר' יוסי בר חנינא- זו צואה, דצואת החוטם והאוזן רובן נקשה ומיעוטן יפה.

לר' אלעזר- זו מרה, וכן תניא ד'מחלה' זו מרה ונקרא כך:

או משום שהיא מחלה כל גופו של אדם.

או משום שפ"ג חלאים תלויים בה וכולן פת שחרית וקיתון מים מבטלתן.

(ו) **י"ג דברים נאמרו בפת של שחרית:**

(א) מצלת מן החמה (ב) ומן הצנה (ג) ומן הזיקין (ד) ומן המזיקין (ה) ומחכימת פתי (ו) וזוכה בדין (ז-ח) ללמוד

תורה וללמד (ט) ודבריו נשמעין (י) ותלמודו מתקיים בידו (יא) ואין בשרו מעלה הבל (יב) ונזקק לאשתו ואינו

מתאוה לאשה אחרת (יג) והורגת כינה שבבני מעים, וי"א אף מוציא את הקנאה ומכניס את האהבה.

(ז) **אמרי אינשי:** (א) שישים רצו ולא הגיעו למעלת האוכל בבוקר [נקט שישים כיון שימי החורף ס', או שכן דרכו לנקוט].

(ב) השכם ואכול בחמה מפני החמה ובחורף מפני הצינה.

מנין: לרבה בר מרי- דכתיב "לא ירעבו ולא יצמאו" ולכן- "ולא יכם שרב ושמש".

לרבה- דכתיב "ועבדתם את ה' אלהיכם"- זו קריאת שמע ותפלה, "וברך את לחמך ואת מימך"- זו

פת במלח וקיתון של מים, מכאן ואילך- "והסירותי מחלה מקרבך".

(ח) א"ל רב יהודה לר' אדא משוחאה :

במדידת קרקע למכירה - אל תזלזל, כיון דכל פיסת קרקע ראויה לכורכומא דרישקא (כורכום משובח).
במדידת ד"א לאניגרא (שמניחים מאמת המים) - זלזל בהם, כיון שאינו מזיק אלא ליחידים ימחלו לך :
לרש"י - הד"א שאתה משאיר לרבים לדלות זלזל ואל תדקדק להרחיבם.

לתוס' - הד"א שאתה משאיר למושכי הספינות מדוד אותם שחוקות ולא מצומצמות, כדי שיוכלו לעמוד שם בריוח.
במדידת ד"א לנהר - תניח באומד ולא במדידה כדי שיהא ניכר שהם רחבות, כיון ששייך לכולם ומי ימחול לך.

(ט) בשפת הנהר יש לקצוץ מלא כתף מושכי חבל הספינה כדי שיוכלו למתוח חבליהם, ודלא **כרב נתן בר הושעיא** שסבר דכרה"ר בעינן וקצץ ט"ז אמה.

תוס': והא דאמר"י דהמוכר אמת בית השלחין משאיר אמה מכל צד, **אן** דמיירי באמת המים לאדם אחד, והכא מיירי לרבים.
אן דד"א דהכא היינו ב' אמות של תוכה ואמה מכל צד.

רבה בר רב הונא היה לו יער על שפת הנהר, ולא רצה לקצוץ אצלו כיון שהעליונים היו נכרים וידע שלא יקוצו וא"כ לא תועיל קציצתו שלא יבואו הספינות בצד זה.

ורבה בר רב נחמן בא בספינה וראה שלא קצץ וקרא עליו "ויד השרים והסגנים היתה במעל" והורה לקצוץ יערו, וכשראה זאת רבה אמר דמי שקצץ יקוצו ענפיו (-ילדיו), ובשנותיו לא התקיימו לרבה ב"ר נחמן זרע.

דף ק"ח ט"ז

(א) **לגדור חומת העיר** - הכל מסייעים ואפי"י יתומים, אך ת"ח פטורים כיון שהם אינם צריכים שמירה.
לכרות מעיין לשתות - אפי"י ת"ח חייבים, אך אם יוצאים לכרות בעצמם ת"ח פטורים.
לכרות הנהר שירוצו המים - **התחתונים** מסייעים לעליונים, ולהפך לא.
לכרות אמה למי גשמים - **העליונים** מסייעים לתחתונים, ולהפך לא.

(ב) **המחזיק בשפת הנהר** (ע"י שקיבלו בטסקא מהמלך) - חצוף הוא אך אין מסלקים אותו.
והאידינא שמוכרים הפרסיים עד מקום שמגיעים המים לצאור הסוס - אף מסלקים אותו :
לרש"י - כיון שהיא קנויה לבעל הקרקע עד תוך המים.

לתוס' - מסלקים את הבא להחזיק לכתחילה כדי שלא יבוא להחזיק כמו שכתבו לו וקנסו אותו אפי"י חוץ לנהר.

(ג) **המחזיק בין אחים ושותפים** [בקרקע הפקר] :

לרב יהודה אמר רב - חצוף הוא אך אין מסלקים אותו.

לרב נחמן - אף מסלקים אותו, אך משום דינא דבר מצרא לא מסלקים אותו.

לרש"י - דרב נחמן לית ליה דינא דבר מצרא.

לתוס' - דס"ל דדוקא הכא שעשה יותר מידי שלא כהוגן מסלקים, אך במצרנות לא כיון שלא חשו לקבל בטסקא מהמלך.
לנהרדעי - אף משום דינא דבר מצרא מסלקים אותו, משום שנאמר "ועשית הישר והטוב".

(ד) **אם נמלך בו וא"ל לקנות: לרבינא** - אי"צ לקנות ממנו.

לנהרדעי - צריך לקנות ממנו, וכן הלכה, ולכך אם לא קנה היוקר והזול הוי ברשותו.

קנאו במאה ושוה מאתים - אם מוזיל לכולם - משלם לו מאה.

ואם נראה שהוזיל רק לו - נותן לו מאתים.

קנה במאתים ושוה מאה - אינו יכול לומר לו ששלחו להועיל ולא להזיק, כיון דאין הונאה לקרקעות.

קנה חלקת קרקע באמצע נכסיו -

אם היא חשובה להמכר בפנ"ע כגון בעידית או בזיבורית - אינו מסלקו.

ואם אינה חשובה בפנ"ע - יכול לסלקו, כיון דמערים הוא להיות מצרן ולקנות הקרקעות שסביבו.

ה) אלו שאין בהם דין מצרן:

א) מתנה, אא"כ כתב לו אחריות (אמימר).

ב) מכר כל נכסיו לאחד, דבמקום שיש הפסד למוכר לא תקנו.

ג) מכר לבעלים הראשונים.

ד) קנה מעכו"ם - דא"ל ארי הברחתי לך ממצרך.

מכר לעכו"ם - דאינו ב"ועשית הישר והטוב", אך מנדים אותו עד שיקבל עליו כל אונסים שיבואו מחמתו

[ודוקא אם הישראל רוצה לקנות באותן דמים].

ה) מכר למי שממושכנת לו, דאמר רב אשי 'משכון' מלשון ששוכן אצלו והוי מצרן יותר מכולם.

ו) למכור ברחוק ולגאול בקרוב, או ברע ולגאול ביפה.

ז) למס, מזון וקבורה, דאמרי נהרדעי דלאו מוכרים בלא אכרזתא.

תוס': היינו לצורך האשה והבנות, דהא ליתומים אי"צ הכרזה כלל. וילקבורה': אן לפרוע מה שלוו לצורך הקבורה.

אן דאין ממשכנים מחפציהם עד ההכרזה.

ח) לאשה ליתומים ולשותפים.

ט) אם המצרן משלם זוזים טובים (במשקל) ואחר משלם זוזים שקולים (שחריפים יותר, או דיל"פ הפוך).

י) אם המצרן משלם זוזים צרורים ואחר משלם זוזים מותרים.

יא) אמר המצרן אלך ואטרח ואביא זוזים - לא ממתנינים לו.

ואם אמר אלך ואביא זוזים - אם אדם אמיד הוא ממתנינים לו, ואם לאו אין ממתנינים.

יב) המצרן רוצה הקרקע לזריעה ואחר רוצה לבנין - ישוב עדיף.

יג) שן סלע מפסיק בין שדהו לשדה המצרן ואינו יכול להכניס בה אפי' תלם א', אך אם יכול יש דין מצרנות.

ו) דיני קדימה [לרש"י - בסתם שנים שרוצים לקנות שדהו, לתוס' - כששכן העיר מצרן מצ"א ושכן שדה מצ"א]:

שכיני העיר קודמים לשכיני שדה.

ת"ח קודם לשכן ולקרוב.

שכן קודם לקרוב, שנאמר "טוב שכן קרוב מאח רחוק".

ז) אם הקרקע והבית של שני אנשים - בעל הקרקע מעכב על בעל הבית שימכור רק לו, ולהפך לא.

אם הקרקע והדקל של שני אנשים - בעל הקרקע מעכב על בעל הדקל שימכור רק לו, ולהפך לא.

כשיש ד' מצרנים - הקודם וקונה - זוכה, ואם באו יחד - חולקים בקרנזיל (כ"א קרן אחת).

תוס': ודוקא בשדה של זריעה שייך טעמא דהישר והטוב, אך בבית אצל בית או קרקע שאינה עומדת לזריעה אין דין מצרנות.

סד דף ק"ט טא

א) המקבל שדה מחבירו:

א) לא יזרענה פשתן ולא יטול בקורות שקמה אא"כ קיבלה לז' שנים.

לאביי - ומ"מ נוטל בשבח שקמה [היינו גידול הענפים, אך אינו נוטל באלימות הדקל, כדאמר רב שישא לקמן].

לרבא - אף בשבח שקמה אינו נוטל.

ב) הגיע זמנו לצאת ולא הגיע יום השוק - שמין לו הירק והסלק.

הלוקח שדה מחבירו והגיע יובל - שמין לו בשבח שקמה, דכתיב "ויצא ממכר בית" - ממכר חוזר ולא שבת,

דהוי מכירה מעולה ויובל אפקעתא דמלכא, משא"כ במקבל.

ב) ר"פ קיבל קרקע לאספסתא וכשנסתלק ביקש לקבל חלק באילנות שגדלו בה, כיון שירד ע"ד להרוויח מה

שיצמח בה, ואפי' לרבא, דהא מפסיד מקום האילנות שיכל לזרוע שם כורכום יקר.

וא"ל רב שישא בריה דרב אידי דכיון שגילה דעתו שלא ירד אלא ליטול ולהסתלק וא"כ מקבל רק דמי עצים.

רב ביבי בר אביי ביקש לקבל העוזרדין שגדלו בגבולותיה, ואמר רב פפי דאפי' ר"פ מודה דהכא דלא מפסיד לא.

תוס': ואינו יכול לומר 'זיתי אני נוטל':

(א) כיון שאותם אילנות אינם ראויים לנוטעם במקו"א ואם יטלם ימותו.

(ב) מדא"ל שהיה נוטע כורכום משמע שלא רצה דבר שראוי לנוטעו.

(ג) נוטע הכרמים של ר' יוסף מת והשאיר אחריו חמישה חתנים, וא"ל ר' יוסף דהשתא חמשה יפסידשו אותו, אלא או שיקחו שבחם ויסלקו ראו שישלקם בלא שבח כדברי רב יהודה וי"א ר"ה וי"א ר"נ, ואינו כן [שלא אמר כן מעולם אלא להפחידו].

נוטע שאמר שאם יפסיד יסתלק: לרב יהודה - מסתלק בלא שבח.

לרב כהנא - מסתלק ומקבל שבח.

ואם אמר שישתלק בלא שבח: רב יהודה - מודה דלא מקבל שבח.

לרבא - אסמכתא היא ולא קניא, ול"ד להא דאם אוביר אשלם, דהתם

משלם ההפסד אך הכא אמר שלא יטול גם מה שנשאר אחרי שניכו לו.

רוניא הנוטע של רבינא היה והפסידו, סילקו רבינא, לשיטתו דמלמד תנוקות [לרש"י - דשיבוש שלמדו אינו חוזר,

לתוס' - דהפסידם אותו זמן מלימוד אמית], נוטע, שוחט ואומן (-מוהל) וספר העיר וכל הפסד שאינו חוזר -

כמותרים ועומדים דמו.

(ד) שתלא שמסתלק האמצע הזמן - מקבל רביע השבח, סבר ר' אשי לומר דהיינו שישית, וכגון אם השבח ו'

דינרים יוציא שליש לאריס ויטול השתלא דינר ונמצא שנותרו לבעה"ב ג', דאי נימא דיטול רבע מהכל ויטול דינר וחצי א"כ יפסיד בעה"ב חצי דינר.

וא"ל רב אחא בריה דר' יוסף דנוטל רבע כיון שהשתלא אינו צריך להשתתף בשכר האריס, ונמצא שהאריס נוטל שליש מג' הרבעים של בעה"ב וא"כ אינו מפסיד, והסכים עמו ר' אשי וא"ל שכשיגיע למסכת זבחים

יקשה לו כיון שמחודד הוא.

(ה) אמר רב מניומי בריה דרב נחומי:

(א) שתלא הרוצה להסתלק במקום ששתלא נוטל חצי ואריס שליש - נוטל השבח באופן שלא יפסיד לבעה"ב.

(ב) גפן שהזקינה בכרם - נוטל חצי כשאר זמורות [כיון דאפי' בגוף הקרקע נוטל חצי].

שטפה נהר - נוטל רבע כשתלא המסתלק בלא זמנו.

(ו) הממשכן שדה לחבירו לעשר שנים והזקינה בחמש שנים:

לאביי - עצים שבו הוו פירא ויטלם המלוה.

לרבא - קרנא הוי וילקח בו קרקע והוא אוכל פירות [כיון דאין למלוה בהם כלום חוץ מהפירות].

יבש האילן או נקצץ - שניהם אסורים בו, אלא ימכרו לעצים וילקח בהן קרקע והוא אוכל פירות:

לאביי - יבש דומיא דנקצץ דהוי בזמנו [דא"ל"כ לא יפסידנו, ועוד דאסור לקוצצו], ויקח קרקע כיון דקרנא הוי.

לרבא - נקצץ דומיא דיבש דהוי שלא בזמנו [מדלא קתני 'הזקיף' דמשמע תרוייהו], ומודה בכה"ג דלא ירד ע"ד ליטול.

ס דף ק"י סא

(א) נפלו לאשה גפנים וזיתים זקנים - ימכרו לעצים וילקח בהן קרקע והבעל אוכל פירות:

לרבא - מוכח דקרנא הוי [ואע"ג דמיירי שעושים קצת פירות, דאי פירי הוי עדיף לו להמתין עד שיתייבש לגמרי ויטול הכל].

לאביי - מיירי אן שהזקינה בלא זמנם.

אן שנפלו לה בשדה שאינו שלה.

(ב) שטר שכתוב בו 'שנין' סתמא:

• **מלוה אומר שלוש ולוה אומר שתים** וקדם המלוה ואכל לפירות השלישית:

לרב יהודה - קרקע בחזקת בעליה עומדת.

לרב כהנא - פירות בחזקת אוכליהן עומדים.

והלכה **כרב כהנא**, ואע"ג דהלכה כר"נ דאמר כרב, מ"מ הכא שעשוי להתברר אין להוציא בחינם.

• **מלוה אומר חמש ולוה אומר שלוש**, וטוען המלוה שהשטר נאבד לו :

לרב יהודה - המלוה נאמן מיגו דאי בעי אמר לקוחה היא בידי.

לרב זביד ורב עזריא - הלוח נאמן, דכיון דהשטר עומד לגוביינא ע"כ לא נאבד לו ושמא כובשו כדי לגבות יותר. ולא דמי למשכנתא דסורא דאינו נאמן לכבוש שטרו ולומר דלקוחה בידו, כיון דהתם תקנו לבעל הקרקע שישלם המס ויתקן החריץ שסביבותיה, ואם לאו ימחה בו, ואם לא מחה הוא הפסיד לעצמו.

תוס': ולא אמרי' דח"ה ג"ש אלא בטוען דמחזיק בה בגזל דהו"ל למחות, ול"ל מיגו דאמר דמשכנתא הוא או שהורידו לפירות :

(א) דהוי מיגו במקום עדים דא"כ היה מוחה בו.

(ב) דאינו רוצה לטעון כן כיון שרוצה להוציא אף הפירות שאכל.

(ג) דהוי מיגו להוציא כיון שאכלה שני חזקה.

או דיל"פ דלעולם נאמן לומר לקוחה היא בידי, אלא דע"י שימחה בתוך שלוש ויודיע דמשכנתא היא בידו לא יהא נאמן בכך.

(ג) **אריס אומר למחצה ירדתי ובעה"ב אומר לשליש הורדתי** :

לרב יהודה - בעה"ב נאמן, ואפי" במקום שהאריס נוטל חצי, מיגו דאי בעי אמר שכירי ולקיטי הוא.

לרב נחמן - הכל כמנהג המדינה.

(ד) **יתומים אומרים אנו השבחנו ובע"ח אומר אביכם השביח** :

ר' חנינא סבר לומר דהקרקע בחזקת היתומים ועל בע"ח להביא ראיה.

תוס': ואע"ג שעשה אפותיקי לא הוי כיוורד לשדה חבירו ונטעה שלא ברשות :

(א) כיון שמתחילה היתה הקרקע ברשות אביהן ולא יצאה מידם.

(ב) אף ביורד לשדה חבירו ס"ל דמקבל קרקע.

לריו"ח דעל היתומים להביא ראיה, והקרקע אינה בחזקתם דכיון דעומדת לגוביינא כגבויה דמי, וכמו שבספק האם האילן קדם לעיר קוצץ ואינו נותן דמים.

ואם הביאו היתומים ראיה - מסלקים אותם בדמים, **כדר"נ** דג' שמין להם השבח ומעלין אותו בדמים והלוקח גובה השבח אפי" מגיע לכתפים : (א) בכור לפשוט (ב) בע"ח וכתובת אשה ליתומים (ג) בע"ח ללקוחות.

ואם אינו חייב לו כשיעור הקרקע עם השבח : **למ"ד דהלוח אינו יכול לסלקו בזוזי** - שפיר גובה כנ"ל.

למ"ד דיכול לסלקו - אינו גובה השבח, כיון שיתבע ממנו

קרקע בשיעור שבחו, אא"כ עשאו אפותיקי.

(ה) **המקבל שדה לשבוע בשבע מאות זוז** - השביעית מן המנין.

המקבל לשבע שנים - אין השביעית מן המנין.

שכיר יום - גובה כל הלילה, שנאמר "לא תלין פעולת שכיר איתך עד בוקר".

שכיר לילה - גובה כל היום, שנאמר "ביומו תתן שכרו" (ולא יתכן להפוך הדרשות כיון דשכירות אינה משתלמת אלא לבסוף).

שכיר שעות - גובה כל הלילה וכל היום.

שכיר שבת או חודש או שנה או שבוע - **יוצא ביום** - גובה כל היום.

יוצא בלילה - גובה כל הלילה וכל היום.

תוס': ואפי" יצא ממלאכתו בלילה גובה כל היום ואינו עובר עד שיילין לילה שלם, ומשא"כ באימורים שאם העלה בתחילת הלילה והורידן לפני עה"ש עובר : (א) שהיו ראויין להקרב בתחילת הלילה הוי לינה אפי" בעה"ש.

(ב) בזבחים משמע דעה"ש פוסל בלינה אפי" לן אחר תחילת הלילה.

"עד בוקר" - ללמד שאינו עובר על 'לא תלין' אלא עד בוקר ראשון בלבד, ומכאן והילך עובר משום 'בל תשהא', דכתיב "אל תאמר לרעך לך ושוב ומחר אתן ויש איתך".

(א) האומר לחבירו לשכור לו פועלים:

אם א"ל 'שכרכם עלי' - חייב בשכרם וחוזר ונוטל מבעה"ב.

אם א"ל 'שכרכם על בעה"ב' - שניהם אינם עוברים משום 'בל תלין': **הבעלים** - כיון שלא שכרם.

השוכר - כיון שאין פעולתם אצלו.

מרימר ומר זוטרא שכרו פועלים זה לזה [לא משום שהיה דעתו לדחות אלא שהיה ירא שמא לא יהא פנוי לשלם].

במקום שהדרך לשלם ביום השוק, כגון בסורא, אינו עובר על 'בל תלין', אך עובר משום 'בל תשהא'.

(ב) **לר' יהודה וכן אמר רב** - שכיר שעות דיום גובה כל היום, שכיר שעות דלילה גובה כל הלילה, ומתני' דגובה בלילה וביום לצדדין קתני.

לר"ש וכן אמר שמואל - שכיר שעות דיום גובה כל היום, שכיר שעות דלילה גובה כל הלילה וכל היום.

בכבישת שכר שכיר ישנם ה' שמות ועשה שעובר עליהם - חלקם ביום וחלקם בלילה:

(א) "בל תעשוק את רעך".

(ב) "בל תגזול".

(ג) "בל תעשוק שכיר עני".

(ד) "בל תלין".

(ה) "ביומו תתן שכרו".

(ו) "לא תבא עליו השמש".

(ג) **מהו עושק ומהו גזל:**

לרב חסדא: עושק - 'לך ושוב לך ושוב', דהא רק על עושק שהוא דומיא דפקדון דכפר ממון חייבה

התורה, ד"או עשק" משמע שעשקו כבר מתחילה [ותוס' ל"ג אלא ד"או עשק כתיב"].

גזל - יש לך בידי ואיני נותן לך, וכגון דגזל ואח"כ כפר, ד"או בגזל" משמע דמעיקרא כפר.

לאביי: עושק - 'לא שכרתיך מעולם'.

גזל - 'נתתיו לך', דהא רק על גזל שהוא דומיא דפקדון דכפר ממון חייבה התורה [דגזל דומיא דעושק].

לרבא: עושק וגזל היינו הך, וחלקן הכתוב לעבור עליו בשני לאוין [לאו משום שינוי הלשון אלא משום הכפילות].

(ד) **שכיר בזמנו** - נשבע ונוטל.

עבר זמנו - אינו נשבע ונוטל, אא"כ יש עדים שתבעו.

(ה) **ג' שיטות בענין הלנת שכר שכיר:**

(א) **לתנא דמתני' - תנא דבי ר' ישמעאל:**

שכר אדם בהמה וכלים - יש בו משום "ביומו תתן שכרו" ומשום "לא תלין פעולת שכיר איתך עד בוקר",

ואע"ג לא יליף 'שכיר שכיר', יליף מ"לא תלין פעולת שכיר איתך עד בוקר" כל שפעולתו איתך, אך אם

לא תבעו או ששלחו לחנוני או לשולחני - פטור.

גר תושב - יש בו משום "ביומו תתן שכרו" ואין בו משום "לא תלין", כיון דהתמעט מ'רעד',

דמסתבר לרבות בהמה וכלים שישנם בכלל ממון רעד ולמעט גר תושב שאינו בכלל.

(ב) **לת"ק דברייתא:**

'מאחיד' פרט לעכו"ם, 'גרד' זה גר צדק, 'בשעריד' זה גר אוכל נבילות, 'בארצד' כל שבארצד [ולא דרשינן

למעט חו"ל כיון דהוי חובת הגוף], לרבות שכר בהמה וכלים שעובר בכל השמות הללו, כיון דיליף 'שכיר

שכיר' ו'רעד' דריש למעט עמלקי, ואע"ג דדרשינן מ'מאחיד' - חד למעט עושקו (אע"ג דטרח ביה) וחד

למעט גזילו (אע"ג דאתי לידיה).

תוס': ותימה דתיפ"ל למעט עכו"ם ולרבות גר צדק מיגר תושב' בק"ו.

והא דלא נפ"ל גר צדק מ'מאחיד' דלכו"ע הוי אחיד במצוות ויש לו אחוה, משום דנתמעט מ'מאחיד' דמשמע 'ממובחר

שבאחיד' או 'ולא כל אחיד', אמנם הא דמרבין גר צדק מ'גרד' לגבי ריבית קשה דפשיטא דגר שייך בכל המצוות כישראל.
ג) לר' יוסי ברבי יהודה:

גר תושב- יש בו משום ביומו תתן שכרו ואין בו משום לא תלין.

בהמה וכלים- אין בהם אלא משום "בל תעשוק", כיון דלא יליף 'שכיר שכיר'. **ולא מחייבם משום:**
"ביומו" וגו'- כיון דכתיב בתריה "ולא תבא עליו השמש כי עני הוא" - דוקא הבאין לידי עניות ועשירות.
"לא תלין פעולת שכיר" וגו'- דדריש **כדרב אסי** דאפי' שכרו לבצור אשכול אחד עובר משום בל תלין.

ו) אם יש לו לשלם רק לאחד יקדים עני לעשיר: **לת"ק-** דכתיב "כי עני הוא".

לר"י בר"י- דכתיב "לא תעשוק שכיר עני ואביון".

ות"ק דריש ליה חד להקדים עני לעשיר (אפי' שבוש לתובעו) וחד להקדים עני לאביון (אפי' שצריך לו).

תוס': וקמ"ל: אן דאפי' שכיר שעות עובר ולא דוקא שכיר יום או חצי יום כפי הרגילות.

אן דאפי' שכרו לבצור אשכול אחד ואכלו אפי' עובר.

דף קי"ב סא

א) "ואליו הוא נושא את נפשו":

לת"ק- כדרב אסי דלעיל.

לר"י בר"י- אן לכדתניא מפני מה עלה זה באילן ומסר נפשו למיתה - לא על שכרו.

אן דכל הכובש שכר שכיר כאילו נוטל נפשו ממנו, ונחלקו ר"ה ור"ח נפשו של מי:

א) נפשו של **גזלן** דכתיב "אל תגזול דל וכו' כי ה' יריב ריבם וקבע את קובעיהם נפש".

ואידך- ה"ק הטעם שקבע את קובעיהם כיון דנטלו נפש.

ב) נפשו של **נגזל** דכתיב "כן אורחות כל בוצע בצע את נפש בעליו יקח". **ואידך-** בעליו דהשתא.

ב) "לא תלין פעולת שכיר איתך":

א) לדעתך ולא לדעתו, למעט לא תבעו.

ב) שיש איתך, למעט איו לו.

ג) שתביעתו עליו, למעט שלחו לחנוני או שולחני.

שלחו לחנוני או שולחני: לרב ששת- אינו חוזר, דאינו בתורת לעבור עליו.

לרבה- חוזר, דמשמע דרק 'אינו עובר' אך חוזר לתובעו.

באור המח': א) נחלקו האם צריך לשלם שכרו או לאו, וכ"מ בירושלמי:

א"ל: 'אני פוטרך לגמרי אפי' לא יתן' - פשיטא דאינו חוזר, דאל"כ תיבעי בכל מחילה דעלמא אי בעי קנין.

'אני פוטרך אם יפרע לי שולחני' - פשיטא דחוזר, כיון דאין השולחני רוצה לתת לו.

והכא מיירי: אן דא"ל סתמא שיסמוך על שולחני, ונח' האם פטרו לגמרי אפי' לא יתן משום דהשולחני נעשה כערב או לאו.

אן דא"ל 'אני פוטרך אם יתן לי ואם לא אחזור עליך', ונח' כל זמן שלא חזר בו שולחני אם חוזר על בעה"ב.

ב) נחלקו האם עובר בבל תלין מיד כשחזר בו, אך לשלם שכרו ודאי חייב.

מחילה: לפי א'- מכאן מוכח דאין צריכה קנין.

לפי ב'- אין ראייה כלל, אמנם בפשרה בעי קנין, כיון דדמי למחילה בטעות דאם היה יודע שיזכה בדין לא היה מוחל.

ג) דין אומן שקיבל מלאכה לגבי לאו דבל תלין:

קיבל בקבלנות: ספק: או אינו עובר משום שאומן קונה בשבח כלי והוי כהלואה.

או שעובר משום שאין אומן קונה בשבח כלי ושכירות היא.

ופסק ר' ששת שעובר [והיינו כשאין שבח כלי, דהא בעלמא ס"ל דאומן קונה בשבח כלי ולא תלי הא בהא], אא"כ שלחו לחנוני או שולחני.

קיבל בשכירות (וכגון לדרוך הבגד במים דכל דריכה במעה): **גמרה והודיעו-** אפי' אחר יי ימים אינו עובר.

נתנה לו בחצי היום- מששקעה החמה עובר.

ד) מי נאמן בדין ודברים בין השכיר לבעה"ב:

בדו"ד לגבי קציצה, וכגון שהאומן אומר שקצץ לו שתים ובעה"ב אומר שקצץ רק אחד - בעה"ב נאמן והמע"ה [ואם לא הביא עדים נשבע בעה"ב ונפטר] כיון דאת הקציצה ודאי זוכר.

תוס': והא דלא מוקי לה בשכרו שלא בעדים ונאמן במיגו:

א) דע"כ מיירי בשכרו בעדים דומיא דרישא, אלא דלא שמעו הקציצה או שמעו ושכחו.

ב) דאי נאמן משום מיגו א"כ מדוע אמרי' דחולקין בקציצה ולא בפריעה.

ג) דאפי' שכרו שלא בעדים אינו נאמן לומר לא שכרתיך, כיון דליכא מיגו ממוב"ק לכוה"כ.

ד) **לר"י** - ברייתא כולה בדליכא עדים, וברישא דקתני נשבע ונוטל היינו אחר שיביא ראיה ששכרו, ובסיפא דקתני המע"ה היינו יביא עדים שקצץ לו שתים דבד"כ העדים זוכרים הקציצה.

בדו"ד לגבי הפרעון:

תבעו בזמנו - השכיר נשבע ונוטל, **ואמר ר"נ אמר שמואל** תקנות קבועות [והיינו כל הנשבעין ונוטלין] שנו כאן, דאע"ג דמעקה"ד שבועה דבעה"ב [והיינו במודה במקצת, ולכך אף בכוה"כ ראוי לחייבו לשלם], מ"מ תקנו שישבע השכיר משום דבעה"ב טרוד בפועליו [ומחזקין ליה דודאי שכח וכאומר איני יודע אם פרעתיך דחייב], ושבועה כדי להפיס דעתו של בעה"ב [שאינו מודה שאינו יודע וסבור ששילם].

תוס': בשבועות איתא דאם שכרו שלא בעדים נאמן במיגו דאמר לא שכרתיך, ותימה לפי הטעם דמפורש בגמ' הא הו"ל כיהלוייתי ואיני יודע אם פרעתיך' דבכה"ג חייב.

וא"א לומר דהוא משום כדי חייו דשוכר, דהא שניהם רוצים בשכירות זו, ושניהם צריכים זל"ז על כרחם. **תבעו לאחר זמנו** - אינו נאמן בשבועה, כיון דאיכא לבעה"ב ב' חזקות; חזקה דאינו עובר ב'בל תלין' אחר שהגיע זמן החיוב דרמי אנפשיה ומדכר, וחזקה דאין שכיר משהא שכרו, ומשא"כ השכיר דיש לו רק חזקה אחת - דאינו עובר ב'בל תגזול'.

תוס': ב' חזקות אלו לא מהנו אלא שניהם יחד, ולכן:

א) בתבעו בזמנו אין יכול לומר המתינו שיעלה עמוד השחר שאזכר אם שילמתי, דאז כבר אין החזקה הב' דהא לא השא אותו.

ב) במוב"ק אין בעה"ב נשבע ונפטר בטענה דרמי אנפשיה שלא ישבע לשקר.

ג) ל"מ חזקת בעה"ב נגד חזקת השכיר שאינו גוזל למהוי ברי וברי והמע"ה - דחזקת בל תלין לא תמיד רמי אנפשיה, וחזקה דאין משהא שכרו ל"מ לחוד אלא רק עם חזקת בל תלין.

ואין לומר שיתקנו [כדי שלא ישבע בחינם]: **שיתן לו תמיד בעדים** - כיון דטריחא להו מילתא.

שישלם לו מראש - כיון דשניהם רוצים בהקפה.

דף קי"ג סא

א) **כיצד מותר לקחת משכון מבע"ח:**

המלוה - אפי' לנתח אסור, גזירה שמא יכנס לביתו ליטול משכונו.

שליח ב"ד - **לברייתא א' ולשמואל** - לא יכנס לביתו ליטול משכונו שנאמר "בחוף תעמוד", אך מותר לנתח. **לברייתא ב'** - מותר אף להכנס ולמשכנו.

ולשיטתו "אם חבול תחבול" - בשליח ב"ד מיירי, דהא בבע"ח כבר נאמר "לא תבא אל ביתו לעבוט עבוטו". היו לו שני כלים נוטל אחד ומניח אחד, ומחזיר את הכר בלילה ואת המחרישה ביום ואם מת אינו מחזיר ליורשיו. **ולרשב"ג** אף לעצמו אינו מחזיר אלא עד שלשים יום, ולאחמ"כ מוכרן בב"ד.

תוס': הא דפריך לרבא דאמר דאי עביד לא מהני מהא דאסור למשכנו בביתו ואעפ"כ תנן דמחזיר לו את העבוט בלילה, ידע דמשכנו באיסור: **אן** משום דסמיק על מעשים בכל יום דמחזיר אפי' משכנו שלא ברשות.

אן דסמיק אברייתא דלקמן דמתרץ לה ר' ששת המלוה את חברו אין רשאי למשכנו משכנו חייב להחזיר לו.

תוס': תנן בסוף פרקין "חבל זוג של ספרים וצמד של פרות חייב משום ב' כלים":

לרש"י - פרות החורשות וחייב עליהם החובלן לפי שעושין אוכל נפש.

לר"ת - צמד פרות היינו פרות המרכסות בתבואה, וגריס ר"ת ור"ח נמי 'זוג של מספרים' ולא 'זוג של ספרים' והיינו תספורת של ירק או לגוזז בית השחיטה, אבל פרות החורשות לא מקרי כלי שעושין בו אוכל נפש. ומחרישה דהכא היינו מגרדת שעשויה לגוף האדם ולהנאתו.

(ב) "לא יחבול ריחים ורכב" - אבל דברים אחרים חובל.

"לא תחבול בגד אלמנה" - אבל של אחרים חובל.

ומיירי: אן בשליח ב"ד.

אן במלוה - לעבור עליו בשני לאוין (ר"פ).

"בחוץ תעמוד והאיש" - לרבות שליח ב"ד דהוי כמלוה או כלוה.

למ"ד דשליח ב"ד ממשכנו בביתו: לא ימשכנו דברים שעושין בהן אוכל נפש, ונותן לו ב' מיטות כדי שלא יסתכן לשכב על המיטה שאכל כדלקמן, וא' מהמיטות נותן לו עם מצע לעשיר ומפץ לעני, אך אי"צ לתת מטה לבניו ובנותיו ולאשתו.

אמר שמואל: לכל דבר יש רפואה חוץ מג' דברים: **(א)** האוכל תמרה מרה קודם האכילה. **(ב)** הקושר חבל לח של פשתן על מתניו. **(ג)** האוכל לחם ולא הולך ד"א.

(ג) כדרך שמסדרין בערכין (דהוא עיקר) כך מסדרין בבע"ח.

והק' ר"נ דאם מוכרים המשכון לרשב"ג כ"ש שלא יסדרו לו (להניח לו מעות לקנות כסות ל"ב חודש כבערכין).
ואין לומר דכוונת רשב"ג דעד לי יום מחזיר לו בעיניה ולאחמ"כ מוכרו חוץ ממה שראוי לו (וכגון בכר וכסת ומחרישה של כסף יטול ההפרש), כיון דא"כ אין דבר שלא ראוי לו, דהא-

(ד) רשב"ג ור' שמעון ור' ישמעאל ור"ע ס"ל דכל ישראל בני מלכים:

רשב"ג - דמתיר לטלטל לוף וחרדל משום שהוא מאכל עורבים.

ר' שמעון - דמתיר לכל ישראל לסוך שמן ורד ע"ג מכותיהן בשבת כבני מלכים שדרכן כן אף בחול.

ר' ישמעאל ור"ע - דמי שהיו נושים בו אלף זוז והיתה איצטלתו שווה מאה מנה אין מפשיטין אותה ממנו ומלבישין אותו אחרת הראויה לו, כיון דכל ישראל ראויין לאותה איצטלא.

ובאר אב"י דע"כ מוטל עליו כן, שנאמר "ולך תהיה צדקה":

לרש"י - מבאר הא דחייב לפרנס הלוה.

לתוס' - מבאר הא דר"י ור"ע דאסור למכור איצטלא שלו.

דף קי"ד סג

(א) האם מסדרים לבע"ח:

בשיטת ר' יעקב ור' ירמיה מבואר דאין מסדרים, כדלקמן.

ואין לומר דיסדרו ק"ו מערכין שאין מחזירים [כשנוטל למשכון] ומסדרים [כשנוטל לפרעון], וכ"ש בע"ח שמחזירים שיסדרו, כיון דכתיב "ואם מך הוא מערכך" - הוא ולא בע"ח, ואידך דריש ליה עד שיהא במכותו מתחילה ועד סוף:

לרש"י - למעט המעריך עצמו עני והעשיר קודם שהעריכו הכהן שנידון כעשיר.

לתוס' - למעט עני והעשיר וחזר והעני דנידון כעשיר, כשיטת ר' יהודה (ורבנן דרשי ליה 'הוא ולא אשתו').

(ב) האם מסדרים להקדש:

לר' יעקב בשם בר פדא ור' ירמיה בשם אילפא - אין מסדרים, ק"ו מבע"ח שמחזירים ואין מסדרים וכ"ש הקדש שאין מחזירים.

תוס': ואין ללמוד בהיקש שיסדרו בהקדש (דמצינו דאף לשאר דברים הוקשו) כיון דמסתבר דק"ו יבטל ההיקש הואיל ואפשר להעמיד ההיקש לד"א.

לר' יוחנן - מסדרים, דהוקש לערכין דכתיב "נדר בערכך", ואידך דריש ההיקש לנידון בכבודו (דאם נדר דמי אבר שהנשמה תלויה בו נותן דמי כולו ואם לאו שמין כעבד הנמכר בשוק) [היינו בקדשי מזבח, אך בקדשי בדק הבית הוא והקדש שותפין בו].

תוס': פרש"י דילפינן מינפשות' שאין ערך כתוב אלא לנפש. ואיצטריך משום דבערכין אין שמין אומד הנזק אלא כאילו היתה ידו מוכתבת לרבו ראשון, ומינפשות' ילפינן דהכא כן שמין הנזק כעבד הנמכר בשוק.

ואין לומר דיחזירו בהקדש ק"ו מבע"ח דאין מסדרים בו ומחזירים, וכ"ש הקדש שמסדרים שיחזירו, כיון דכתיב "ולך תהיה צדקה" - למעט הקדש שאי"צ צדקה (אך ברכה צריך דכתיב "ואכלת ושבעת וברכת").

ג' דברים שאמר אליהו לר' אבהו בבית הקברות:

א) שאלו 'מהו שיסדרו בבע"ח', וא"ל דילפינן מערכין דמסדרים, דכתיב בבע"ח "וכי ימוך אחיך" וכתוב בערכין "ואם מך הוא מערכך".

ב) שאלו 'מנין לערום שלא יתרום' [לאו משום התרומה אלא משום הברכה וה"ה שאר ברכות], וא"ל דכתיב "ולא יראה בך ערות דבר".

ג) שאלו מדוע נמצא בבית הקברות והא כהן הוא [והא דהחיה בנה של האלמנה משום שהיה פיקו"נ], וא"ל דס"ל **כרשב"י** דקברי עכו"ם אין מטמאין שנאמר "ואתן צאני צאן מרעיית אדם אתם" - אתם קרויין אדם ואין עכו"ם קרויין אדם, וא"ל ר' אבהו דד' סדרים בקושי יודע וכ"ש ו' סדרים כיון דדחוקה לו פרנסתו, והעלהו אליהו לגן עדן וא"ל ליטול מהעלים שהיו שם ונטל, וכיון ששמע בת קול 'מי הוא שאוכל עולמו' ניר בגדו ואעפ"כ נדבק הריח בבגדו ומכרו ב"ב אלף דינרים וחילקם לחתניו.

תוס': פסק ר"ת דאין מסדרים בבע"ח, דהא רשב"ג ס"ל דאין מסדרין בבע"ח וקיי"ל כותיה. **ועוד** דאמרי' דגבי אפי' מגלימא דעל כתפיה, וא"א לומר דהיינו לקחת ההפרש מגלימא פשוטה יותר, דהא לרשב"ג אין גלימא שאינה ראויה לו.

ואין להוכיח דמסדרים מ-:

רבנן דמתני' (דמחזירים רק ליתומים ולא לו) וכן **מר' ישמעאל ור"ע** - דמיירו בנטל למשכון, אך הנוטל לפרעון אין מסדרים. **דברי אליהו לרבה** - דבדברי רבה גרסי' 'מנין שמסדרים לבע"ח' דשאלו מ"ט דהאי מ"ד ולא האם מסדרים. ואפי' גרסי' 'מהו שיסדרו' אין להוכיח, כיון דאליהו דחהו והו"ל להשיב דמסדרים.

וכן מה שא"ל דסובר כר"ש אינו אלא דחיה:

א) דהא אין הלכה כר"ש, אלא טעמו דרוב ארונות יש להן פותח טפח ובה"ג לא גזור.

ב) דכן דחה לר"ע ד'צדיקים אין מטמאין', ובאמת טעמו דהיה מת מצוה שהיו יראים לקוברו שהיה מ"י הרוגי מלכות.

ג) כ"מ בתשו' גאון בשם אליהו רבה שאמר שהוא מבני רחל וא"כ לא היה כהן וכו', וכן איתא בב"ר.

"ואם איש עני הוא לא תשכב בעבוטו" והיינו להשהות המשכון בידו, אך בעשיר מותר.

ד) המלוה את חברו:

אינו רשאי למשכנו.

לרב ששת - ואינו חייב להחזיר לו, ואם לא החזיר עובר בכל השמות הללו.

לרבא - במשכנו שלא בשעת הלואתו - חייב להחזיר לו, ואם לא החזיר עובר.

במשכנו בשעת הלואתו - אינו חייב להחזיר לו

"עד בא השמש תשיבנו לו" - זו כסות יום שניתנה לחבול בלילה.

"השב תשיב לו את העבוט כבוא השמש" - זו כסות לילה שניתנה לחבול ביום.

דף קט"ו סא

א) משכנו והשיב לו ומת - שומטו מע"ג בניו (ריו"ח).

תניא: מאחר שמחזירים מדוע ממשכנים מעיקרא:

א) שלא תהא שביעית משמטתו (דאף אם החזיר הוי כפקדון).

ב) שלא יעשה מטלטלין אצל בניו (אך אם כבר נטלו אפי' החזיר ומת גובה כריו"ח).

תוס': מאחר שמחזירים מדוע חוזרים וממשכנים: כדי שלא יוכל הלוח לכפור, וכן שימהר לפרוע חובו כיון שמתבייש.

(ב) "לא תבא אל ביתו לעבוט עבוטו":

(א) לביתו אינו נכנס אבל נכנס לביתו של ערב, **וכן כתוב** "לקח בגדו כי ערב זר", **ואומר** "בני אם ערבת לרעך תקעת לזר כפיך נוקשת באמרי פיך נלכדת באמרי פיך, עשה זאת אפוא בני והנצל כי באת בכף רעך לך התרפס ורהב רעידך" - אם ממון יש לו בידך התר לו פיסת יד, ואם לאו הרבה עליו רעים.

(ב) לביתו אינו נכנס אבל נכנס לשכר כתף, חמר, פונדק או דיוקנאות, אך אם זקפן במלוח לא, כיון דכתיב "משאת מאומה".

(ג) אלמנה:

לר' יהודה - בין עניה ובין עשירה אין ממשכנים אותה, דכתיב "לא תחבול בגד אלמנה" ולא דריש טעמא דקרא. **לר' שמעון** - עשירה ממשכנים אותה ועניה אין ממשכנים, כיון שחייב להחזיר לה ומשיאה שם רע בשכנותיה. **"ולא ירבה לו נשים":**

לר' יהודה - יכול להרבות אם אינם מסירות את ליבו, כיון דמפרש דלא אסר 'לא ירבה' אלא משום 'לא יסור'. **לר"ש** - אפי' אחת ומסירה את ליבו לא ישאנה, דדריש מ'לא יסור' דמיותר דהא בלא"ה דורש טעמא דקרא, וקרא ד"לא ירבה" אתי לרבות דאפי' נשים כאבגיל אסור.

תוס': הטעם שלא הקשו לשמואל ממתני' דמשמע דאחרים ממשכנים:

(א) דבאלמנה יש לאו נוסף ד'לא תחבול', משא"כ באחרים שיש רק 'לא תבא', ולא פריך מר"ש כיון דקאי בברייתא ושפיר פריך מברייתא אחרת (ואין לומר ד'ממשכנים' היינו מנתחים דא"כ ר"ש מחמיר טפי מת"ק ולא משמע כן).

(ב) לכו"ע ב' הלאוין באו לאסור ניתוח ומשכון לכו"ע אסור, ונקט לשון חבלה כדי שיעבור בשני לאוין, ור"ש לא פליג אשמואל.

(ד) החובל ריחים ורכב - חייב משום שני כלים [אפי' בהתראה אחת], שנאמר "לא יחבול ריחים ורכב". **החובל שאר דברים** - עובר משום "כי נפש הוא חובל".

לרב הונא: חבל ריחים או רכב - לוקה שתים, משום ריחים או רכב ומשום "כי נפש הוא חובל".

לרב יהודה: חבל ריחים או רכב - לוקה אחת.

חבל ריחים ורכב - לוקה שתים.

חבל שאר דברים - לוקה אחת משום "כי נפש הוא חובל".

תוס': המקור לכך שחייב על כ"א בפנ"ע: **לר' יאשיה** י"ל דכתיב 'ורכב' (ועוד דאל"כ לכתוב רק רכב ונשמע שניהם), וכן בנא ומבושל כתיב 'ממנו' דמשמע מא' מהן, והיינו טעמא גם בשאור ודבש, ובחרצן וזג כתיב 'ועד' דמשמע לחלק, **ולר' יוחנן** צ"ע.

ואע"ג דנאמרו בלאו אחד חייב שתים:

(א) כיון דיש פסוק בכ"א לחלק לא דמי ל"בשר בשדה טריפה".

(ב) כיון שהאיסורים מפורשים ולא נכתבו בלשון איסור אחד, כפרש"י במכות.

(ה) האוכל פסח נא ומבושל:

לרבא - **אכל נא או מבושל** - לוקה שתים משום נא או מבושל ומשום "כי אם צלי אש".

אכל נא ומבושל - לוקה שלוש משום נא ומבושל ומשום "כי אם צלי אש".

לאביי - אין לוקין על לאו שבכללות אלא לוקה רק שתים.

תוס': טעמא ד'אין לוקין' הגמ' מפרש בשיטת רבא והוא ל"צ ליה, א"נ לטעמיה דרבא קאמר דאפי' ללאו אתא אין לוקין וכו'.

רבא ס"ל אפי' כרב יהודה, שלא אמר כן אלא ב"כי נפש" וכו' דמרבה שאר דברים דלא משמע מריחים ורכב,

אך צלי שלא מרבה שום דבר ע"כ בא להוסיף לאו.

תוס': אע"ג דגם לגבי זג וחרצן נחלקו, דלרבא לוקה ג', משום זג וחרצן ומשום "מכל אשר יעשה" אפי' שנדרש לרבות שאר דברים:

(א) מ"מ "מכל אשר יעשה" משמע טפי לשון לאו.

(ב) 'כל' משמע טפי דאתי להוסיף לאו.

אביי ס"ל אפי' כרב הונא, דלא אמר כן אלא ב"כי נפש" וכו' דמיותר הוא וע"כ קאי על ריחים ורכב, אך צלי נצרך ללמד דרק בשעה שישנו ב'קום אכול צלי' ישנו ב'בל תאכל נא" [ולא דמי ל"כי נפש" דאתי לרבות שאר דברים ולא למעט כדהכא כיון דהתם מזכיר האיסור]:
לרש"י- וכמו שמחייב בשאר דברים מחייב אף בריחים ורכב.
לתוס'- הוא מיותר דשמעין לשאר דברים מריחים ורכב, ולא איצטרך לשאר דברים יותר מריחים ורכב ולכך לוקה גם בהם.

דף קט"ז סא

(א) תניא כרב יהודה:

ברייתא א': חבל זוג של ספרים וצמד של פרות- חייב שתיים.
כ"א בפני עצמו- חייב אחת.

ברייתא ב': חבל זוג של מספרים וצמד של פרות- חייב שתיים, שנאמר "לא יחבול ריחים ורכב" - מה הם שני כלים העושין מלאכה אחת וחייב על כ"א בפני"ע, אף כל שני כלים שעושין מלאכה אחת חייב על כ"א.
לרש"י- הראיה רק מהברייתא הב', מדיליף מריחים ורכב ש"מ אין חייב בהם אלא ב' ולא ג', והברייתא הא' הוצרכה דאל"כ הו"א דחייב ג'.

לתוס'- הראיה היא מכ"א מהברייתות, (א) דאל"כ אף מהברייתא הב' אין להוכיח די"ל דחייב ג'.

(ב) הא לר"ה ממ"נ, אי יליף מ'ריחים ורכב' לעבור בלאו, א"כ עובר אף משום 'כי נפש', ואי לא יליף אלא רק לאו ד'כי נפש' א"כ לא יתחייב אלא אחת.

(ב) דברים העשויין להשאל ולהשכיר- אינו נאמן לומר לקוחין הן בידי (רב הונא בר אבין), וכן רבא הוציא מספרי צמר וספר אגדות מיתומים בעשויים להשאל.

דברים שאינם עשויין להשאל ולהשכיר- נאמן עד כדי דמיהן, וכן הורה אבוב דשמואל בהנהו עיזי דאכלי חושלא ובעל החושלא תפס בהם

תוס': הטעם דא"ל רבא להחזיר כיון דהיה שוגג שאם ידע שאסור לא היה חובלו והו"ל זכיה בטעות דחוזרת.

ואין לומר דהוי לאו הניתק לעשה ולוקה רק היכא דשבר הריחים דשוב אינו ניתק לעשה:

(א) דאכתי ל"ח אינו ניתק לעשה כיון דמפסיד בחובו כנגד המשכון.

(ב) דא"כ מדוע לא חשבינן ליה במכות כלאו דאית ביה ביטלו ולא ביטלו.

(ג) דלא מצינו דנתקו הכתוב כמו בהשבת עבוט דכתיב ביה "השב תשיבם" - אפי' משכנו באיסור.

(ג) מעשה באדם שחבל סכין שחיטה מחבירו דהו"ל כלי שעושין בו אוכל נפש דאסור לחובלם [ואוכלים עצמם מותר]:

אביי- א"ל להחזירו ולעמוד עמו בדין, כיון דסכין עשויה להשאל ולהשכיר.

לרבא- יכול לטעון עד כדי דמיהן, כיון דסכין אינה עשויה להשאל משום שנפגמת.

תוס': וגרס ר"ת ור"ח בשבועות דבאין עשויין אמרי' ג' ה'לא אמרן' אך בעשויין בכאו"פ אינו נאמן.

והא דהמכיר כליו וספריו ביד אחר אמרי' דאינו נאמן א"כ יצא לו שם גניבה בעיר, ואינו נאמן נגנבו במיגו דהשאלתיו:

(א) לר"ת- דמיירי במכירים שאין בעל הספרים רגיל להשאל לאלו שהספרים בידו.

(ב) לה"ר דודי- מיגו להוציא לא אמרינן.

הדרן עלך פרק המקבל

פרק עשירי - הבית והעליה

דף קט"ז

(א) הבית והעליה של ב' שנפלו בלילה ופינו בני רה"ר את האבנים והלכו להם - ה"ה חולקים בעצים ובאבנים ובעפר. ואין לומר דמי שברשותו האבנים יאמר לחבירו המע"ה; או משום דהאבנים בחצר שניהם או ברה"ר. או משום ששותפין אינם מקפידים זה על זה בכה"ג. ואם אפשר להכיר של מי היו ראויות להשתבר (דאם נחבט מיסודו ונפל תחתיו נדע שהתחתונות נשברו, ואם נחבט הכותל כמקל שנפל נדע שהעליונות נשברו שנפלו מגובה רב) - נותנים לו אבניו. אם הכיר אחד מהן את אבניו - נוטלן ועולות לו מן החשבון; **לרבא** - לפי חשבון שבורות [לרש"י - שיטול חבירו שבורות כנגדן, לתוס' - שיטול חבירו שבורות ושלימות כמות שהן מעורבות שם], דכיון דאינו יודע טענתו גרועה יותר, דבו"ש ברי עדיף. **לאביי** - לפי חשבון שלימות, דאדרבה טענת חבירו גרועה מדהא ידע והא לא ידע משמע דלא מגיע לו יותר. ומרויח את הלבנים המלבניות שרחבות יותר, או אבנים שעשויות מטיט שמגובל יותר יפה. ואיירי דחבירו טוען שאינו יודע על חלק ולכך מחוייב שבועת מודה במקצת. אך אם טוען שאינו יודע בכולה - תלוי במחלוקת דר' הונא ור' יהודה מחייבים ור"נ וריו"ח פוטרים [דה"י חשיב מוחזק שאנו יודעים שחצי שלו, או משום דבכל ממון המוטל בספק נחשבים שניהם למחוזקים].

(ב) הבית והעליה שנפחתה העליה ואין בעה"ב רוצה לתקן:

א"ל 'עליה זו' - הלכה לו והפסיד [וישלם לו שכר רק על מה שדר בה].
עליה סתם' - חייב לתת לו אחרת.
עליה זו שע"ג בית זה אני משכיר לך' - בעל העליה יורד ודר למטה עד שיתן לו את העליה, כיון דשיעבד הבית לעליה, ולר' יוסי התחתון נותן את התקרה והעליון את המעזיבה; **לר' יוסי בר חנינא** היינו מחצלות מנצרים, ולר"ל היינו קרשים מנסרים של ארז, דכ"א אמר הנהוג במקומו. וכן פסק ר' חייא באחד שמכר לחבירו 'דלית שע"ג פרסק זה' ונעקר הפרסק דחייב להעמיד לו פרסק כל זמן שהדלית קיימת. **לרש"י** - ל"ג ישל שנים' כיון דבגמ' מוקי לה בשוכר ומשכיר.
לר"ת - אעפ"כ גרסי', כיון דקתני 'בעל הבית ובעל העליה', והא דמוקי בשוכר ומשכיר היינו משום דבאחים שחלקו אין על התחתון לבנות תקרה.
בכמה נפחתה: לרב - ברובה, אבל בארבעה לא דאדם דר חציו למטה וחציו למעלה.
לשמואל - אפ"י בארבעה, דאין אדם דר חציו למטה וחציו למעלה.

דף קי"ז

(א) הסתפק ר' אבא בר ממל:

(א) האם דר לבדו כדמעיקרא, או"ד דשניהם דרים בה כיון דלא השכיר לו ע"ד שאם יפול יצא מביתו.
(ב) את"ל דשניהם דרים בה - האם נכנס דרך גגין כדמעיקרא, או דרך הפתחים כיון שלא קיבל עליו עליה וירידה.
(ג) את"ל דנכנס דרך הפתחים, מה הדין בשתי עליות זו ע"ג זו ונפחתה התחתונה - האם יכול לכופו לדור בעליונה, כיון דקיבל ע"ע שם 'עליה', או דקיבל ע"ע רק עליה אחת ולא שתיים [ואיירי דא"ל עליה זו ע"ג בית זה' דדילמא אף עליונה בכלל בית זה]. תיקו.

- (ב) שנים הדורים זה ע"ג זה וכשנוטל הראשון ידיו המים נופלים על הרצפה ונמשכים ונופלים לתחתון ומזיקים לו :
לר' חייא בר אבא- העליון מתקן, **כרבנן** דעל המזיק להרחיק את עצמו.
לר' אלעי בשם ר' חייא בר יוסי- התחתון מתקן, **כר' יוסי** דעל הניזק להרחיק א"ע, וסימנך "ויוסף הורד מצרימה".
אך אם המים נופלים מיד לתחתון חייב העליון לתקן, דמודה ר' **יוסי** בגירי דיליה דחייב המזיק להרחיק א"ע.
- (ג) **ב' מחלוקות ר' יוסי ורבנן:**
(א) **במתני' - מי צריך לתת את המעזיבה; לרבנן**- מעזיבה היא חיזוק התקרה וזה מוטל על התחתון.
לר' יוסי- המעזיבה נצרכת להשוות הגומות וזה מוטל על העליון.
(ב) **דתנן: מרחיקין את האילן מן הבור כ"ה אמה ובחרוב ושקמה נ' אמה;**
לרבנן- אם הבור קדם קוצץ ונותן דמים, אם האילן קדם לא יקוץ, דסברי דעל המזיק להרחיק את עצמו, ובספק מי קדם לא יקוץ.
לר' יוסי- בכא"פ לא יקוץ שזה חופר בתוך שלו וזה נוטע בתוך שלו, דסבר דעל הניזק להרחיק את עצמו.
- (ד) הבית והעליה ואין בעה"ב רוצה לבנות - הרי בעל העליה בונה את הבית ודר בתוכה עד שיתן לו את יציאותיו, **ולר' יהודה** בכה"ג צריך לעלות לו שכר [לרש"י- דס"ל דזה נהנה וזה לא חסר חייב והוי נמי ריבית, **לתוס'**- לא הוי ריבית דהא אם ישראל לא ישלם לו אלא רק משום דזה נהנה וכו'] אלא בונה את הבית והעליה ויושב;
לרש"י- בבית, דבכה"ג לא נהנה כיון דעלייתו מוכנת לו.
לתוס'- בעליה, ומונע מבעה"ב לדור בביתו עד שישלם לו, ואינו יושב בבית דא"כ נהנה שלא צריך לעלות.
- (ה) **אמר ריו"ח:** בגי' מקומות שנה ר' **יהודה** דאסור להנות מממון חבירו :
(א) מתני' דאינו רשאי לדור בבית.
(ב) הנותן צמר לצבע לצבוע לו אדום וצבע לו שחור : **לר"מ**- נותן לו דמי צמרו.
לר' יהודה- נותן לו את הפחות מבין השבח והיציאה.
(ג) מי שפרע מקצת חובו והשליש שטרו וא"ל אם איני נותן לך עד זמן פלוני תן לו שטרו : **לר' יוסי**- יתן לו.
לר"י- לא יתן לו.
ודחינן דיתכן דמתני' משום שמשחיר הכתלים, והנותן צמר לצבע משום דשינה וידו על התחתונה, והמשליש שטרו משום דהוי אסמכתא וס"ל **לר' יהודה** דלא קני.
- (ו) **תחתון שבא לשנות שומעין לו:** בגויל ולא בגזית.
בכפיסים ולא בלבנים.
בארזים ולא בשקמים.
למעט בחלונות ולא להרבות.
למעט ולא להגביה.
עליון שבא לשנות שומעין לו: בגזית ולא בגויל.
באבנים ולא בכפיסים.
בשקמה ולא בארזים.
לרבות בחלונות ולא למעט.
למעט ולא להגביה.
- (ז) **אין לשניהם לבנות: תניא**- אין לבעל העליה בקרקע כלום.
לר' נתן- תחתון נוטל ג"ח ועליון שלישי, וכ"פ רבה, דסברתו דהבית מפסיד בעליה שלישי.
לאחרים- תחתון נוטל ג' חלקים ועליון רביע.
- (ח) בית הבד הבנוי ע"ג סלע וגינה ע"ג ונפחת - בעל הגינה יורד וזורע למטה עד שיעשה העליון כיפין לבית בדו;
לרש"י- איירי באחין שחלקו ולא בשוכר ומשכיר.

לתוס' - משמע בגמ' דמיירי בשוכר ומשכיר.

הכותל והאילן שנפלו לרה"ר והזיקו - פטור מלשלם, נתנו לו זמן לקוץ את האילן ולסתור את הכותל, דהיינו ל' יום, ונפלו; בתוך הזמן - פטור, לאחר הזמן - חייב.

תוס': ומכאן לומדים דזמן ב"ד לפריעה ולכ"ד הוא ל' יום, אך מ"מ נזיקין שיכול להכשירם בשעה קלה חייב בהיזקן מיד.

דף קי"ח סא

- (א) • מי שהיה כותלו סמוך לגינת חבירו ונפל וא"ל פנה אבניך וא"ל הגיעוך - אין שומעין לו. קיבל עליו וא"ל אשלם יציאותיך ואטול את שלי: **אם פינה אותם** - אין שומעין לו.
- אם לא פינה** - לא קנה מטעם חצר, ואפי' לר' יוסי דחצר קונה שלא מדעת, כיון דמשתמט הוא ולא הפקירו. • **השוכר את הפועל לעבוד עמו בתנן ובקש** - אינו יכול לשלם לו שכרו ממה שעשה. ואם קיבל עליו וא"ל קח שכרך ואטול את שלי - אין שומעין לו. **והוצרכו שני המקרים**: **פועל** - דאע"פ דחייב לשלם לו שכרו ל"א דמבע"ח עדיף להפרע אפי' מסובין, אלא ישלם לו ממון. **כותל שנפל** - דאפי' בכותל שאינו חייב לו שכר משקיבל עליו אין שומעין לו.
- (ב) **בכמה נפחתה: לרב** - ברובה, אבל בארבעה לא דאדם זורע חציו למטה וחציו למעלה. **לשמואל** - אפי' בארבעה, דאין אדם זורע חציו למטה וחציו למעלה. **והוצרך לשניהם: בית הבד** - דאפי' בגינה דיש שזורעים קצת כאן וקצת במקו"א שמואל אינו מודה. **דירה** - דאפי' בדירה דאין רגילים לדור קצת כאן וקצת במקו"א רב אינו מודה.
- (ג) **שכרו לעשות בשלו או בשל חבירו** - אין שומעין לו [והא דנקט בברייתא 'בשלו' לרבותא הוא]. **שכרו לעשות בשל הפקר** - לקנות בהגבהה - אין שומעין לו, דכיון דשכיר יום הוא כבר זכה בו. לקנות בהבטה - שומעין לו.
- (ד) **שומרי ספיחים בשביעית: לחכמים** - נוטלין שכרן מתרומת הלשכה. **לר' יוסי** - הרוצה מתנדב בחינם. **א"ל חכמים**: א"כ אין באין משל ציבור; **ובאר רבא: לל"ק** - חכמים חששו שמא לא ימסרם יפה יפה אם לא ישלמו לו, ור' יוסי לא חשש. וא"ל מדברין דבחינם לדברינו דחיישינן אין עומר ושתי הלחם באין משל ציבור. **לל"ב** - חכמים תקנו לתת לו ד' זוזים כיון דחששו לבעלי זרועות, ור' יוסי לא חשש, וא"ל מדברין דבחינם לדברינו דתקנו לשלם לו נמצא כל הקרבנות הבאים מהתרומה שאינם משל ציבור.
- (ה) **המוציא זבל לרה"ר**: **לתנא דמתני'** - יוציא ויזבל מיד ואם הזיק משלם. **לר' יהודה** - בשעת הוצאת זבלים מותר להוציא ולהשהות ל' יום, שעמ"נ כן הנחיל יהושע לישראל את א"י, ואם הזיק פטור מלשלם, דכל אלו שמותרין לקלקל אם הזיקו פטורים. תוס': או דמתני' איירי שלא בשעת הוצאת זבלים, ולכן ל"ק מהא דר"י מתיר לל' יום. או דמיירי בשעת הוצאת זבלים, ול"ק מר"י כיון דר"י עצה טובה קמ"ל. אין שורין טיט ברה"ר ואין לובנים לבנים אבל גובלין טיט ולא לבנים.
- (ו) **הבונה ברה"ר: לת"ק** - הביא מביא והבונה בונה ואם הזיק - משלם מה שהזיק. **לרשב"ג** - מותר לתקן מלאכתו ל' יום קודם ופטור אם הזיק. **אמר אביי**: ר' יהודה ורשב"ג ור' שמעון ס"ל דכל מקום שנתנו לו חכמים רשות והזיק פטור: **ר' יהודה** - כדאמרן.

רשב"ג- כדאמרן.

ר' שמעון- דתנן: המעמיד תנור בעליה צריך שיהא תחתיו מעזיבה ג"ט ובכירה טפח, ואם הזיק משלם מה שהזיק, ולר' שמעון שיעורים אלו נאמרו שאם הזיק פטור מלשלם.
החצב, הסתת, החמר, הכתף, הבנאי והאדריכל שמסרו זה לזה והזיק - האחרון חייב וכולם פטורים.
ואם הניח אבן על הדימוס- בשכירי יום- האחרון חייב.
בקבלנים- כולם חייבים, דהוי באחריות כולם.

(ז) בגי' מקומות נחלקו ר"מ ור"י דלר"מ הנוף נגרר אחר העיקר ולר"י לא נגרר, אך העיקר לכו"ע של העליון;
(א) שתי גינות זו ע"ג זו והירק בינתיים: לר"מ- של עליון, דהא גדל בעפרו.
לר"י- של תחתון, דהא גדל באויר חצירו.

אמר ר"מ מאחר ששניהם יכולים למחות זה על זה רואים מהיכן ירק זה חי.
לר"ש- כל שיכול עליון לפשוט את ידו וליטול בלא לאנוס עצמו - שלו הוא, והשאר של תחתון.
מגיע לנופו ולא לעיקרו או לעיקרו ולא לנופו - ספק וקאי בתיקו.
(ב) במכירה: לר"מ- היוצא מן הגזע והשורשים של בעל הקרקע.
לר"י- מן הגזע של בעל האילן ומן השרשים של בעל הקרקע.
(ג) בערלה: לר"מ- אילן היוצא מן הגזע והשרשים חייב בערלה.
לר"י- פטור מערלה.

והוצרכו ערלה וגינה, דערלה איסור הוא וגינה ממון הוא, ואי לא תני שניהם הו"א דבערלה מודה ר"י
לר"מ, או דבגינה מודה ר"מ לר"י.

תוס': ומכירה נצרכה דאי לא תני הו"א;

אן דמודה ר"י משום דעומד באוירו של בעל הקרקע ויונק מאוירו, ועוד שלא היה בדעתו למכור אלא כמות שהוא.
אן דמודה ר"מ דהיוצא מן הגזע של בעל האילן כמו שהענפים המתחדשים מידי שנה שלו.

הדרן עלך פרק הבית ועליה וסליקא לה מסכת בבא מציעא

”

גם צריך לדעת שהמרגיל כוח הזכרני להיות ער ולזכור ישוב קנין בנפשו לזכור כל דבר בנקל יותר הרבה מאד ממי שאינו מרגילו לחנך זכרונו בפעולת הזכירה תמיד, כי ההרגל בכל דבר שלטון, ואין השכחה מצויה אלא מי שאינו רוצה להשתמש בכוח הזכרון בתמידות ומניחו ללכת בטל, לכן יקשה להחזיק בו דבר, וכן אם יחזור אדם אפי' מאה פעמים לא יועיל לו לזכרו, שכבר הרגיל מוחו להיות ניעור וריק, והחזרה כמתעסק בעלמא אינו כלום, והרגיל בהנהגת כוח הזכור יספיק לו אפילו חזור רק פעם ושתיים בכוונה וכו', כי היגיעה והטורח יקבעו ויחקקו הדברים בזכרונו יותר מכל תחבולה אחרת שתהיה וכו', וכ"ש כשיצורף לזה סדר נאה ונתוח חלקים וחבור פרקים, וביחוד יהיה סיוע גדול אם עשויים בתואר בנין עם חדרים ותאים, כי כן נקראו ת"ח בנאים, זה בלי ספק מסוגל להעמיד הזכרון בכחו.

(היעב"ץ בספר מגדל עוז חלון צורי אות ע"ד)

”